

**ARVID
JÄRNEFELT**

HULIGAANI

WERNER SODERSTROM O. Y.

HULIGAANI

YNNÄ MUTTA KERTOMUS

ARVID JÄRNEFEST

HULIGAANI

PORVOO

WERNER SÖDERSTRÖM
OULUKYNTIÖ

HULIGAANI

YNNÄ MUITA KERTOELMIA

KIRJOITANUT

ARVID JÄRNEFELT

PORVOO

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ

HULIGANNI

YNNÄ MUITA KIRJOITUKSIA

ARVID JÄMSKILL

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1926

1926

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKYHTIÖ

HULIGAANI

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Kun nimismies käänsi polkupyöränsä maantieltä sairaalan tielle, juoksivat ikkunassa istuneet piiat sisälle ja samassa koko sairaala tiesi mikä oli tulossa, sinivalkoiset hoitajattaret tiesivät, kuuromykkä halkojen kantaja tiesi, ja yhdessä humauksessa tiesivät myöskin kaikki sairaat, jotka viruivat valkoisissa vuoteissansa. Sijaisjohtajattarelta sai asian kuulla vihdoinkin lääkärikin, joka oli juuri jättänyt leikkaushuoneen, ja lähdössä yksityiselle vastaanotolleen, veti eteisessä tiukkaa palttoota yllensä. Häneltä pääsi pieni perhana, sillä nimismiehen ilmestyminen merkitsi kuulusteluja, lääkärintodistuksia ja kirjallisia lausuntoja, sanalla sanoen mitä kiusallista viivytystä.

Senvuoksi, nimismiehen päästyä eteiseen, tervehdittyä ja ilmoitettua asiansa, tohtori ei herennytkään pingoittamasta käsiään ahtaihin hihoihin, vaan päinvastoin tuikealla äkkiponnistuksella sai palttoon sijoilleen ja alkoi mielenosoituksellisesti hakea keppiään.

Nuoren nimismiehen lapsekkaille kasvoille nousi tärkeyden ja virallisuuden leima. Mutta ennenkuin hän ehti ilmaista vaatimuksensa, löysi sijaishoitajatar tohtorin kepin ja hoputti sen vikkellästi tohtorille, jolloin tämä sanoi:

— Eikö totta, neiti, meidän huligaanimme N:o 1 on vielä aivan mahdoton kuulusteltavaksi?

Hienopiirteinen säätyläisneiti punehtui hie-
man, — ehkä siitä, että tohtori teki hänelle,
harjoittelevalle sijaisjohtajattarelle, kysymyksen,
jommoisia tehdään vain varsinaiselle johtajatta-
relle. Kaikessa tapauksessa löysi kaunis neiti
tohtorille jo hatunkin, ja sitä tarjoten kiiruhti
sanomaan:

— Kuume nousut aamusta, päiväkuume 39°,
herra tohtori.

— No, näettekös! — rehenteli tohtori nimis-
miehelle, — ja te menisitte jo kuulustelemaan!
Jotakin sanomista toki pitäisi olla meilläkin.
Kenen vastuunalaisuus, sen valtakin. Järjes-
tystä, edes jonkinlaista, pitää olla kaikissa asioissa
eikä vähimmin — sairaaloissa . . .

Ja tohtori kolisteli jo ulko-ovissa. Niitä jäl-
keensä sulkemaan kääntyessään hän muljahutti
viimeisen moittivan katseen nimismieheen ja
sanoi:

— Haavakuumeista kuulustelemaan! Onko
kuultu!

Painoi ovet kiinni ja yhä paheksuvasti hytkytel-
len hartioitaan laskeutui portaita ja meni tiehensä.

Äkäilevästä tohtorista päästyään nimismies tahtoi ainakin naisväen edessä säilyttää arvovaltansa ja hän senvuoksi rypisti silmäkulmansa aivan tuikean ankariksi. Kuolemanhiljaisuuden vallitessa hän alkoi povitaskustaan kopeloida muistikirjaansa, johon sitten valmistui seisaaltaan merkitsemään, mitä hänelle virallisiin kysymyksiin vastataan:

— Onko sairaalassa oleva joutolainen *Frans Gideon Lindstedt*, tai niinkuin hän Tampereen poliisiviranomaisilta saapuneissa asiakirjoissa mainitaan, *Frans Keperi*, tai Viipurin puolessa ja tällä paikkakunnalla tunnetaan nimellä *Ranssu*, ilmoittanut nimekseen jonkin näistä mainituista?

Eteiseen saapuneet ja ovissa tirkkivät hoitajattaret suhahtivat kaikki pakosalle, kun kuulustelu alkoi.

Silloin nimismies sanoi äskeiselle neidille:

— Ellen saa kysymyksiini vastausta, täytyy minun vaivata neitiä pyynnöllä, että minut viipymättä osotetaan Ranssun huoneeseen.

Neiti viittasi silmillään, että poliisit ensin poistuisivat, ja nimismies nyykäytti heille päätä, sanoen: Saatte mennä.

Kohta kun poliisit olivat poistuneet, tuli neiti lähemmäksi ja sanoi kiihkeästi:

— En ole koskaan teiltä mitään pyytänyt, nyt pyydän ainoan kerran. Jättäkää hänet rauhaan.

Nimismies katsahti neitiin hyvin kummastuneena, eikä ensin osannut sanoa muuta kuin hyvin pitkään: Vai niin?! Mutta kun hänelle kohta selvisi, että tuo »pyyntö» ei sisältänytkään mitään nöyrytymystä, veti hän suunsa vähän ivaliseen hymyyn ja virkkoi:

— Pelkään pahoin, että vastaukseni tulee olemaan yhtä hylkäävä kuin kaikki *teidän* vastauksenne *minun* muinaisiin pyyntöihini. Leikittä puhuen, kysymyksessä on ensiluokan huligaani, kuten hallussani olevat paperit osoittavat.

— Kuulkaahan, herra Kuusinen, ettehän sentään tahdo kieltää minua tulemasta kanssanne vähän kävelyille, olen virkistykseen tarpeessa. Saanko?

Nyt nimismies alkoi taas luulla, että ehkä sittenkin oli kysymyksessä muutakin kuin vain tämä huligaani, — ehkä neiti vihdoin alkoi huomata mitä oli hylännyt kun oli hänet hylännyt, ehkäpä tarkoitus hyvinkin oli korjata entiset erehdykset ja vieläkin koettaa päästä oikeaan säikeeseen kiinni. Eihän se turha sukuylpeyskään pitkälle auta.

— Tietysti, tietysti, hän sanoi, ja jättäen kaikki kuulustelemisaikeet rupesi auttamaan päällysnuttua neidin ylle.

Nimismies Kuusinen ajatteli tällöin: »Kovin kalpeaksi hän on käynyt, ehkä on rasittunut, kun on tottumaton moiseen piika-työhön, ehkä on myöskin jo nöyrytynyt ja pitäisi suurena huo-

jennuksena päästä vaikkapa vain nimismiehenkin vaimoksi. Asiat alkavat ehkä kääntyä hiukan parempaan suuntaan!»

Mutta heidän kävellessään herra Kuusinen tunsi yhä syvemmästi harmistuvansa, sillä he olivat päässeet jo kauppalan keskukseen asti eikä neiti Margit vielääkään osannut puhua muusta kuin yhä vain samasta iänikuisesta huligaanistaan. Mikä ihme saattoikaan hänen mieltänsä siihen niin sitoa? Aatelisneiti, joka huvikseen harjoittaa laupeudentöitä! Taasko joitakin oikkuja, erinomaisuuksien tavoittelua! Semoista ei Kuusinen voinut lainkaan sietää, se oli peräti hänen luontoansa vastaan, joka oli tuota jäykkää suomalaista, suorasukaista, kohtikatsovaa lajia.

Mutta asia tuli hänelle vieläkin harmillisemmaksi, kun neiti Margit tosissaan alkoi esittää, että hänen huligaaninsa saisi jäädä kokonaan kuulustelematta, toisin sanoen, että tuo puukottaja ja kenties murhamieskin parannuttuaan päästettäisiin vapaalle jalalle ja syyte jätettäisiin nostamatta.

Kuusinen koetti selittää visapäälle, että semmoiset armahtamiset eivät ole hänen vallassaan ja että hän menettäisi kohta virkansa, jos kaikkialta saapuvista poliisiraporteista huolimatta antaisi Ranssun livistää matkoihinsa nyt kun on onnellisesti joutunut kiinni.

Neiti Margitin mielestä Kuusinen olisi hyvin

voinut painaa asian alas, sillä Ranssu ei ollut tehnyt itseänsä syylliseksi muuhun kuin tavalliseen tappeluun, sanoi Margit.

— Ja ammuskellut ja satuttanut konstaa-peliin, joka on hengenvaarallisesti haavoitettu! säesti — Kuusinen ivallisesti.

Mutta tämäpä olikin se kohta asiassa, johon Margit tahtoi tulla. Hän oli näet saanut tohtorin uudestaan tutkimaan haavoitettua konstaa-pelia ja myöntämään, että vastoin alkuperäistä otaksumaa sisälmykset olivat säilyneet verrattain vahingoittumatta, joten haavan hengenvaarallisuudesta ei ollut varmuutta.

Kuusinen sanoi tärkeänä: — Nuo asiat minun on kuuleminen tohtorilta itseltään. — Johon neiti Margit sanoi, että hänen hallussaan oli tohtorin kirjallinen todistus.

Kuusinen aikoi nyt pilkallisesti kysyä, oliko neiti Margitin ehkä aikomus esiintyä Ranssun asianajajana. Mutta käänsikin puheen toisaanne, pysähtyi ja syvään huoaiten sanoi:

— Sanokaa, neiti Margit, mikä ihme teitä tuossa inhoittavassa huligaanissa viehättää!

— Hän ei ole mikään inhoittava, eikä edes mikään huligaani, tietäkää se. Vaan mikä hänessä on hyvää, on yhtä hyvää kuin kenessäkään muussa.

— Sanokaa vain: kuin teissä, herra Kuusinen.

— No niin, yhtä hyvää kuin missä pyhimyksessä tahansa.

— Ruvetkaamme siis kaikin huligaaneiksi, —
sanoi Kuusinen sapekkaan ivallisesti.

Margit sanoi rauhallisesti:

— Vaatisi sitä edes jonkinlaista miehuutta
teiltäkin.

Kuusinen ei voinut käsittää mitä yhteyttä
tällä lauseella oli edellisen kanssa. Mutta sen
sanottuaan Margit kääntyi ja meni hyvästele-
mättä tiehensä.

Kuusinen jäi salkku kainalossa nolona katso-
maan hänen jälkeensä.

Kuusiselta — miehuutta! Kuusinen oli mie-
huudestaan kuuluisa ei ainoastaan tässä pitäjä
pahaisessa, vaan parin kokonaisen kihlakunnan
alalla. Monta kertaa hän olikin ajatellut, että
jos hänen seikkailuistaan koottaisiin »elävät ku-
vat», niin niihin odottaisi pääsyä pitemmät jonot
kuin mihinkään amerikkalaiseen salapoliisinäy-
telmään. Jo koko hänen harjoitteluaikansakaan
ei ollut muuta kuin alituista revolverin pauketta,
takaa ajoa, villeintä ihmismetsästystä ja monesti
ylen hengenvaarallista uhkapeliä. Mutta itse-
näiseen asemaan päästyä oli juuri hänen tar-
monsa, oikeastaan siis juuri hänen urheutensa,
ollut niitä hänen ominaisuuksiaan, jotka olivat
häneen suurinta huomiota kiinnittäneet. Kah-
desti oli hänet mainittu pääkaupungin sanoma-
lehdissä, uutisissa, jotka oli asetettu eril-
leen tavallisista poliisiraporteista. Ensikerralla
tosin vain taitavana poliisikoiran käyttäjänä,

mutta toisella kertaa yksistään vain hänen miehekohtaisen, häikäilemättömän takaa-ajonsa ja lopullisen, äärimmäisesti hengenvaarallisen rautoihin-kytkemisen vuoksi. Toisin sanoen, miehuus oli niitä hänen ominaisuuksiaan, jotka olivat hankkineet hänelle nimen.

Senvuoksi nuo Margitin sanat »vaatisi sitä jotakin miehuutta teiltäkin» mitä kipeimmin loukkasivat Kuusista. Ja loukkasivat vielä enemmän ehkä sen vuoksi, että hän syvemmillä itsessään hyvin ymmärsi niiden todellisen tarkoituksen, vaikkei ollut pinnemmällä ymmärtävinään ja kuvittelikin olevansa ymmärtämättä. Mutta muutaman askeleen kuljettuansa hän jo ajatuksissaan väitteli Margitin kanssa, ja juuri noiden sanojen »todellista» mieltä vastaan.

Margit oli tietysti nytkin niinkuin aina ennen tarkoittanut, että Kuusiselta puuttui miehuutta luopua nimismiehen ammatista, vaikka Margit oli hänelle muka *todistanut* sellaisen ammatin halpamaisuuden.

Kun Kuusinen oli muutama vuosi sitten kiintynyt tuohon aatelisneitiin ja tällä ei ollut näytännyt olevan mitään hänen kanssaan seurustelemista vastaan, olivat ihmiset sanoneet, että se nyt on Margitin tavallisia oikkuja. Tietysti sillä tytöllä piti olla kihlautumisessaankin jotakin erinomaista, tavallisuudesta poikkeavaa. Ja tällä tavallisuudesta poikkeamisella tarkoitettiin sitä, että Margit näytti aikovan valita sulhasekseen

suomalaisen talonpoikaisylioppilaan, joka harjoitteli nimismiehen tointa. Mutta Kuusinen tiesi, että tämä aatelisneiti oli häneen suostumaisillaan oikeastakin syystä eikä vain leikillään.

Heikkoina hetkinään oli Kuusinen nimittäin todella ollut valmis Margitin tähden vaikkapa koko asemansa jättämään ja tuuliajolle viskaamaan kaikki siihen asti hankkimansa elinmahdollisuudet. Niin, vaikkapa umpimähkään myöntämään, että »antaa pahantekijäin olla», ajattelemaan: mitä helvetin asiaa *minulla* niihin on, ryöstäkööt ja pistelkööt puukoillansa niin paljon kuin ikinä haluavat! Ja matkustamaan Margitin kanssa vaikkapa Austraaliaan, jossa Kuusinen rupeaisi ratsastavaksi härkäläumain paimeneksi.

Semmoinen härkäläumain ylipaimenen virka oli hänellä todella ollut tarjolla erään kapteenin kautta, joka tunsu hänen kuntonsa ja tarmonsu Kuusisen merimies-ajoilta. Vapaa asunto, ratsuja, metsästysvälineitä, runsas palkka, pysyvä koti eräässä Queenslandin parhaista kaupungeista ja muuten hurja elämä vvilleillä aroilla — osasiko parempaa enää toivoa! Ja kaikkein hullunkurisinta oli, että Margit olisi kaiketi suostunut seuraamaan häntä semmoiseen seikkailuelämään! Jos Kuusinen oikein tunnusti itselleen kaiken totuuden, niin ainoa kerta, jolloin hän erehtymättömästi näki, että Margit todella voi suostua häneen, oli silloin kun hän puoli leikillä esitti tuon puhvelipaimen-suunnitelmansa. Sil-

loin oli Margitin silmissä hämmästyksen ohella leimahtanut eloisa välähdys: hän olisi suostunut.

Mutta jos Kuusinen oli vieläkin rehellisempi itselleen, niin hänen täytyi myöntää, että ainoa syy, joka esti häntä — edes Margitinkaan saamisen hinnalla — tekemästä totta tästä pilasta, oli oikeastaan vain tuo »mitä ihmiset sanovat!» Erittäinkin mahdottomalta tuntui Kuusisesta lähimpien toveriensa arvostelun kantaminen, puhumattakaan ylemmistään, kuten esimerkiksi ruununvoudista, jonka hämmästynyt, Kuusisen oikeassa arvioimisessa pettynyt ilme esiintyi Kuusiselle ilmi elävänä kuvitelmana, aivan mahdottomana kestää ja kantaa. Koko muu maailma olisi tehnyt juuri samanlaisen ylenkatseellisen ja yhteiskunnallisesti ikäänkuin hautaavan ilmeen. Sellaista oli aivan mahdoton kestää jo pelkkänä ajatuksenakin, mutta tositapauksena se oli niin sietämätöntä, että mieluummin ajatteli vaikka hirttäytymistä. Suoraan sanoen, Kuusisella oli tiedossa, etteivät ainoastaan hänen vähän alemmat tai vähän ylemmät virkatoverinsa, vaan itse maaherrakin oli jo saanut vakiintuneen käsityksen siitä, minkälainen mies Kuusinen oli sekä virkamiehenä että ihmisenä. Tätä käsitystä ei Kuusinen tosin olisi mitenkään voinut sanoihin pukea, mutta käsitys oli edullinen, hän tunsu sen alituisen läsnäolon melkein niinkuin ihminen tuntee salaisimman minuutensa asioita. Sen olivat luoneet hänen

parhaat ponnistuksensa, hänen uutteruutensa, intonsa, eikä vähimmin hänen häikäilemätön rohkeutensa. Se oli ikäänkuin hänen sisin pyhättönsä, jota varten koko sydän sykki, jota kaikki hänen ajatuksensa ja harrastuksensa kasvattivat ja vaalivat. »Se Kuusinen se pitäisi saada tänne pääkaupunkiin poliisilaitoksen palvelukseen», oli maaherra kerran sanonut läänin-sihteerille. Ja tämä lause oli painunut Kuusisen pyhätön kauniiksi kehykseksi, kasvanut siihen kiinni olennaiseksi osaksi, Kuusisen sinisistä silmistä alati sädehtiväksi hilpeäksi elämäniloksi ja tarmokkaaksi varmuudeksi.

He erosivat.

Ja erosivat aikana, jona Margitin suku alkoi jo tottua heidän kihlautumisensa ajatukseen, nähtyään sitäpaitsi, että Kuusinen oli eteenpäinpyrkivä mies, jolla saattoi olla hyvinkin kaunis tulevaisuus virkauralla.

Mutta kohtalo on omituinen leikkijä.

Eron tultua Margit oli ruvennut sairaanhoitoa harrastamaan. Hän kävi siinä tarkoituksessa kurssin Helsingin kirurgisessa laitoksessa, edistyi nopeasti ja sai paikan virkavapautta nauttivan varsinaisen johtajattaren sijaisena tämän kauppalan sairaalassa.

Mutta ihmeellinen kohtalo saattoi Kuusisen samaan aikaan pääsemään varsinaiseksi nimismieheksi juuri samaan pitäjään, asemapaikkanaan samainen kauppa.

Näin jatkui heidän omituinen tuttavuutensa eli oikeammin ainainen taistelunsa.

Pian Kuusinen sai huomata, etteivät Margitin mielipiteet hänen toimialaansa nähden olleet vähintäkään muuttuneet.

»Ottaa rosvoja kiinni ja toimittaa ryöstöjä ihmisten luona, hyl!» Se oli Margitin arvostelu.

Siinä oli oikeastaan kaikki, mitä neiti Margit oli koskaan sanonut vastenmielisyytensä syistä tätä uraa kohtaan. Mutta vaikka hän ei olisi sitäkään sanonut, kävi sama vastenmielisyyys ilmi lukemattomista tosiasioista, joita Kuusinen ei voinut väärinymmärtää. Siinä oli Kuusisen mielestä jotakin visapäisyyttä, joka häntä suuresti harmitti ja jonka johdosta hän olisi ollut valmis ketä tahansa muuta nostamaan poikkiteloin polvilleen ja nasevasti vitsoittamaan kuin pahankurista lasta. Ei saisi muka »ottaa rosvoja kiinni» eikä pitää pakkohuutokauppoja, mutta kun kysyy *mitä* arvoisa neiti siis on ajatellut rosvoille tehtäväksi, niin ei tullut mitään vastausta. Noin ylimalkaan vain: »antaa niiden olla» tai: »ottakoot muut kiinni!»

Harmitti niin että sormia syhelmä. Kiukku kehittyi kehittymistään, kunnes koivuinen vitsa taas tuli mieleen, juuri sellainen notkea vitsa, jommoisella äiti oli läimäytellyt Kuusista itseään hänen poikana ollessaan ja jonka vaikutuksesta hän oli aina tuntenut, kuinka kirvelevien kipujen kovimmillaan ollessa mahdottominkin visa-

päisyys oli vaihtunut mitä nöyrimpään äidin tottelemiseen. Mutta Margitia ei nähtävästi oltu milloinkaan vitsoilla kuritettu, niinkuin aatelisten lapsia usein kuulutaan kasvatettavan.

Kaikista näistä kiukuistaan huolimatta kun Margit tylyjen sanojensa jälkeen Kuusisen muka puuttuvasta miehuudesta läksi hyvästelemättä tiehensä, Kuusinen oli sittenkin alakuloinen. Sillä jokin selittämätön, peräti aiheettomalta tuntuva ystävydentunto Margitia kohtaan ei vain ottanut hänessä sammuakseen. Se oli tosin vain niinkuin jotakin sisarusten välistä ystävyttä, mutta Kuusisella se usein erittäinkin Margitin poissaollessa muuttui myöskin »siksi» rakkaudeksi. Teki mieli painaa päänsä Margitin rintaa vasten ja tunnustaa: »no, no, ei kiukutella, voithan sinä olla jonkinverran oikeassakin.»

Senvuoksi Kuusinen, ennenkuin yhtyi ratkaiseviin toimenpiteisiin Ranssun suhteen, päätti vielä mennä ruununvoudin luo tiedustelemaan tämän mieltä Ranssun asiassa ja ottamaan selvää oliko mitään mahdollisuuksia edes johonkin määrin lieventää tämän kohtaloa — Margitin lepyttämiseksi.

Ruununvouti oli vanhaa, juurevaa Suomen ruotsalaista herrasrotua, Runebergin runouden kasvattama, merivahapiippujen, tuutinkien ja totien luoma syvä basso. Sitä hän oli ollut jo M. M.:n aikoina, mutta nyt hän oli aivan pe-

loittavaksi tuuhistunut, sinipunertunut, ja hänen bassonsa oli puhellessakin käynyt niin rämeä-ääniseksi, että innostuksen hetkinä lasit kilisivät ja ikkunat tärisivät siinä talossa missä hän asui.

Kuusinen ihaili tätä ruununvoutia suuresti.

Jos Kuusisen oli vaikea särkeä sitä kuvaa, mikä maaherralla oli hänen lupaavasta virkailijahenkilöstään, niin vielä vaikeampi, aivan mahdotonta oli hänen särkeä sitä kuvaa, mikä tällä ruununvoudilla oli hänestä muodostunut. Kuusinen oli kerran heidän juomatuulella ollessaan antanut ruununvoudille sen käsityksen, että hän muutamissa asioissa yhtyi jopa tämän ruotsinmielisyYTEENKIN, eikä tuotakaan vähäistä väärinkäsitystä hän enää milloinkaan osannut saada peruutetuksi. Kuinka hän sitten olisi mukasaanut vihjatuksi tälle karhulle, tälle ruotsalaisuudessaan ikäänkuin ahavoituneelle miehelle, jota uudet aatetuulahdukset eivät olleet milloinkaan hipaisseetkaan, jotakin Margitin tapaisia mielipiteitä!

Ei milloinkaan. Mutta hänellä oli toinen toivo.

Ruununvoudilla oli tapana suurella innostuksella kertoa nuoruutensa ajoista ja omasta nimismiehyydestään Pohjanmaan pahimmin tunnetuissa pitäjissä. Hän ei oikeastaan tunnustanut hyödyllisiksi kuin kahta rangaistuslajia, nimittäin selkäsaunaa ja kuolemanrangaistusta. Kaikki,

mikä oli tuolta väliltä, oli pahasta. Hän haukkui silmittömästi nykyisiä vankilajärjestelmiä pitkinke rangaistusaikoineen ja vankienlihottamisineen. »Toista oli minun aikoinani», hän sanoi, »minä otin junkkaria kiinni kurkusta ja sanoin: pamppuako vai linnaa? Ja aimo pamputuksen saatuaan, tainnuksista herättyään oli mies parannettu. Saman rikoksen toistumisesta ei puhettakaan!»

Nyt toivoi Kuusinen, että mahdollisesti Ranssuakin voisi vain kaikessa hiljaisuudessa näin tainnuksiin asti pamputtaa ja sitten laskea menemään. Hän aikoi sopivalla tavalla tiedustaa ruununvoudin mieltä asiasta.

Mutta vähän aikaa kuunneltuaan Kuusisen selostuksia Ranssun teoista ja eri poliisiraporteissa lausuttuja otaksumisia ruununvouti tuli totiseksi ja sanoi, että tässä asiassa olisi edullista saada lopullinen tuomio viivytetyksi vuoden pari, sillä hän oli varma, että siihen mennessä kuolemanrangaistus tulee jälleen käytäntöön. — Tuommoisia herroja ei auta pamputus, vaan ne ovat kerrassaan lopetettavat, — sanoi hän ja oli tyytyväinen, että hänen lauseensa lopetti kaiken enemmän keskustelun ikävästä asiasta.

— Mutta kuuleppas, sinä Kuusinen, — sanoi hän toisella ilon äänellä, — minä olen keksinyt sekoituksen, jonka vertaista sinun kielesi pää ei ole vielä milloinkaan maistellut. Tule tänne!

Ja hän vei Kuusisen kansliasta omaan huoneeseensa, joka oli täynnä tupakinsavua, hirvensarvia, pyssyjä, nahkoja ja erilaisia tupakkavehkeitä.

Pöydällä seisoivat maljakkoja, lekkereitä ja lasseja. Ruununvouti oli ilmeisesti ollut juuri uusissa sekoitushommissa, kun Kuusinen ilmoitautui.

Hän kaasi täyteen korkean pikarillisen kellarvän kuulakkaa nestettä, tipautti siihen vielä jotakin ainetta kahdesta eri pullosta ja peräytyen pulloineen pari askelta pöydän luota, sanoi hiljaisella ja tahallisen onnettomalla äänellä:

— Maista!

Hiljaisella ja tahallisen onnettomalla sen vuoksi, että jos olisi pitänyt huutaa tapauksen todellista merkitystä vastaavalla äänellä, niin siihen ei olisi ylimalkaan mikään ihmisääni riittänyt. Parempi siis sanoa aivan hiljaa.

Jo tätä ensimmäistä pikarillista juodessaan Kuusinen tunsikin, että hän samalla joi kaikkien Margit-suhteittensa lopettajaisia.

Mutta hän tiesi vielä, että he tulevat juomaan toista vuorokautta yhteen menoon.

*

Sairaalaan takaisin palattuaan Margit meni hiljaa sen huoneen ovelle, missä Ranssu makasi, ja tirkisti oviraosta. Hänen täytyi hämmästyä. Tilda oli huoneessa, polvillaan vuoteen ääressä

kannattaen Ranssun edessä peiliä ja pesuvia. Tytön pää oli rempallaan vuodetta vastaan ja hän itki niin, että koko hänen ruumiinsa hytki. — Ranssu oli kohottautunut puoleksi istualleen päänaluksien varaan ja Tildasta aivan välinpitämättömänä toimitti suu irvissä parranajelua. »Pidä oikosessa», — kuului hän komentavan.

Jos mikä oli selvä todistus siihen, että Ranssu puolestaan ei ollut rakastunut Tilda parkaan, niin kyllä se oli tämä hänen parranajelunsa ja peilin edessä irvistelynsä. Ehkäpä Tilda olikin ottanut tämän sellaiseksi todistukseksi, koska noin valtoinaan epätoivoon antautui.

Ihmeellinen oli tämä Tilda. Hänellä olisi ollut mainio sulhanen, siisti, raitis rautatien palveluksessa matkusteleva halkojen hankkija ja sitäpaitsi oman kylänsä paras hanurinsoittaja, joka jumaloitsi häntä, jolle Tilda jo oli antanut suostumuksensakin. Ja nyt oli tuntematon, rajua Ranssu ilmestynyt paikkakunnalle ja pannut kaikkien tyttöjen päät pyörälle. Tilda oli hänet nähtyään kohta ensi hetkestä aivan poissa suunniltaan. Alkoi laiminlyödä sairaalan tehtäviä, pyrkiä iltalomille, tuli kolkuttamaan sairaalan ovelle, kun avain oli jo yönaulaan pantu — kaikki seikkoja, joihin hän ei milloinkaan ennen ollut tehnyt itseään vikapääksi. Syy oli pian selvinnyt Margitille, ja kun hän kovasti piti tästä työstä, niin hän päätti saada Tildan järkiinsä, ennenkuin johtajatar ennätti erottaa hä-

net sairaalan palveluksesta, jossa hän oli kuntonsa, vilkkautensa ja tavattoman tarmonsavuoksi tehnyt itsensä perin välttämättömäksi. Mutta Tilda avasi Margitille sydämensä ja kertoi hänelle kaikki salaisuutensa, jonka johdosta Margit horjahti ennakkovarmuudestaan. Päätettiin, että Margit saisi nähdä Ranssun ja vastasen näkemisen jälkeen sanoisi, mitä hän Ranssusta lopullisesti ajattelee. He menivät iltamiin Työväentalolle siinä tarkoituksessa.

Oli päätetty niin, että Margit ei ilmaise itseään, vaan on olevinaan vain joku Tildan tovereista, joka muka oli tullut Tildan seuraksi. Heillä oli hyvin hauskaa, kun he keksivät tämän juonen ja sitten pukeutuivat iltamaan mennäseen. Täytyi *leikkiä* toveruksia, mutta sitä olisi kumpikin halunnut olla myös tosissaan, ja siksi oli hauskaa.

Margit ei ollut milloinkaan vielä käynyt missään työväentaloilla. He tulivat suureen ja hyvin korkeaan saliin, joka oli kirkkaassa sähkövalossa ja täynnänsä riveissä istuvia ihmisiä.

Tilda ja Margit istuutuivat seinämää pitkin olevalle sivupenkille eikä kukaan pannut heihin erikoista huomiota, joten tarkoitus näytti saavutetulta. Näytelmä oli jo näytelty ja odotettiin vain vielä puhetta ennen tanssin alkamista.

Sillaikaa kun Tilda levottomana kurkki ihmisten päiden välitse, nähdäkseen oliko hänen Ranssunsaa saapuvilla, Margit ihmeissään katseli ym-

pärilleen, kattoon, seiniin, outoihin ihmisiin, punaisella verholla suljettuun näyttämöön, punaisiin lippuihin, joista luki työväen-osastojen, nuorisoliittojen, ammattikuntain kilpikirjoituksia. Oli myös suuria, mustalla ja valkealla piirrettyjä muotokuvia. Marxin ja Darwinin hän kyllä tunsi, mutta kolmatta piti kysyä Tildalta, joka sanoi sen olevan Peepelin. Ei Margit olisi ikinä voinut aavistaa, että työväki oli näin pitkälle ehtinyt: salin sähköisyys, punaiset verhot, naisten tukkalaitteet, kirjavat puserot, iloinen yleisö — sorina, hänen oma jäämisensä kaiken huomion ulkopuolelle, — kaikki tämä oli Margitille perin uutta ja outoa.

Tildan levottomuus alkoi kasvamistaan kasvaa. Hän ei heittänyt toivoansa, että Ranssu lopultakin vielä saapuu. Sentähden hän ei saattanut ollenkaan Margitin puheita seurata, vaan kääntelihe jokaista oven-aukeamista katsomaan, kuunteli jokaista äännähdystä yleisön puolelta, ja posket punaisina kierteli päätään taapäin aivan kuin hänellä ei olisi mitään niskanikamia ollutkaan.

Kun Tildan hanurinsoittaja oli istuutunut näyttämölavan reunalle odotusaikaa soitolla lyhentämään, Margit äkkiä tunsi ankaran sysäyksen kylkeensä.

— Ranssu! Ranssu! — sähähti Tilda.

Mutta kuka sisälletulleista oli Ranssu, sitä ei Margit voinut mitenkään nähdä. Niin selvää

kuin Tildasta olikin, kuka sakeassa miesjoukossa oli Ranssu, niin mahdotonta oli Margitin häntä muista erottaa. Tildan kiihkeiden osoitusten mukaan olisi Ranssu ollut se mies, joka kädet housujen taskuissa oli asettunut sivuttain parvekepylvästä vasten nojalleen ja muiden puhetta kuunnellessaan näytti koputtelevan päänsä takaraivoa pylvääseen.

Ei Margit ensin osannut tässä miehessä mitään erinomaista huomata, ja hän alkoi ajatella, et.ä koko se sankaruus, minkä hänkin Tildan kertomusten vaikutuksesta oli jo kuvitellut Ranssun ympärille, ei ehkä ollutkaan muuta kuin Tildan rakkaushuumetta. Ainoa mikä näin ensinäkemältä saattoi herättää huomiota oli miehen paksu ruskea tukka, joka keikarimaisesti tuprutti otsalla. Jotenkin huolimattoman puvun ainoana juhlatilanteen merkinä oli ohkainen, sinipunervan kirjava kaulahuivi, joka koruttomassa solmussa riippuen peitti paidan kauluksettomuutta. Pitemmälti joukkuetta tarkastellessa saattoi kuitenkin huomata, että muut miehet, vaikka olivatkin puhelevinaan keskenään ja hänen ohitsensa, nauroivat ja puhuivat vain hänen mieltänsä kysyäkseen. Pylvääseen päätänsä koputteleva mies seiso i tuskin kuunnellen veltossa asennossa, haluttomasti ajan kulumista odotel len, mutta hallitsi miehistä ympäristöönsä viimeistä värettä myöten. Eikä ainoastaan lähintä miessakkia, vaan koko yleisön oli vallannut

levoton uteliaisuus niinkuin kuuluisuuden saapuessa johonkin vähäpätöiseen kyläkokoukseen, jossa ei kukaan ollut sellaista huomiota odottanut. Tyttöjen päät olivat joutsenkauloina käännyksissä salin perälle, tai he kikattivat punastuneina ja puhuivat keskenään tietämättä mitä puhuivat ja mille nauroivat. Mutta Ranssu ei tuntunut noiden tyttöjen hallitsemisesta niin paljon välittävän kuin miesten.

Nyt läksivät jotkut Ranssun sakilaisista hanurinsoitajaa kohden, joka oli kylän paras soittaja. Mutta Ranssu sanoi: Älkää menkö. Ja koko sali kuuli hänen sanansa, sillä kaikkien silmät ja korvat olivat sillä hetkellä yhtenä näkeväenä ja kuulevana. Miehet menivät sentään. He istuivat soittajan viereen kädet lakkareissa ja puhuivat hänelle tuupiskellen häntä, joten soittaminen kävi mahdottomaksi ja mies herkesi. Silloin tuli siihen Ranssu ja sakilaiset antoivat hänelle hänen suuren hanurinsa. Ja kun Ranssu alkoi soittaa, niin sakilaiset rupesivat työntämään tuoleja salin perälle parven alle ja koko yleisö nousi seisaallensa eikä kukaan enää odottanut puheen kuulemista, vaan pojat rupesivat auttamaan tuolien työntämistä ja tytöt valmisuivat tanssiin, istuen seinänvierustoille.

Tämän aikana Ranssu soitellessaan katseli helittämättä sinnepäin missä Tilda ja Margit istuivat, joten monet vastapäätä istujista vetivät suorat viivat Ranssun katseen suuntaan ja alkoivat

hekin tarkata heitä. Tilda oli jotenkin tuntematon tässä tehdaskylässä, mutta Margitia ei kukaan ollut ennen nähnytkään ja yhä vilkastuvista kyselyistä kolmansien jopa viidensienkin vieressäistujain ylitse ei ollut mitään apua. Tytöt kiehuivat, mutta Margit jäi salaisuudeksi.

Tilda oli onnellinen Ranssun katselemisen johdosta. Hän oli kovin punchtunut, ei osannut istua alallaan, ja kaikessa mitä hän hoki Margitille ei ollut rahtuakaan järkeä. Mutta Margit ymmärsi, ettei Ranssu Tilda katsellut, vaan häntä, Tildan tuntematonta toveria.

Loukattu hanurinsoittaja meni ravintolan puolelle järjestysmiehille valittamaan, mutta nämä näkivät, että yleisö oli ranssulaisten puolella eikä halunnut puhetta kuunnella, koska tanssiaika olisi sillä lyhentynyt. He kuitenkin kielsivät Ranssua soittamasta ja alkoivat kiivaan sananvaihdon sakilaisten kanssa, jotka olivat kerääntyneet heidän ympärilleen ja nostelivat housujansa ja kiristelivät voitään, niin kuin tappelua valmistaisissa, sillä järjestysmiehet vaativat näyttämään pääsylippuja ja tahtoivat ajaa ulos pahimmin juopuneita.

Kylän oman hanurin alettua soittaa Ranssu, antamatta merkkiä tappelun alkamiseen, jota sakilaiset häneltä joka hetki odottivat, loikkasi pitkään hypäten Margitin viereen istumaan ja kysyi tuttavallisesti, eikö mentäisi tanssimaan.

— Tulkaa pois, se on päissään — kuiskasi Tilda hätääntyneesti toiselta puolelta Margitin korvaan.

Margit tahtoi nousta, mutta Ranssu oli kiehtaissut toisen kätensä hänen vyötäistensä ympäri, muka tanssiin lähdön nimellä, ja veti puoleensa, sitä lähemmäksi itseään mitä lujemmin Margit pyrki irti.

Koettaen olla katselijain huomiota herättämättä, — sillä koko sali katseli yhtenä silmänä —, Margit pujotti kätensä selän taa ja tarttui koko voimallaan Ranssun sormiin, saadakseen hänen kätensä irtautumaan.

— Vai on täällä liian valoisa tanssia Ranssun kanssa! — sanoi hän hellittäen hetkeksi kätensä. Samassa hän nousi ja päästi huikean vihellyksen. Kaikki sähkövalot sammuivat. Salissa syntyi suuri hälinä ja kuului kauhun kirkaisuja kaikkien yhtaikaa törmätessä oven puolelle.

— No nyt ei näe kukaan, — kuuli Margit Ranssun sanovan ja tunsi käsivarren kaulansa ympärillä. — Ovi lukkoon ja tanssit käymään! — kuului Ranssun ääni huutavan sakilaisille.

Sillä aikaa joku tempasi Margitia kädestä syrjään ja hän pääsi notkistumaan Ranssun käden alta.

— Tulkaa tämän kautta, minä vien, — kuiski Tilda, joka oli hänet irtitemmannut. Ja he riensivät näyttämöä kohden, jolla puolen salia ei ollut tungeskeleviä, kiipesivät lamppujen yli

ja verhon välitse lavalle, laskeutuivat jyrkkiä rappusia myöten ravintolan puolelle, pujahtivat keittiöön ja siitä joutuivat kivijalan kellariin.

Vielä nykäys ja Tilda sai pienen oven sara-noiltaan ja niin suurelle raolle, että siitä hyvin mahtui ulos.

Ulkona oli kuudan. Oven edessä oli suuria ja pieniä pakkilaatikoita, niiden takana roskaläjä tappuroita, höylävilloja, säilykepurkkeja, käärepapereita, pullojensirpaleita, ja koko läjän takana korkea töyräs, jonka ylintä pintaa matala ovi ei näyttänyt.

— Tästä vain juoksette tielle, sanoi Tilda jättäytyen, ja Margitin kysymykseen, eikö hän aikonut paeta mukana, purskahti itkemään.

— Kyllä se nyt taas joutuu poliisien käsiin, voivotteli Tilda, — ja kuka tietää, mitä se vielä tänä yönä tekee!

Tilda juoksi samoja portaita ylös takaisin Ranssuansa etsimään ja hillitsemään, jos semmoiseen suinkin vielä oli aikaa, mutta ylhäältä kuului jo tappelun rääkynää. Lattiapalkit tömisivät ja hanurin ääni erottui melun keskeltä vain kaukaisena aavistuksena.

Margitin oli edessä pakkilaatikkojen ylitse roskaläjille kiipeäminen. Hän koetti siirtää suurinta laatikkoa tieltään, mutta se ei onnistunut. Silloin kuului useita selviä revolverinlaukauksia ylhäältä salista eikä Margitin auttanut kiireessä enää muu kuin suinpäin heittäytyä pakkilaatikon

päälle ja kiivetä ylitse. Alussa kävi kaikki hyvin. Toisella kädellä hän piti hameitaan koholla, toisella tarrautui kaikkiin mahdollisiin rakosiin vetääkseen itsensä ylös. Polvet tahtoivat luisua jyrkältä pinnalta, ja päälliseksi häntä rupesi naurattamaan kun hän odottamatta tuli ajatelleeksi, mitähän hänen paroonilliset omaisensa sanoisivat, jos näkisivät hänen yöllä kiiveskelevän pakkilaatikkojen yli ja vielä »työväentalon» takakäytävistä tullen!

Ennenkuin hän siitä suuresta laatikosta selvisi, tapahtui vielä semmoinen onnettomuus, että pöksyjen pitsit tarttuivat naulaan eikä hänellä ollut vapaata kättä niitä selvittämään. Kiukuisaan hän antoi pitsien repeytyä, mutta polvea poisnykäistessä sama naula repi pitkän naarmun hänen jalkaansa. Joten Margit, ennenkuin pääsi törmän rinteelle istumaan, itki kiukusta ja naarmun kirvelystä. »Kyllä vain sitä jos johonkin joutuu», ajatteli hän hienossa kapinassa omia aatteitaan ja aikeitaan vastaan. Ja meni pitkä aika ennenkuin hän sai selitetyksi itselleen, ettei hän tapaus heittänyt mitään varjoa »alemman kansan» ylitse, vaan että oli kysymys vain tunnetusta huligaanista, Ranssusta, joten tuossa katkerassa loukkaantumisessa, mikä painoi hänen sydänalaansa tapauksen johdosta kaikkia sivistymättömiä kohtaan, ei ollut vähintäkään oikeutusta. Hänen omaisensa ne kyllä aina jostakin esimerkistä olivat valmiit tuomitsemaan

koko alemman säädyn, mutta juuri sitä hän, Margit, ei saanut tehdä. Ja täysin lohdutettuna hän hypähti töyräältä, löysi polun ja pian pääsi tielle, joka vei kirkonkylään. Hänen ilokseen oli siinä muitakin iltamista tulijoita menossa kirkonkylään. Tytöt kertoivat ristiriitaisesti, toiset, että sakilaiset olivat ampuneet konstaapelin, toiset, että konstaapelit olivat ampuneet Ranssun, ja kolmannet, että Ranssu oli puukottanut hanurinsoittajaa ja kahta järjestysmiestä.

Sairaalassa oli onneksi kaikki järjestyksessä Margitin palattua. Tildaa odottamatta hän saattoi mennä omaan huoneeseensa nukkumaan, päivystäjä ei sanonut yhdessäkään huoneessa valvottavan.

Unesta vain ei tahtonut tulla mitään.

Margit kutsui jälleen esille tuon hyvätunteensa, selittäen itselleen yhä ja yhä uudestaan kuinka hänen kiintymisensä kansanlapsiin oli jäänyt koskemattomaksi entiselleen. Siihen hänen kiintymiseensä perustui koko hänen nykyinen elämänsuuntansa, hänen olentonsa koko erikoisuus, ja sekö olisi horjahtanut yhden ainoan tapauksen tähden!

Tavallisesti Margit heti nukkui, kun oli vain saanut järjestykseen ja tasapainoon ajatuksensa. Mutta tunti kului toisensa jälkeen, eikä unta tullut silmiin. Ennen nukkumista ajatukset menivät omille teilleen.

Kun hän, jaksamatta yhtämittaa yritellä pysyä

sillä ajatusten tasolla, missä hänen oli hyvä olla ja mistä uni tavallisesti tuli, päästi kiristetyt langat valtoimiksi, menivät hänen ajatuksensa heti Ranssuun, eli juuri siihen mitä hän koetti työntää niistä erilleen. Ilmi elävästi hän jälleen näki Ranssun seisovan selin pylvään nojassa, kädet lakkarissa ikäänkuin tahallisesti välinpitämättömyyttään korostaen. Hänen verkalleen koputtaessaan päänsä takaraivoa pylvääseen tuli kurkun suuri aataminomena erikoisesti näkyviin. Kasvojenpiirteet näyttivät uhmaavan yleistä huomiota, ja kuitenkin siitä juovan omaa elämäänsä. Huulet väreilivät tämän uhman nautinnosta. Ja sitten näki hänen kävelevän salin läpi kevyesti kuin kissa, ruumiin liukuessa eteenpäin ottamatta mitään osaa askelten nytkähdyksiin. Varmaan tämä notkea käyntitapa johdettiin hänen tottumuksestaan liikkua katoilla, sillä hän oli levysepänsälli. Ja Margit tapasi omat huulensa hymyämistä tiedotonta ihailua, juuri samaa, jota hän oli yleisössä niin moittinut, sillä olihan aivan ilmeistä, että juuri tuo yleisön ihailu se yllyttikin Ranssua tuossa arveluttavassa sankarillisuudessa. Tyttöjen kauhunkiljahduksissa oli ainakin puoleksi myöskin ihas-tusta, ja pojat eivät näyttäneet edes salaavankaan ylpeyttäneensä siitä, että saivat olla Ranssun seurassa tai vain läheisyydessäkin. Kauhuisaan Margit tempautui irti tuosta luvattomasta mielentilastaan ja koetti uudelleen tunnelmoitua

omaan luvalliseen ja viileään maailmaansa. Mutta se rupesi olemaan yhä mahdottomampaa. Sen sijaan hän ajatteli Ranssun kaunismuotoisia sormia, kun tämä, luullen Margitia Tildan toveriksi, istuutui viereen ja antoi kätensä olla Margitin polvella. Ja hänen piti tunnustella sitä paikkaa selkäpuolen vyötäisillä, mitä Ranssun käsi oli painanut. Tuohon, — ei, vähän alemmaksi, tuohon noin.

Juuri sinä hetkenä, kun uni vihdoin olisi tullut pelastamaan Margitin hänen omavaltaisten ajatustensa kidasta, ryntäsi päivystävä hoitajatar hänen huoneeseensa ilmoittaen, että neljä haavoitettua oli tuotu sairaalaan sidottaviksi. Yksi näistä oli niin pahasti runneltu, että lääkärin oli mitään tavanmukaisia pesuja ja puhtaisiin paitoihin panoja odottamatta vain revittävä miehen omat vaatteet ja ryhdyttävä haavojen sitomiseen.

Se oli Ranssu itse.

Hän oli tämän ajan tiedotonna, ja vain kyljestä kuulaa tunnusteltaessa ja ulosvedettäessä näytti houreissaan purevan hammastaan, suupielet vaahdossa.

Lääkärin lähdettyä hoitajattaret varovasti pesivät hänen ruumiinsa, pukivat valkoisiin alusvaatteisiin ja nostivat lakanan päällä vuoteeseen. Hän ei tullut tajuihinsa. Verenvuoto oli saatu tyrehtymään, mutta vuoto oli kalman kalpeudesta päättäen ollut tavattoman runsas.

Margit katseli nukkuvaa. Kaunismuotoiset, kellertävän valkoiset sormet näkyivät lakanantaitoksella. Ja öiset tunteet tulvahtivat Margitin sydämeen sellaisella voimalla, että hän oli mennä tainnoksiin. Sitten veri hyökkäsi päähän ja hän selvisi pyörörytyksestä.

Hän koetti tehdä itsellensä tiliä tästä tunteesta, jolla oli noin suuri ja odottamaton vaikutusvalta koko hänen fyysilliseen olentoonsa ja aivan siitä hetkestä asti kuin Ranssu oli pannut kätensä hänen vyötäisilleen. Mutta ei hän siinä parhaallakaan tahdolla voinut havaita mitään hävettävää. Se oli kohta vaihtunut vain äidilliseksi hellyydentunteeksi ja oli tällä hetkellä pelkkää sitä tunnetta ilman vähintäkään vivahdusta aistillisuuteen. Teki vain sanomattomasti mieli ottaa nuo kädet omiinsa, lämmittää niitä, painautua aivan lähelle hänen päätänsä, silittää tukka pois otsalta ja sanoa: oma, oma poikaseni, on muutakin kuin ihmisten ihastus, on muuta-kin minkä edessä olla, on se Suuri Sisällinen, joka katsoo ja näkee kaiken ja rakastaa sinun sankaruuttasi. Teki mieli itkeä yhdessä ja yhdessä kääntyä kohti aurinkoa.

Margitin katsellessa Ranssua näiden tunteiden vallassa tämän silmät alkoivat liikkua luomien alla, hän käänsi päätänsä ja silmät avautuivat raoilleen. Hän katsoi Margitia kohden ensin ikäänkuin mitään ymmärtämättä, mutta sitten otsa rypistyi niinkuin tuskasta ja hänen päänsä

teki turhan yrityksen kohottautua alukselta. Hän oli ilmeisesti tuntenut Margitin. Tämä ponnistus oli sairaalle liikaa. Silmäluomet painuivat taas umpeen ja verettömän kalpeille kasvoille levisi poskipäihin heikko puna.

Ranssun ilmeinen mielenliikutus arvelutti Margitia, koska se saattoi helposti aiheuttaa haava-kuumeen, joka tässä tapauksessa olisi ollut perin kohtalokasta. Vastoin nimismiehen määräyksiä hän siirrätytti Ranssun semmoiseen huoneeseen, jonka ikkunoissa ei ollut rautaristikkoja, ja toimitti hänet toisen hoidettavaksi, jotta sairas olisi välttynyt enemmiltä liikutuksilta. Mutta jo kolmantena päivänä Tilda ilmestyi Ranssun lähettämänä pyytämään Margitia hänen puheilensa. Ranssu oli Tildan avulla ajellut partansa tätä tapausta varten. »Hän on kaiketi häpeissään neidin tähden», sanoi Tilda.

Margit tuli vuoteen luo kysyvästi katsellen Ranssun silmiin.

Ranssu kääntyi ensin pois, sitten käänsi päänsä Margitin puolelle, mutta liian paljon, niin että katsoi ohitse. Hänen silmänsä siirtyivät nopeasti esineestä toiseen, kunhan vain välttivät sattumasta siihen kohti mistä olisivat tavanneet Margitin katseen.

Margit nosti tuolin vuoteen viereen, pani lämpömittarin varovasti sairaan kainaloon, istuutui ja rauhoittavasti kosketti hänen kylmiä käsiään.

Ranssun huulille oli nousevinaan jokin pilkallinen hymy, mutta kai hän myöskin tunsi olevansa henkiahieverissä, koska ei voinut estää huuliensa vavahtelemista niinkuin lapsella, joka ei voi ylläpitää uhmamieltänsä. Anteeksiipyyntö olisi hänelle ollut samaa kuin heltyä itkuun. Näkyi selvästi, että hän kaikin voimin taisteli sellaista mahdollisuutta vastaan ja sen vastapainoksi koettaa säilyttää luonnotonta ivahymyään.

— Ei nyt huolita eilisiä muistella, sanoi Margit, — nyt täytyy vain pysyä rauhallisena.

Ranssu katsahti Margitiin hämmästyen, niinkuin olisi odottamatta löytänyt ystävän sieltä missä luuli vain vihollisten väijyvän. Hän tarttui Margitin ranteeseen ja kuiskasi kiihkeän nopeasti:

— Eläkö se konstaapeli vielä?

Margit otti lämpömittarin jälleen käteensä, katsahti siihen ja näki, etteivät Ranssun asiat olleet hyvinpäin. Voimatta vastata hänen kysymykseensä, koska puhuminen pidätettyjen kanssa muista kuin heidän hoitoansa koskevista asioista oli sairaalan säännöissä ankarasti kielletty, Margit sanoi vain:

— Koettakaa pysyä aivan rauhallisena, nyt täytyy ensin tulla terveeksi, se on pääasia.

— Joo, joo, terveeksi, myönnytteli Ranssu ja ivahymy pääsi kokonaan voitolle, — terveeksi, terveeksi, että paremmin jaksan rautoja kantaa.

Margit punastui. Tämä oli hänen kipeitä kohtiansa ja ehkä kipein. Hän oli sairashoidon valinnut elämänurakseen, mutta tämä tapaus tässä ei ollut suinkaan ensimmäinen, joka pani epäillen kysymään, onko yleensä aina koetettava saada ihmistä terveeksi? Välistä näytti aivan ilmeiseltä, että joku tauti tai kipu oli välttämätön tuon ihmisen sielulliselle edistymiselle, jotavastoin nopea paraneminen oli vain omansa edistämään kevytmielistä suhtautumista oman tunnonasioihin ja opetuksen nopeaa unohtamista. Ja nyt tämä: Ranssun tila ei ollut toivoton ja Margit pani koko taitonsa ja intonsa hänen hoitoonsa. Mutta Ranssun äskeiset sanat olivat kuin saavillinen kylmää vettä niskaan: mitä nopeammin Ranssu paranisi sitä pikemmin Kuusinen saisi tulla panemaan häntä rautoihin! Kuka tietää oliko näissä oloissa Ranssuun nähden elämä vai kuolema enemmän toivottava!

Ranssu koetti kurottaa päätänsä vähän ylemmäs ja kysäsi mahdollisimman hiljaisella kuis-kauksella uudelleen:

— Eläkö se vielä?

Margit ymmärsi, että Ranssu kysyi taas kons-taapelista, joka oli tappelussa saanut kuulan vatsaansa.

— Elää, elää, sanoi Margit, — mutta koet-takaa olla muistelematta ja puhumatta niistä asioista. Ellette voi minun kanssani, kutsun toisen hoitajan.

— No, no, ei suututa, sanoi Ranssu taas tarttuen Margitin ranteeseen, minkä näytti omistaneen hyväksi tavakseen.

Olisi todella pitänyt suuttua, mutta Margitia vain nauratti, jopa omituisesti miellytti tuo luottavainen tuttavallisuus.

— Onkos neiti ollut jo kauankin tässä laitoksessa? Kas kun en minä vain ole ennen sattunut näkemään! — sanoi Ranssu huolettoman keikarimaisesti aivankuin ei olisi ollut mitään kysymystä elämästä ja kuolemasta.

Ranssun kasvot olivat näissä puheluissa käyneet kuumeisen punaisiksi. Hän vilkuili ja liikuteli päätään niinkuin se joka puhuu vain toisen huomiota harhaan johtaakseen, eikä muuta mieti kuin miten päästä vuoteesta ja ikkunan kautta livahtamaan vapauteen.

Margit näki nyt että Ranssu, raskaasti sairaana, oli hänen vaatimuksestaan siirretty tähän huoneeseen, jonka ikkunassa ei ollut mitään rautaristikkoa. Eivät nimismiehen silloiset epäilyt olleetkaan olleet aivan turhia, vaan sairas näytti olevan kylläkin tarkoin vartioitava.

Hän nousi, meni ikkunan luo ja sulki sen tarkoin.

Margitin palatessa vuoteen ääreen Ranssu tirkisteli pilkallisesti hymyillen hänen silmiinsä, ja matkien hullunkurisella äännähdyksellä ikkunan kiinnilopsahtamista nyykäytti ivallisen toti-

sena päätänsä, siten muka tunnustaen tuon sulkemisen suurta tärkeyttä.

Margit tunsi punastuvansa aivan korvia myöten.

Hän ei voinut katsoa Ranssua silmiin, mutta tunsi tämän hellittämättä seuraavan häntä, sama iva huulilla. Vihdoin Ranssu kuului sanovan merkitsevän hitaasti:

— Taitaisi neidin käydäkin kovin pahoin, jos tällöinen poika pääsisi karkuun?

Margit tekeytyi ankaraksi.

— Minä toistan vielä kerran, hän sanoi, — että ellette voi olla puhumatta kielletyistä asioista, saatte siirtyä takaisin koppihuoneeseen ja jätte muiden hoitoon. Sitä ehkä haluaisittekin.

Ranssu vaikenä ja alkoi leikkiä tupsuilla, jotka riippuivat vuoteen selustimesta. Margitin tuli häntä sääli.

— Kysyitte, olenko ollut kauan täällä. Vasta kaksi kuukautta, — sanoi Margit lauhkealla äänellä ja istuutui jälleen vuoteen ääreen. Hän alkoi kertoa itsestään siinä mielessä, että toivoi Ranssun pian väsyvän kuuntelemaan ja nukkuvan, mikä olisi ollut kovin tarpeellista näissä oloissa. Kuumetta oli 39 astetta. Hän oli tehnyt sen havainnon, että sairasta ei mikään hermolääke niin varmasti vaivuta uneen kuin toisen turhan tarkka tilinteko oman elämänsä vaiheista, terveydentilasta, käännteistä, tapauksista. Ja

hän alkoi kertoa yksitoikkoisella äänellä perhesuhteistaan, isästä, äidistä, sisaruksista, nimitteli heidän nimiänsä, mainiten heidän ikänsä, kunkin nykyisen olinpaikan, toimialan. Mutta Ranssu ei näyttänyt uniselta, eikä haukotellut. Silloin Margit, ikäänkuin itsekseen puhellen ja kääntyen pois päin alkoi selvittää niitä syitä, jotka olivat panneet hänet valitsemaan ammatikseen sairashoidon. Hän kertoi itsestään pitkälti eikä välttänyt antautumasta erikoisimpiinkin itsekohtaisuuksiin. Kun hän sitten katsahti Ranssuun, varmana että tämä oli nukkunut, kohtasi häntä kaksi uteliaasti räpyttelevää silmää, jotka jännittyneesti tarkkasivat häntä peitteen alta. Ei mitään ollut jälellä ivahymystä. Suu oli vähän auennut ja kasvoilla vallitsi kuuntelevan lapsen harras ilme sadun joutuessa käännekohtaansa. Mikä ihme saattoikaan noin kiinnostaa Ranssua Margitin tahallisen yksitoikkoisessa filosofoimisessa! Poskipäät olivat punaisina. Margit pysähtyi kahden vaiheille jatkaako enää ollenkaan.

Silloin Ranssu sanoi:

— Ei ihmistä oikein rakasta muu kuin äiti.

Tämä oli sanottu Margitin aivan satunnaisen lauseen vuoksi, joka koski ihmisen mahdollisuutta oppia rakastamaan lähimmäistä niinkuin itseänsä.

Margit sanoi siihen:

— Paitsi inhimillistä rakkautta on olemassa

myöskin jumalallinen, joka ei tee erotusta vieraan ja omaisen välillä.

— Joo-joo, — sanoi Ranssu lyhyesti. Mutta tuo hänen myöntelynsä tuntui pikemminkin vastalauseelta ja puheen tahalliselta jyrkältä katkaisulta.

Nyt olisi Margitin ollut hyvä lopettaa, mutta hänestä tuntui tilanne sietämättömältä. Ranssu oli kohdellut häntä niinkuin hän olisi sanonut: paitsi inhimillistä rakkautta on olemassa myöskin — *papillinen!* Ranssulla ei muka ollut vähintäkään asiaa siihen, mitä nuo sairaanhoitajattaret ja muut semmoiset sielunpelastajat saarnasivat. Sentähden Margit ei voinut pidättää, vaan sanoi väittelyn äänilajissa:

— Kanakin rakastaa poikasiansa ja antaa henkensä niiden edestä.

Ranssu oli hetken aikaa ääneti niinkuin ei olisi aikonutkaan vastata. Katseli vain kynsiänsä. Sitten vilkasi kulmien alta Margitiin ja sanoi hiljaisen totisella äänellä:

— Äiti ei sentään olisi sulkenut säppiin tuota ikkunata.

Nyt ei Margitilla ollut enää mitään sanomista. Hänestä tuntui niinkuin jäisen kylmä eron muuri olisi kasvanut heidän välillensä. Ranssun jäädessä huligaanina toiselle puolelle ja hänen itsensä pelastussisarena toiselle. Hän jätti Ranssun huoneen, kasvava kipu sydämessä, sillä hän tunsu Ranssun mukana — joutuneensa tappiolle.

Saman päivän iltapuolella nimismies Kuusinen pyöräili uudelleen sairaalaan ja antoi jyrkän määräyksen Ranssun siirtämisestä rautaristikoilla varustettuun yksinäishuoneeseen. Tämän hän teki pidettyään alustavan kuulustelun muiden, lievemmin haavoittuneiden kanssa. Ja kaiketi oli kuulustelussa tullut esiin jotakin erikoisen raskauttavaa Ranssua vastaan, koskapa nimismies ei ottanut kuuleviin korviinsakaan Margitin estelyitä eikä edes välittänyt hänen kiihkeästi kuiskaamastaan uhkauksesta katkaista kaikki entiset suhteet. Kuusinen oli ne jo katkaissut. Hän oli menossa takaisin ruununvoudin luo jatkamaan juominkeja.

Asia sai Margitista nähden nyt sellaisen luonteen, että Ranssun täytyi ajatella siirron tapahtuneen hänen toimestaan, ikäänkuin kostoksi tai rangaistukseksi Ranssun muka sopimattomasta käytöksestä. Ja heidän välinsä tuntuivat tämän johdosta olevan peräti lopussa.

Margit ei käynyt useaan päivään Ranssun kopissa, mutta kärsi suuresti tällöisen kääntein johdosta.

Ranssu parani haavoistaan verraten pian.

Usean kerran Tilda kävi esittämässä Ranssun pyyntöjä pukeutua ja nousta vuoteesta ja lopulta lääkäri itsekin oli valmis suostumaan sekä Ranssun pukeutumispyyntöön että nimismiehen vaatimukseen saada toimittaa Ranssun kuulustelu.

Samana päivänä kuoli se konstaapeli, jota oli ammuttu noissa iltamissa. Ja Margit sai kauhukseen kuulla, että kaikki epäluulot kohdistuivat Ranssuun.

Keskustellessaan Margitin kanssa Kuusinen kiivastui siihen määrään, että ilmoitti noutavansa Ranssun jo huomisaamuna ilman muuta sairaalasta. He olivat Margitin kanssa nyt ilmi vihollisia keskenään. Lääkäri ei enää vastustanut nimismiestä. Juomingit ruununvoudin kanssa jatkuivat.

Kirkas kuutamoyö oli tämän aamun edellä.

Margit ei ollut nukkunut hetkeäkään. Eipä ollut edes riisuutunut. Aikeessa niin tehdä hän oli vain kaulasolkensa irroittanut ja pannut pöydälle. Sitten hän oli vain kävellyt hiljaa tohvleissa ja välistä heittäytynyt pitkäkseen. Mutta ei mikään asento antanut hänelle rauhaa. Ajatukset saivat hänet yhä uudelleen ryntäämään vuoteelta ja taas hän käveli kiihkeästi edestakaisin, tuntien sietämätöntä ahtautta kaikin päin. Kerta toisensa perästä hän päätti ajatella kaikki uudelleen ja järjestelmällisesti alusta asti. Hän istuutui, painoi kätensä silmiä vasten ja sanoi itsellensä:

»Äiti avaisi pojallensa ikkunan, sanoen: mene tuosta poloiseni. Minä en avaa Ranssulle ikkunata. Miksi? Hän sanoo: siksi etten rakasta häntä yhtä voimakkaasti kuin äiti. Mutta Jumala tietää, että minä rakastan. Ja hänen pitäisi

saada se tietää, siis minun pitää avata hänelle ikkuna, muulla tavoin hän ei voi saada sitä tietää. Hänen pitää saada tietää, että on olemassa jumalallinen rakkaus, joka on yhtä voimakas ja voimakkaampi, — joka ei ota pelätäkseen mitään seuraamuksia, ei edes hengen menetystä. — Mutta minä olen myös antanut lupauksen olla rehellinen sairaanhoitajatar, joka ei petä esimiestensä eikä riko sairaalan sääntöjä. Jumala vaatii myöskin rehellisyyttä. Niin, mutta rakkaus on ylin kaikesta ja äiti ei epäilisi hetkeäkään. Mutta minä epäilen, minun rakkauteni ei ole ylin kaikesta, minä pelkään onnettomuutta itselleni, kuulusteluja, ehkä vangitsemisia . . .»

Tässä kohden Margitin päässä ja tunteissa aina kaikki sekaantui ja hetken taas kiivaasti käveltyänsä hänen piti jälleen istua, upottaa päänsä käsiin ja alkaa ajatussarja alusta, vielä jännittyneemmin koettaen tarkata, missä tuo epäloogillinen ajatuksen kohta oli, joka johti hänet pelkuriksi ja alensi häntä.

»Minä sanon: Jumala vaatii, että pidän sairaalavalani. Mutta tuon olen itse keksinyt vain puolustaakseni omaa pelkuruuttani. Jumala ei vaadi mitään rakkaudenvastaista. Eikä hän ole käskenyt mitään valoja tekemään. Niinkuin hän on pannut rakkauden äidin sydämeen, niin hän on pannut rakkauden minunkin sydämeeni, hän siis vastatkoon seurauksista!»

Hän avasi ikkunan, ja ajatteli sen tehtyensä, sydämen sykkiessä kuuluvasti: »Kas kun en ole sitä ennen huomannut avata, vaikka on niin lämmin ja tyyni yö, on ihan hullua pitää ikkunata suljettuna.»

Mutta hänen kätensä jo tunnusteli seinästä ristikkokopin avainta ja hän ajatteli: »Monta kertaa olen päättänyt pitää tuota avainta taskusani, sillä jos se jää seinään voi joku, esimerkiksi Tilda, avata lukon ja päästää rakastettunsa menemään!»

Hän pani avaimen taskuunsa. Ja tällöin iski häneen ajatus: »Entäpä kun koko minun rakauteni ei ole mitään muuta kuin Tildan rakautta!»

Tässä valossa katsottuna näytti asia niin mieltömän hullulta, että Margitin oli pakko todistella omaa täysijärkisyyttään. »Tietysti avasin ikkunan vain raittiin ilman vuoksi, enkä ole milloinkaan tosissani ajatellut Ranssun päästämistä karkuun!»

Hänen piti heittäytyä taas vuoteelle ja painaa ohimoitansa puristuksiin, ettei päässä kaikki sekaantuisi.

Raitis yöilma kuitenkin vaikutti, että hän alkoi hengittää syvään ja tunsu suloista nukkumisen tarvetta. »Kohta, kohta kaikki tapahtuu, mutta ensin vain vähän nukkua, aivan vähän», hän ajatteli ja meni tainnuksiin. Siitä hän heti kavahti jälleen valveille, oman ajatuksensa herättämänä.

Ajatus oli alkanut unessa, mutta jatkui val-
veilla:

»Vain muutaman sylen päässä minusta nuk-
kuu hän rauhallisesti kuin lapsi. Minä rakastan
häntä sydämeni koko voimalla, mutta en ole
vielä ilmoittanut hänelle mikä häntä uhkaa
aamulla. Tietysti ilmoitan. Tietysti heti nousen
jalkeille ja menen ilmoittamaan. Mutta nyt en-
sin vain vähän nukkua... Kohta menen ja
koputan... voin aivan vähän nukkua...»

Margit nukkui kuitenkin kauan.

Kun hän heräsi ja nousi istuvilleen nähdäk-
seen ulos, oli kuutamossa jo selvää aamusaras-
tuksen tuntua. Itäinen taivas oli vaalennut. Kuu
piirsi permannelle ikkunan, joka ylettyi ovelle
asti ja nousi kyynärän verran sitä myöten ylem-
mä. Ikkunasta kuunnellessa kuului kaukaa
tieltä monen miehen astuntaa ja jotakin puhelua.

Margit koetti olla ajattelematta mitään ja ih-
metteli, että se onnistui hänelle niin helposti.
Hän vain uteliaana seurasi oman ruumiinsa
tekoja.

Ruumis nousi ylös ja kulki hiljaa ovelle.

Hänen kätensä painoi ovenkahvaa niin taita-
vasti, ettei vähintäkään lukon loksahdusta kuu-
lunut, sitten oven auetessa painoi vielä voimak-
kaasti alaspäin, sillä ovi olisi muuten vingahtanut.

Erittäin viisaana Margit piti sitäkin, että hä-
nen kätensä jätti oven auki hänen tultuaan
välikäytävään, sillä ensiksikin kuudan pääsi va-

laisemaan käytävää, niin että ristikkokopin ovi näkyi ja toiseksi ei olisi vingahdusta voinut sulkiessa enää välttää.

Ruumis liukui kopin ovelle kuulumattoman hiljaa kuin varjo. Korva painautui ovea vasten ja etusormen nivelluu koputti tuskin kuuluvasti kolme kertaa.

Sisältä kuului heräävän äkkinäinen valveille kavahdus. Sitten oli taas hiljaa kuin haudassa.

Margit koputti uudelleen, mutta vielä varovammin.

Nyt kuului sisältä hiljainen yskähdys merkiksi, että koputus oli kuultu ja sen salaamisen tärkeys ymmärretty.

Hetken kuluttua ovea vasten painautui sisäpuolelta toinen olento ja ovi aukeni raolleen heidän yhteisestä toimestaan.

Margit pisti suunsa oven rakoon ja tiesi että Ranssun korva on vain tuuman päässä hänen huulistaan.

— He tulevat, kuiskasi Margit.

Samassa puristi Ranssun käsi hänen rannetansa eikä Margit ollut ymmärtämättä sen hästäistä rukousta: avaa siis minulle pääsy! — ja sen syvää kiitollisuutta: tämän minä palkitsen sinulle!

Margit työnsi oven auki ja sanoi:

— Minä menen ulos ja viivyttelen heitä.

Mutta hänen näin sanoessa hänen kätensä osoitti Ranssulle tietä avatulle ikkunalle, joka

näkyi heikosti valaistun käytävän ja hänen huoneensa läpi. Liikkumattomina kiiteltivät kuutamossa sairaalan tuuhean puiston lehvät, yön hengittäessä Ranssulle vapautta. Ja sileä nurmi lupaili viedä varjojen pimeyteen ja haihduttaa kaikki jäljet.

Margit näki, että Ranssun kädet ja huulet vapisivat läheisen vapauden ajatuksesta ja kaikki muu oli unohtunut.

Hän aikoi ensin sanoa Ranssulle lähtösanat, jotka olisivat painaneet tämän mieleen sen uhrauksen, minkä Margit oli tehnyt jumalallisen rakkauden nimessä. Mutta nyt ei Ranssu tuossa jännityksen tilassa olisi voinut mitään vastaanottaa... Ei ajatellut edes kättä hyvästiksi puristaa...

Ranssu meni nopeasti ikkunaa kohden, kuulumattoman hiljaa ja notkeasti kuin kissa.

Margit kiiruhti toista kautta siihen puoleen rakennusta, joka oli lasiverantoinen kääntyneenä kylään päin ja sinne vievän valtatievarrella. Nyt hän ei enää välittänyt siitä että hän kolisi ovissa ja saattoi herättää yövirkailijan huomion. Nyt oli vain Kuusinen estettävä liian pian havaitsemasta, että hänen parhain uhrinsa oli kadonnut.

Sitten oli Margit valmis itse tulemaan vangituksi, jopa siirtymään heti saman ristikkokopin asukkaaksi, missä Ranssu oli ollut. Jossakin hän oli lapsena lukenut, äidistkö vai muusta

ikiystävästä, joka oli onnettoman vangitun pelastanut itse uhrautumalla koko elämänikänsä vangittuna istumaan. Se kertomus oli vaikuttanut häneen mitä syvällisimmin, ja hän oli ajatuksissaan liittänyt loistavan sädekehän vangin pyhän marttyyripiään ympärille. Ja nyt hän oli itse valmis pyhittämään elämänsä samalle marttyriudelle.

Mutta Ranssu, jo nostettuaan jalkansa ikkunan luona olevalle tuolille, hypätäkseen ikkunalaudalle ja siitä ulos, juuri ennen hyppäystä oli huomannut viereisellä pöydällä Margitin soljen, ja pysähtynyt.

Tämä kapea solki näkyi aina Margitin leuan alla pitämässä kiinni hänen puseronsa karkeata vaatekaulusta, jonka alta miellyttävästi näkyi aivan hienoinen reuna valkeata paidan kaulusta. Tämä oli juuri se solki, johon Ranssun silmät aina laskeutuivat, kun eivät voineet kestää Margitin katsetta tämän puhuessa hänelle sydämen ja omantunnon asioita.

— Perkele sentään, äänsi Ranssu pitkään ja katkerasti niin kuin hänen pakoretkensä olisi äkkiä kohdannut ratkaiseva ja aivan voittamaton este.

Hän todella vasta tällä hetkellä tuli ajatelleeksi mitä seurauksia asiasta saattoi olla Margitille. Ja kohta hän näki, että kaikki oli järjestetty aivan päin seiniä, päättömästi niinkuin vain joku tyttö suinkin voi tällaisia asioita

omin päin järjestää. Eihän ollut hipenenkään vertaa Margitille mahdollisuutta välttää epäluuloa. Jos ehtisi edes rautaristikon jotenkin vääntää irti ja särkeä lasi, että luulisivat karkulaisen siitä menneen. Mutta Ranssu ei ollut ensikertaa tämän kopin asukkaana, vaan oli jo ennen koettanut tuon ristikon lujuuutta ja nähnyt, ettei se hievahda paikaltaan. Ja nyt se hullu tyttö meni vielä päälliseksi viivyttellemään heitä! Jos ehtisi hänelle antaa jotakin merkkiä, että ainakin sieltä laittautuisi heti pois.

Ranssu juoksi käytävän toiseen päähän ja avasi niin hiljaa kuin taisi sen oven, josta Margit oli mennyt. Mutta edemmäs hän ei voinut päästä. Sillä tulijain äänet kuuluivat selvästi jo jostakin rakennuksen sisäpuolelta ja myös Margitin ääni kuului selvästi, ollen ikäänkuin väittelyssä nimismiehen kanssa. Myöskin Tilda näkyi hääräävän täysissä pukeissa.

— Se on nyt sitten saatanaa, kiroili Ranssu väkevästi uudestaan, hammasta purren ja hie-roen niskaansa nyrkillä. Ei ollut mitään, ei yhtään mitään keinoa!

Hän huokasi syvään, otti koppinsa oveen jääneen avaimen, vei sen Margitin huoneeseen ja ripusti seinään muiden avaimien viereen.

Sitten hän veti ikkunan huolellisesti kiinni, tuli takaisin käytävään ja meni omaan koppiinsa.

Tarttuen molemmin käsin oveen hän vetäsi

sen jälkeensä kiinni sellaisella voimalla, että koko talo täpähti ja pamauksen olisi pitänyt kuulua vaikka pappilaan asti, — ainoa merkki, millä hän enää osasi Margitille tiedottaa jääneensä koppiin ja ettei Margitin tarvinnut olla kohtalostaan levoton tai turhanpäiten viranomaisille mitään ilmaista.

Margit oli kuitenkin niin kiihdyksissä riitansa vuoksi kohmelaisen Kuusisen kanssa ettei hän mitään pamausta edes kuullutkaan. Tultuaan viranomaisten kanssa käytävään hän kohta huomasi, että Ranssun kopinovi oli lukossa, ja nähtyään avaimen oman huoneensa seinässä hän ihastuen ajatteli Ranssun mielenmalttia ja viisautta, kun oli ennen pakoansa näin huolellisesti kaikki asiat järjestänyt.

— Tuossa on, sanoi Margit tyyliä Kuusiselle, joka oli tullut kynnykselle asti käsi ojona kopin avainta hakemaan. Margit ajatteli Kuusisen mentyä ja sulkeuduttuaan huoneeseensa:

»Kuinka viisaasti se Ranssu oli tehnyt siinäkin, että oli ulos hypättyään työntänyt ikkunan kiinni. Hän on ajatellut minua, se kultainen poika!»

Margit naurahti liikutettuna Ranssun ilmeistä toiveista, että hänen onnistuisi välttää epäluuloja ja vahingoittumattomana selviytyä asiasta. Jännittyneenä hän odotti Kuusisen tuloa ja aikoi sanoa tälle kohta oven auetessa: »Tässä minä olen, vangitkaa minut!»

Mutta Kuusinen ei ilmestynyt hätäisin, melkein juoksevin askelin hänen huoneensa ovelle koputtamaan, niinkuin Margit oli kuvitellut kohta tapahtuvan.

Sen sijaan alkoi käytävästä kuulua Tildan itkun ulvontaa ja poistuvien miesaskelten kopinaa.

Margit tempasi huoneensa oven auki.

Hän ei ehtinyt Ranssua nähdä muuta kuin takaa, kun tämä sankan poliisijoukon ympäröimänä poistui käytävästä ja kärsimättömin liikkein torjui luotaan ulvovaa, iiliäisenä hänen kaulassaan riippuvaa Tildaa.

Margit tahtoi huutaa poistuvia pysähtymään, mutta se oli jo myöhäistä. Hänen voimansa pettivät ja hän olisi kaatunut, ellei olisi selin seinään nojautunut.

Hetken kuluttua oli sairaalassa kaikki jälleen hiljaa.

Ja Kuusinen kulki saattueineen, Ranssu keskellä, jo kauppalan pääkatua.

Ihmiset heräilivät. Siellä täällä rullautimet nousivat ikkunoissa tai verhot syrjäytyivät utelioiden katseiden tieltä. Mutta Kuusinen ei käännellyt päätänsä oikealle eikä vasemmalle. Vaikka hän näki kaikki uutimien nousut ja tunsu luissaan kaikki katseet, kulki hän niska jäykkänä suoraan eteenpäin. Suuren tottumuksen täytyi antaa hänen kasvoillensa välinpitämättömyyden ilmeen, niinkuin hän olisi katselijoille sanonut: »tämähän on nyt sitä tavallista, mutta katsokaa

vain, jos haluttaa.» Itse asiassa eli kuitenkin jokainen hermo hänen niskassaan, selässään jopa nenänvarressakin.

Asunnossaan, sen punaisen puutalon alakerassa, jonka kadunpuoleisella seinällä tuuheat villiviiniköynnökset ylettyivät räystäälle asti ja uhkasivat tuuheuteensa upottaa ikkunatkin, oli ruununvouti jo herännyt, juonut kuuman aamukahvinsa ja paksuja savuja hulmutellen katseli avatusta ikkunanpuoliskosta kadulle. Kun Kuusinen saattueineen kulki ohitse, nyykäytti ruununvouti hyväksyvästi hymähtäen hänelle päätänsä. Mutta Kuusinen ei vetänyt nytkään suutansa tyytyväisyyden irvistykseen. Jäykän totisena, niska kankeana, virkalakki silmillä, sotilaallisella notkeudella ja hitaalla sulavuudella hän vain nosti kätensä kunniantekoon, lakin lipasta kuitenkin koskettamatta ja pitäen kätensä keikarimaisesti melkein silmäinsä edessä.

Sitten he painautuivat Putka nimiseen valkeaksirapattuun taloon ja sen ovet sulkeutuivat heidän jälkeensä.

Näin katosi Ranssu Margitin näköpiiristä.

Tämä Ranssun vangitseminen teki suuren käänteen Margitin ulkonaisessa elämässä.

Hän jätti sikseen koko sen sairaanhoitajatar uran, johon oli niin innokkaasti ja suurin ponnistuksin antautunut.

Hän oli nähnyt ihmeellisen unen. Hän oli olevinaan jossakin synkässä pimeydessä ja kovin

pelästyksissään. Sillä pimeydestä oli vähitellen alkanut erottua kaamea, ikäänkuin alhaaltapäin valaistu suunnattoman suuri mies, jolla oli yllään harmaasarkaiset, mustajuovaiset vanginvaatteet. Kylmä kauhun hiki oli vuotanut Margitin otsalta ja sydän oli lyönyt niin rajusti että oli täytynyt molemmin käsin sitä painaa estääkseen pakahtumasta. Hän oli jo aivan valmistunut ottamaan mieheltä vastaan murhaiskun, puristanut silmänsä lujasti kiinni ja muistanut ajatella kuoleman hetkeen soveltuvia asioita. Mutta kun murhaisku viipyi, oli hän raottaen silmänsä katsahtanut suureen mieheen ja ihmeekseen huomannut, etteivät tämän kasvot ilmaiseetkaan mitään murha-aikeita, vaan päinvastoin mitä vilpittömintä, melkein lapsen harrasta lähentymisen ja avun rukousta. Tuoko suunnaton, kesyttömän voiman mies rukoilee apua pieneltä, heikolta neidiltä! »Margit, Margit», oli mies sanovinaan, — »miksi olet hylännyt meidät sinä, jonka sydämessä on jumalallinen rakkaus!»

Siitä unesta herättyään oli Margitille selvänä uusi elämäntehtävä. Sillä vaikka unessa nähty vanki ei ollut Ranssu, vaan joku toinen, tai oikeastaan juuri siksi *ettei* se ollut Ranssu, oli Margitille selvänä, että hänen Ranssua kohtaan untemansa intohimo ei ole ollut turha, vaan on kääntymässä suuren asian palvelukseen. Hän ei ollut ainoa, joka on ihmeellisen unennäön vaikutuksesta löytänyt oikean tehtävänsä. Tun-

nettua esimerkkiä seuraten hänkin aikoi pyhittää elämänsä vangeille.

Ranssua hän ei enää milloinkaan nähnyt eikä edes tavoitellutkaan nähdä. Mutta se syvä tunne minkä hän oli tuon huligaanin tuttavuudesta saanut, pysyi aina koko hänen toimintansa pohjäsävelenä, kannattaen hänen uskoansa siihen hyvään mikä asuu ihmisessä, jota uskoa vailla ei mikään sielullinen työ olisi hänelle ollut mahdollinen. Pahat ovat hyviä. Se oli Margitin usko.

Sillä aikaa Ranssu oli jo tuomittu käräjillä — elinkautiseen.

Käsi- ja jalkarautoihin pantuna hänet tuotiin vankilanmuurien eteen. Kuljettajat soittivat portin kelloa ja raskas ovi avautui Ranssulle. Mutta hän astui kevyesti kynnyksportaan yli. Rautojansa helistellen ja ruumistansa joka askeleella tahallisesti hytkähytellen hän asteli vankilan mukulakivistä pihaa. Ja vaikka hän oli ollut tähän asti, eli jo puolen vuotta, yhä tuon ihmeellisen sairaalaneidin lumoissa, joka oli alkanut tehdä hänelle uskottaviksi aivan uskomattomia asioita, ei hän ainakaan tällä hetkellä Margitia ajatellut. Tällä hetkellä hänen selkäpiitänsä karmi ihana nautinto, sillä ylös katsomatakin hän tiesi, että kolmikerroksisen vankilan ikkunat olivat täynnä miesten päitä, joiden uteliaat katset olivat häneen tähdätyt.

KOTI

NÄYTELMÄ

(Jonkun sekakuoron jäsenten esitettäväksi aiottu).

Laaja, katollinen, avoseinäinen eteinen, josta oikealle ovet tupaan ja karsinaan, vasemmalle pihaportaat, perälle kylätie ja näköala Lohjan järvelle niemineen ja kirkkoineen. Sadesää.

Tuvan avonaisesta ovesta kuuluu puumiehen askartelua ja joskus tolkutonta laulun loilotusta.

LOVIISA (*kanniskelee astioita tuvan ja karsinan välillä, yksitoikkoisella, ynisevällä äänellä lakkaamatta valitellen huoliaan*): Ja nähkääs tätäkin! Voi totta totisesti! Nähkääs! Karsinassa sadevesi tippuu jauhoastiaan!

JUUSO (*tuvasta*): Siirrä peremmäs.

LOVIISA: Vai peremmäs! Hullummin se siellä tippuu. Se tippuu maitopyttyynkin ja kerma roiskuu pöydälle.

JUUSO: No anna roiskua sitten, pianhan tästä siivilästä päästään.

LOVIISA: Voi tätä harakanpesää! Eikä katon panosta tänäkään keväänä mitään tullut. Kohta sinä Juuso nukut seisaallesi.

JUUSO: En minä viitsi. (*Tavoittelee aina vain samaa nuottia*).

LOVIISA: »Et sinä viitsi». Et sinä viitsi ennenkuin omaan sänkyysi tippuu, jos sittenkään. — »La-la-la» etkö sinä osaa sitä o i k e i n laulaa! Ei se niin ollut.

JUUSO: Näin sitä Aino lauloi, la-la-laa-la-la-laa.

LOVIISA: Ei se niin ollut, älä sano la-la-laa, vaan laula näin: tra-tra-taa . . .

JUUSO: En minä siinä eroa tunnusta. Sitä Ainon laulua ei osaa säntilleen enää kukaan tässä kylässä, etkö luule minun sitä kyselleen melkein joka ikiseltä.

LOVIISA: Ei osaa sitä Ainon selkiätä laulua kukaan enää, ja meidänkin elämämme se on Ainon kuoltua muuttunut ja lakastunut.

JUUSO: Kuoltua — sanot. Mutta jospa hän ei olekaan kuollut, vaan vielä palaa takaisin Amerikasta.

LOVIISA: Vasta umpeen mennyttä haavaa älä revi jälleen auki. Ja jos et laulua osaa, niin älä sitä ollenkaan laula, sydäntäni särkee sen kuuleminen. (*Menee karsinaan*).

JUUSO (*tulee haukotellen ja piippua poltellen tuvasta*): Ah, ah, kuinka raukaseekin tämä saateinen sää. Taitaa kohta selitä. Pitäisi tästä joutua kauran kylvöönkin, mutta saaneeko velaksi siemeniä, kun on kahvivelkoja niin kosolta . . . Ja jos kylvääkin, niin kenen hyväksi, kun tämä mökki kuitenkin myydään.

LOVIISA (*kantaa vihapäissään kissaa karsinasta*): Maitopyttyyn hyppäsi, pakana, kun rottaa ajoi, sen hunsvotti, kyllä minä sinulle nyt vitsasta annan, ai-ai-ai . . . (*Vie kissan pihalle*): Siinä, ja siinä ja siinä sait!

JUUSO: Hävittää se pitäisi tuommoinen elukka, eihän se ole vielä yhtä rottaa kiinni saanut!

LOVIISA: Et sinäkään niitä rotanläpiä tukkoon saa, vaikka kuinka olen pyytänyt . . . voitätä elämää, tätä elämää . . . vastalypsetty maitoni! . . .

PAAVOLAN ISÄNTÄ (*tulee pihalta*): Päivää, päivää, mitäs pahoja täällä on tehty? Huhuh, vettä sataa kuin saavista kaataen.

JUUSO: No jopa tulitte hyvään tarpeeseen. Me tässä juuri teistä puhuimme, että etteköhän ostaisi koko tätä hökötystä.

PAAVOLA: Vai möisitte?

LOVIISA: Eihän se elämä tässä enää suju. Menisimme jo maantielle, siitä vaikka maailman ympäri. Jos ulkona sataa, niin kyllä sataa sisäläkin, nähkää Paavola itse, noin sitä vettä tulee.

PAAVOLA: Huono on katto.

LOVIISA: Eikä permantokaan ole parempi.

JUUSO: Älä sinä akka, kaupat tarvelet!

LOVIISA: Vaikka ei tätä tupaa muuten moitia saa . . . (*Menee karsinaan*).

PAAVOLA: Kestäneekö aineet siirtämistä vanha ja pahoin lahonnut tuntuu olevan.

JUUSO: Honkatukit ovat sitä kovemmat mitä vanhempia. No, no, ei väkisten. — Tässä arveltiin, että jos hyvinkin Ainomme vielä elää. — Sanokaa te, Paavola, — kyllähän te sen Ainon olitte kuullut laulavan, kun se vielä näillä kotitanhuvilla pyöri. Vieläkö te sen hänen laulunsa muistanette?

PAAVOLA: Ettenkö sitä muistaisi?! Niinpä se minun tunnossani aina kieppuu kuin väkkärä vesipuron päällä. Hänen katoamistansa olen surrut, en vähempää kuin te hänen vanhempansakaan — (*kuivaa kyyneleitä*) ... eikä vähempää kuin poikani, joka hänessä morsiamensa kadotti.

JUUSO: Ei ole kuitenkaan hänen kuolemastansa sanomissa mainittu eikä vielä papin kirjoihin merkitty.

PAAVOLA: Niinkö että vielä voisi palatakin? ... Kunpa voisi, enkä sinulta tahdo viimeistä toivonkipinää riistää, usko mitä uskot.

JUUSO: Mutta kajautappas se laulu. Sen kun jälleen mieleeni saisin. Kajauta, jos muistat.

PAAVOLA: Mikäs, etten minä sitä muistaisi. La-la-la-laa, litulii, lululaa ...

JUUSO: E-ei, tiedätkös, ei-ei-ei ...

LOVIISA (*rientää karsinasta, yhtaikaa*): Älkää herrannimessä, eihän se niin ollut. Odotta-kaa vähän ... (*Menee takasin*).

PAAVOLA: Minullakin on näin sateella kurkku käheänä. Mutta jos tupanne todenperästä myydä haluatte, niin käynpä sanomassa Aku veljelleni.

JUUSO: Niin ja sano muillekin, että tulevat kauppaa hieromaan, kyllä me nyt tämän myymme kimssuineen ja kamssuineen, jos niin tahdotaan. Ei haluta enää tässä elää, jos sitten muualla haluttanee. Mene, Paavola, sano kylässä, että pidämme niinkuin hiljaisen huutokaupan.

PAAVOLA: No, no, Juuso, älähän nyt noin... Jospa kokee, eipä hylkää... Mutta niinkuin sanottu, mainitsen Aku veljelleni ja sanon Iivarille, ja Tanelille, joka on vanhaa latorakennusta kysellyt. Ja hänpä se on parempi laulajakin. Hän sanoo, olenko Ainon laulua oikein muistelut, hän sen meille laulaa. Mutta tuossapa tuo näkyy menevänkin.

JUUSO (*kujalle päin*): Hei, Taneli, poikkeepa taloon.

PAAVOLA: No minä sillä välin käyn veljeni ja sen Iivarin tänne. (*Menee vasemmalle*): Älä päätä kauppaa ennenkuin tulemme.

JUUSO: Otahan puodista sokeria ja kahvia nimellesi, ei meille uskota.

TANELI: Tullaan, tullaan. (*Tulee oikealta*).

JUUSO: Sinäkö sitä vanhaa latorakennusta olet ostaaksesi kysellyt?

TANELI: Olen.

JUUSO: Osta tämä meidän hökötyks.

TANELI (*katselee kattoon, koputtelee seinää*):
Ehjää minä tahdon.

LOVIISA (*karsinasta*): No eikö tämä nyt
sentään vanhan ladon verosta käyne?

JUUSO: Ja paremminhan heinätkin tuulet-
tavat, jos on rakosia.

TANELI: Kolmesataa markkaa.

JUUSO: Älä, älä heikkarissa.

TANELI: Lyökö pöytään?

LOVIISA: Kolmesataa! Siinäkö koko omai-
suutemme!

TANELI (*tarjoo kättä*): Sovittu ja kättä
lyöty!

JUUSO: Ei, pidetään ennen vaikka avi-
siooni. Ohhoh...

TANELI (*istuu*): Mutta totta puhuen, miksi
tätä myytte? Vielä siitä huoneen saisi.

LOVIISA ja JUUSO (*huokaavat raskaasti*).

TANELI: Korjatkaa katto ja tilkitkää seinät,
elettävä tästä tulee.

LOVIISA: Eipä meistä enää ole eläjiksi.

JUUSO: Siitä asti kun Aino meiltä meni, eipä
haluta korjatakaan, satakoon ja tulkoon niin
ulkona kuin sisälläkin...

TANELI: Onkos nyt varmasti saatu tietää
se Aino hukkuneeksi?

JUUSO: No, sitähan minäkin tässä, että
jospa ei olisikaan ollut sen Tikanikin sakissa,
vai miksi nuo tuota Amerikan laivaa mainitse-
vat.

LOVIISA: Siinä se on ollut, siinä samassa Titanikassa. Ei ole Ainomme elävien joukossa. Meren kylmässä, pimeässä pohjassa, petokalain hampaissa . . . (*Rupeaa itkemään*).

JUUSO: Älä alvaria ruikuta, johan olet liikaa-kin itkenyt. (*Tanelille*): Jospa mahdollomat olisivatkin mahdollisia ja Aino vielä palaisi näille kotimaille! Mutta sittepä tämä tupa rähjä vasta myötävä olisikin. Tämmöiseen harakan pesään ei Ainoa otettaisi! Pois se! Tämmöiseen sammakkoluolaan ja rottain holviin! Vai mitä sanot, Taneli?

TANELI: Sanon vain, että miksi hänen nimeänsä ei ole hukkuneiden jos ei pelastuneidenkaan joukossa mainittu?

LOVIISA: Voi, älkää hyvät ihmiset minua repikö ja raastelko, ette häntä puheillanne kumminkaan kuolleista herätä. Voi päiviäni! (*Itkien tupaan*).

JUUSO: Se meidän muori on oikein niinkuin vähän päästään vialla tämän asian takia. Älä sinäkään enää Ainosta puhu, antaa sen asian olla haudattuna.

PAAVOLA (*tulee kumppaniensa kanssa*): No, joko Taneli on laulun teille opettanut? Laali-tulilaa — eikös se ollut niin?

AKU ja IIVARI (*tervehdittyään*): La-la-laa . . .

JUUSO: Heretkää veikkoset. Päin seinää.

TANELI: Eikä muorikaan kärsi nyt kuulla. (*Kaikki hiljenevät*).

JUUSO: Perin väärästä päästä laulettu. Istukaahan, puhutaan asiasta, meinaten siitä kaupasta.

IIVARI: No annan minä kaksisataa ja viisikymmentä.

TANELI: Kolmesataa on ennen tarjottu.

AKU: Eikä liikoja vielä olekaan tarjottu. Viisikymmentä lisätään.

JUUSO: Sanoo, kolmesataa viisikymmentä. Ei alle viidensadan. — Muori hoi. Keitähän kahvit. (*Antaa Paavolan tuomat kahvivehkeet tupaan*).

TANELI: Olkoon sitten viisisataa, jos kaksi saa jäädä syksyyn.

PAAVOLA: Joutaisi minulta tuo summa vaikka kohtakin. (*Ottaa esille rahat*).

TANELI: Kah, no ota sinä sitten, en minä hänestä suuria välitä.

AKU: Joutaa mennä minunkin puolestani.

IIVARI (*yhtaikaa*): Olkoon tupa siis Paavolan.

PAAVOLA (*antaa rahat Juusolle*).

JUUSO: Ja menköön yksin tein nyt kohta elukatkin, lehmä ja hevonen. Muori, lehmäsi on huudon päällä.

LOVIISA (*tulee sortuneena*): Olkoon, olkoon. Muutan kaupunkiin sisareni luo, kaupungin katuja lakasemaan.

JUUSO (*liikutustaan peittäen*): Taas se kissakin pujahti karsinaan! (*Tuo kissan karsi-*

nasta ja vie oikealle): Nyt minä sentäänkin sen pakanan tapan!

(Kaukaa kuuluu raikas tytön laulu).

(Kaikki kivettyvät paikoilleen).

(Auringonpaiste).

JUUSO *(pudottaa kissan)*. Mikäs se oli?!

PAAVOLA: Auringonnousu se on.

PARVI TYTTÖJÄ *(juoksussa oikealta vasemmalle, iloisessa mellakassa, liinoja huiskuttaen ja hurraata huutaen)*: Aino on tullut! Aino on tullut! Tulkaa! Tulkaa!

JUUSO: Aino on tullut!

MUUT: Aino lauloi!

TANELI: Sanoinhan sen!

} yhtäikaa

LOVIISA: Älkää, älkää... Vaijetkaa, hyvät ihmiset!

(Laulu kuuluu uudestaan ja lähempää).

LOVIISA *(parahtaa ja pyörtyy)*.

JUUSO *(tukee häntä kaatumasta)*: Näätsen tuota eukkoa! Nytkö sitä nukkumaan ruvetaan, kun Aino kotia tulee!

PAAVOLA: Anna hänen juoda.

TANELI: Kastahan otsaa, tässä on vettä.

PAAVOLA: Johan se aukasee silmänsä.

JUUSO *(Loviisalle)*: Ei Aino ole tullut, älä pelkää... no, no...

LOVIISA *(surullisena)*: Eikö olekaan tullut?

JUUSO *(neuvotonna)*: Mitä minä sanon hänelle? Kestä nyt ilot kun olet surutkin kestänyt.

LOVIISA (*kuulee laulun*): Se on Aino! Se on Aino!

JUUSO: Ei se ole Aino. Mikä lie tyttö huitukka, maantien kulkija.

LOVIISA: Mutta se *on* Aino, sanon minä!

JUUSO: No on, on, hyh kun säikytti vanhan miehen! Aino se on.

TYTÖT ja POJAT (*ilakoiden sisään perältä*): Täällä hän tulee! Hurraa! Täällä hän tulee!

AINO (*juoksee kädet ojona Loviisan kaulaan*): Äiti, Äiti!

LOVIISA (*saamatta sanaa suustansa ilosta itkien syleilee Ainoa*).

MUUT (*nauravat, meluavat ja puhuvat yhtäaikaa*):

POJAT: Onpa se siellä Ameriikassa nätistynyt!

TYTÖT: Vieläköhän tuo tulee kanssamme tanssiin?

PAAVOLA: Jo minä sen kohta laulusta tunsin . . .

AKU: No nyt se Juusonkin elämä taas alkaa mennä.

IIVARI: Turhia hätäilivät, ihan turhia . . .

TANELI: Sanoinhan sen, sanoinhan minä . . .

JUUSO (*Ainolle*): No päivää, päivää, oletko merenpohjassa käynytään?

AINO (*nauraa kohti kurkkua*): Onhan niitä muitakin laivoja . . . Ja päivää, Paavola, ja

Iivari ja Aku . . . Entäs Taneli! Voi millaiseksi patruunaksi olet käynyt! Terve, terve kaikille!

LOVIISA (*toimeliaana*): Nyt vain kahvia kiireesti . . . Älkää kukaan pois menkö, riittää nyt kahvia kaikille. (*Menee tupaan ja käy taas tuvan ja karsinan väliä*).

AINO (*näkee kissan, ottaa syliinsä*): Ja kissakin vielä elää! Mirri, kulta Mirri!

JUUSO: Älä, älä, se on rupinen.

AINO: Ei, ei, anna minun hyväillä, kyllä ruvet lähtemään saa. Voi, kun oikein hyrrää!

JUUSO: No ei me sitä olla kuin potkittu täällä.

TANELI: Ja se kun oli jo kuolemaan tuomittu.

AINO: Mirrikö?! Ennen antaisin vaikka oikean käteni . . . Kuinka monta kertaa olenkaan kaukana Ameriikassa nähnyt unta Mirristämme, ja nyt se rakas ihan tuossa hyrrää! Mirri kulta, Mirri kulta!

JUUSO: No olipa arvon hyvä, etten vääntänyt sen niskoja nurin!

TYTÖT: Tule jo keinulle, Aino?

POJAT: Niin, mennään keinulle!

(*Pojat ja tytöt hajaantuvat mikä minnekin*).

AINO: Tulen, tulen, menkää edeltä. Voi, kultaista kotia! Ja tupamme, enhän ole sitä vielä nähnytkään! (*Rientää tupaan, kynnyksellä syleillen taas Loviisaa*): Äiti, äiti, pikku äiti!

JUUSO (*istuu huolissaan*): On se ihmeellistä tämän maailman meno. Kultaiseksi sanoo tätä tupa rähjääkin!

TANELI: Jaa-a, Juuso. Mitäs nyt Aino sanoo, kun saa tietää, että tupa myyty on?

JUUSO: Johan se tällaisesta hylkyhuoneesta mitä sanoo!

TANELI: Eipä näytä Aino kotiaan hylkynä pitävän.

PAAVOLA: Ihmeellistä on, kun toinen taitaa noin iloita siitä, minkä toinen hylkää.

AINO (*tulee tuvasta*): Kas, ovikin vielä ihan samalla tavalla vingahtaa. Ja samat penkit, joilla istuttiin illoin, ja tutut armaat kuistin pylvää, joihin pojat puumerkkinsä veistivät . . .

JUUSO: Ne ne aina veitsineen . . .

AINO: Ja samat saaret ja niemet ja kotiranta ja kaislikkokin . . . (*Huiskuttaen kättään tytöille*): Tulen, tulen!

JUUSO: Äläs vielä mene.

AINO: Vieläköhän se keinukin samalla tavalla . . . Voi, voi, kuinka on hauskaa kotona!

JUUSO: Tuota noin . . . hm . . . tuota noin . . . eikö se äiti sinulle mitään maininnut?

AINO: Mitä maininnut? Onko jotain pahaa tapahtunut?

JUUSO: Ei mitään pahaa, päinvastoin pelkkää hyvää. Me kas vain aijomme tässä . . . tämä kun on niin rähjäinen . . . Olemme senvuoksi tämän myyneet.

AINO (*kauhistuneena*): Myyneet kotimme?! Äiti! Äiti hoi! Onko totta, että olette myyneet? Ja muutamme?

LOVIISA: No niinhän tuota on pitänyt myydä, kun ei se isäkään enää jaksaa kunnossa pitää . . .

AINO: Puolet elämäni olisin antanut tämän edestä . . . Ei ole koko maailmassa tämän parempaa paikkaa, ei vaikka kuinka hakisitte, ei Ameriikassa eikä missään . . . koettakaapas vain mennä hakemaan . . . voi sentään, voi sentään . . . (*Hyrskähtää itkuun*).

TANELI: Sanoinhan sen, sanoinhan sen.

JUUSO (*tyytymättömänä Paavolalle*): Mikä sinut panikaan mökkiä ostamaan, kohta vain tuppaa rahat kouraan!

IIVARI: Sitä minäkin vähän ihmettelin.

AKU: Ette tiedä asiaa.

PAAVOLA: Suoraan puhuen, minä ostin tämän tuvan poikani Aaron vuoksi. Hänkin on luullut Ainon hukkuneeksi, tahtoi palata tehtaalta, tähän asettua ja tässä ikänsä kaiken lemmittyänsä muistella. Niin on asia.

(*Äänettömyys*).

TANELI: Taisipa se uutinen tytön kyöneleet pian kuivata.

AINO (*menee Loviisan luo ja peittää päänsä hänen rintaansa vasten*).

IIVARI: Mesimarjaseksi punastui.

LOVIISA: Jaa-a, Aino, onpa se Aarokin vielä muuttumatta niinkuin nämä kotisaaret ja niemet . . .

AKU: Niin ja vielä kahilikko, sanoi.

IIVARI: Kun ei vain hänkin ilosta tainnuksiin pökästyisi!

JUUSO: Tuoss'on rahasi, Paavola. Rakentakoot nuoret sillä huoneen tämän tuvan kylkeen. Kyllä minä nämä omat katot korjaan.

KAIKKI (*iloissaan*): No niin, no niin!

TANELI: Ja onhan sinulla vanha pärehöyläkin puron koskessa.

AINO: Ja minä tulen kanssasi niinkuin ennen muinoin päreitä höyläämään, isä, kuinka meidän tulee hauskaa! (*Menee Loviisan kanssa innoissaan tupaan*).

IIVARI: Nähkääs sitä tyttöä, hän tekee ilon kissoista ja koirista ja vuotavasta katostakin.

PAAVOLA: Semmoinen se tyttö olla pitää!

JUUSO: Jaa-a, sen sanon, kunpa taitaisimme ihmislapset aina murehtimatta ja nurkumatta elää!

AKU: Aina vain riemu sydämessä, niinkuin jokainen päivä olisi pelkkää kotiapalaamista.

TANELI: Se sana oli kuin nakutettu paikalleen.

IIVARI: Jaa-a, aina iloisena, niinkuin joka päivä kotia palaisimme, kas se!

TANELI (*laulaa tenoria vastaavalla nuotilla*): Koti kultainen, kotimaa . . .

AKU: Ei se niin ollut.

JUUSO (*tavoitellen, myöskin tenoria vastaavalla nuotilla*): En mä voi sua unhoittaa . . . (*Muistamattomuuttaan tuskitellen*): Kuinka perhanassa . . .?

PAAVOLA: Ei sinne päinkään, vaan näin se oli (*bassoa vastaavalla nuotilla*): Sua saatanko unohtaa . . .

JUUSO: Ja aina sinun pitää noin rumasti möristä! (*Matkii Paavolaa*): »Sua saatanko . . .» Ala sinä hienosti, näin: Koti kultainen, kotimaa . . .

MUUT: Päin seiniä! Ei, ei!

(*Laulavat ja kinailevat sekaisin*).

AINO ja LOVIISA (*joutuvat tuvan kynnykselle*): Mikäs nyt, mikäs nyt?

JUUSO: No kun tämä Paavola tässä laulaa väärin, kuules, näin hän mörää: »Koti kultainen kotimaa» . . . onkos se laita laulua?

AINO: Oikein se oli laulettu, ihan oikein. (*Menee Paavolan luo ja jää hänen kanssaan käsi kädessä keskustelemaan*).

JUUSO: »Oikein»?! Minäkös tässä sitten väärin laulan? Kuules tätä, Aino: Koti kultainen . . .

LOVIISA (*ehättää keskeyttämään*): Ole sinä, näinhän se lauletaan (*laulaa alttoa vastaavalla nuotilla*): Koti kultainen, kotimaa, Sua saatanko unohtaa . . .

MUUT: Eeee-i, ei, ei . . .

AINO: Menettelee sekin. Mutta jos minä sentään alkaisin!

JUUSO (*innostuu*): No antaa mennä, kyllä minä puoleni pidän, mutta älä sinä Paavola vain niin mörää . . .

PAAVOLA: No, saapahan kuulla . . .

JUUSO: Nyt ala, Aino.

AINO (*laulaa ensin yksin ensimmäisen säkeen, toiseen säkeeseen yhtyy altto, kolmanteen tenori ja neljänteen basso, kunnes kaikki laulavat yhdessä*).

(*Pojat ja tytöt saapuvat eri suunnilta ja lauluun yhtyen yhä kohottavat sen kantavuutta*).

Terve, terve koti kulta!
Terve kauan kaivatulta!
Mulle tähtösenä loistit,
Sanat mieleheni toistit:
Koti kultainen, kotimaa,
Sua saatanko unohtaa!

Terve rakas veneranta,
Terve rannan kultasanta,
Terve armas aaltoseni,
Veen on kiiltävät kiveni!
Koti kultainen, kotimaa,
Sua saatanko unohtaa!

Vetosella vene sousi,
Veestä sinisaari nousi,
Jossa kuuli, jossa näki,

Kuinka kukkui onnen käki.
Koti kultainen, kotimaa,
Sua saatanko unohtaa!

Kodin kuva sielussani,
Kävin halki maailmani.
Koti tähtösenä loisti,
Sanat mieleheni toisti:
Koti kultainen, kotimaa,
Sua saata en unohtaa!

TAIVAS JA MAA

Vaikka jo kymmenkunta vuotta on kulunut vanhan Sarénskan kuolemasta, ei hänen nimensä lakkaa herättämästä omituista inhimillisen lämmön, hyvyyden, lapsenmielen tuntua, joka viihdyttää kuin äidin helma.

Kuka Sarénska oli? Voineeko suurelle yleisölle esittää sen joutavampaa kysymystä!

Sarénska oli mäkitupalaisen leski, siis maailman vähäpätöisin ihminen. Sarénskaa ei monikaan huomannut hänen eläessään ja nyt kuoltua ani harva muistanee. Jos juuri erikoisesti pinnistää aivoja ja silmät ummessa koettaa hahmotella hänet esille, saattaa menneisyyden hämäristä astua arkaillen näkyviin hyväntahtoinen, hieman ontuva, tihrusilmä eukko. On tulemassa mökistään alamäkeen pitkin polkua, lipumassa naapuriin maidon hakuun, kädessä pieni lekkeri, joka hänen ontumisensa vuoksi heilahtelee ja hiukan vingahdellen kiiltelee ilta-auringon pais-teessa.

Sarénskan puheista taas saattaa ennen muuta muistua mieleen kolme asiaa: hänen alituiset

leinin valittelunsa, hänen arvelunsa mökkinsä katon rappeutumisesta ja yhtä usein lausumansa esitykset tilkitsemisen välttämättömyydestä. Joita puheita ei tietenkään kukaan koskaan kuunnellut. Ne tarttuivat itsestään korvaan vain usean toistamisen vuoksi. Niinkuin joskus ihmisen jo lähdettyä vasta ikäänkuin uudestaan kuulee mitä hän oli hokenut. Sarénskaakin vasta vainajana muistellessa tulee ajatelleeksi noiden kolmen asian keskinäistä yhteyttä eli huomanneeksi, että hänen jäseniään oli saattanut kolottaa juuri tilkitsemättömän ja vuotavan tuvan vuoksi.

Vielä voi muistaa hänen usein puhuneen kuolemasta, jota ei sanonut muun vuoksi kammovansa kuin siksi että pelkäsi joutuvansa lähtöön yksinänsä, kenenkään olematta läsnä. Häntä vaivasi jokin kaatuvainen.

Niinhän oli sitten käynytkin. Koputettiin ovelle. Ei kuulu vastausta. Lukko murretaan. Sarénska makaa maassa halvauksen lyömänä. Kissa hyrrää. Jäähtynyt kahvipannu nojottaa nokisella pankolla.

Jokapäiväistä! Vähäpätöistä! Unhotuksen alaista!

Ja kuitenkin, jos ihmiset olisivat tietäneet, kuka se Sarénska oikeastaan oli, niin he olisivat aivan hätkähtäneet hämmästyksestä, tyyperyneet suunnattoman kunnioituksen tunteesta, arvonantavasti väistyneet hänen tieltään, kumar-

taneet häntä missä ikinä hän liikkui. He olisivat talkoolla rakentaneet hänelle tilavan, lämpimän asunnon, jossa katto ei vuoda ja vähimmätkin seinäraot ovat tyystin tilkityt. Kilvan he olisivat kaikkien kylmien varalle ajaneet halkopinoja hänen asuntonsa viereen. Ja jos leini ei olisi sittenkään ottanut parantuakseen, he olisivat etäisimmästä etelästä asti toimittaneet yrtejä hänen sääri poloistensa kääreiksi. He, umpi vieraat ihmiset, olisivat palvelleet häntä niin kuin hyvät lapset omaa äitiänsä, ja vielä enemmän: he olisivat jumaloineet häntä ja iloinneet jokaisesta päivästä minkä hän heidän keskuudessaan vielä eli.

Kuka siis Sarénska oli?

Se voidaan nähdä tapahtumista hänen kuolemansa jälkeen.

Mitä Sarénkan ruumiiseen tulee, tapahtui näin:

Kun se oli laskettu hautaan, alkoi ruumis keväisten vesien ja lämpenevien maahöyryjen vaikutuksesta nopeasti lahota. Multa imi ahnaasti Sarénkan aivan kuiviin. Se nosti hänestä maanpinnalle ruohojen ruuaksi monta kallista kaasua, joista syntyi ihmeellisen mehukas vihannuus. Kilvan kurottivat puidenkin juuret haarojansa häneen käsiksi päästäkseen. Puut tahtoivat saada runkonsa vankemmiksi tuulia vastaan ja latvansa tuuheammiksi, joku kaipasi ehkä parannusta vammoillensa, ja siihen kaikkeen tarvitsi

juurilleen mikä hiilihappoista ammonjakkia, mikä fosforihappoista kalkkia, mikä magnesiumi-fosfaattia, mikä fluorkalciumia, jokunen tarvitsi ehkä vain vähäsen sokuria. Ja kaikkea tätä oli Sarénskalla antaa! Kuka eläjistä olisi aavistanut köyhällä Sarénskalla olleen jaettavaa oikealle ja vasemmalle näin komealta kalskahtavia aineksia!

Moisen kilpailun vallitessa ei ole kuitenkaan ihme, että pian ei ruumiista ollut mitään entistä jäljellä. Luittenkin jätteet lahosivat hauraksi siruiksi. Ja kun vielä muurahaiset pääsivät tunkeutumaan sinne asti, missä Sarénska oli maannut, veivät ne viimeisetkin muruset hänestä.

Sanalla sanoen, Sarénskan kävi niinkuin käy vesipisaran, joka pilvistä putoaa mereen. Ollen aivan samaa ainetta kuin meri sen täytyy luonnon pakosta sulautua erottamattomasti yhteen meren kanssa. Vähäjärkiset ihmiset käyttävät tätä luonnonlakia todistaakseen, ettei koko pisaraa ole mereen putoamisen jälkeen enää ollenkaan olemassa. Eivätkö nuo vähäjärkiset siis ymmärrä, että vesi ei voi tehdä olemattomaksi vettä, vaan että päinvastoin meri voi äärettömillä vesillänsä vain lisätä pisaran vettä, joten pisaran olemus vain vaihtuu meren olemukseksi.

Vähäjärkiset sanovat vielä halveksuen: »Jokaiselle miljardeista tapahtuu sama, ei vain jollekin yhdelle!»

Mutta halventuuko joku pisara, joka muuttuu mereksi, siitä, että toisetkin pisarat muuttuvat samaksi mereksi? Ei, ystäväni, tällaiset puheet eivät kelpaa. Te olette Sarénskan eläessä jo kylliksi koettaneet vähentää hänen arvoansa. Älkää nyt estäkö Sarénskan kasvua.

Niinkuin vesipisara tuli mereksi, niin Sarénskan ruumiista tuli maa. Sulaututtuaan yhdeksi maan kanssa Sarénskan ruumis muuttui koko maapalloksi, joka vapaana ja mitään tukea tarvitsematta ui sinisissä taivaissaan.

Mutta me Sarénskan vähäksyjät emme voi suostua siihen, että Sarénska elää ja tuomitsee meitä suuresta rakkaudettomuudestamme häntä kohtaan. »Maapallo on eloton, kuollut kappale, — me sanomme, — siis, vaikka Sarénska olisikin tullut yhdeksi koko maapallon kanssa, hän on kaikissa tapauksissa kuollut».

Niinkö, että Sarénskan ruumis osasi muuttua yhdeksi maapallon kanssa, mutta hänen elävä sielunsa ei osannutkaan löytää mitään elämää, jonka kanssa yhdeksi yhtyä?

Ihmeellistä! Kuollut ruumis löytää tiensä takaisin maan poveen, sulautuen jälleen yhdeksi synnyttäjänsä, maaemon kanssa. Mutta elävä sielu, suuren hetken tultua, sekö ei muka löytäisi takaisin alkuperäänsä, lähettäjäänsä? Eloton vapahtuu erillisyydestänsä ja yhtyy suurempaansa, mutta elollisin elollisista, elämän sisäisin

ydin, Minä, menehtyisin erillisyyteeni, löytämättä vapahduksen valoa!

Paitsi maata, eikö ole vielä taivas? Eikö voi yhdeksi sulautua myöskin taivaitten kanssa? Ummistakaa silmänne ja katsokaa suoraan itseenne. Joskus sanotte minuksi intohimojanne, vihaanne, valtaan ja herruuteen pyrkimistänne. Tahdotte olla erilainen kuin kaikki muut, mahtavampi, komeampi, vallakkaampi, ja te ruhjotte maahan jokaisen, joka uskaltaa tiellenne astua. Yhdeksi muiden kanssa sulautumisen ajatus ei anna teille mitään elämänhalua ja te ette ole tietävinännekään että itsessänne on jotakin, mikä on kaikille yhteistä, niin ylhäiselle kuin alhaisellekin, niin lapselle kuin aikuisellekin. Kun se on näin yhteistä kaikille, ette voi saada siitä mitään erikoisloistetta yksin itsellenne, ja halveksitte senvuoksi koko sitä puolta itsessänne. Niinä hetkinä, jolloin nuo intohimonne eivät vaivaa teitä, jolloin ette ajattele oman erikoistahtonne toteuttamista, ette toisten kukistamista, ette maailman valloittamista, omituinen lapsenmieli tietämättänne leviää teihin niinkuin vesi niityille padon auettua. Unoh-taen aikeenne ja arvonne ja maineenne te tahdotte pelkkää hyvää, te rakastatte kaikkia ja suotte onnea koko maailmalle. Silloin — tietämättänne — olette se kuolematon Minä, joka olen kaikessa mikä elää, jota paitsi ei mitään elämää olisikaan.

»Mutta tämähän on jo Jumalan minä eikä ihmisten», sanotte.

Aivan oikein, tämä on se sininen taivas, joka hellästi suojaten ympäröi maata, ja jonka henki ylettyy kaikkialle, tämä on se elämän valtameri, jonka kanssa Sarénskan sielu on sulautunut yhdeksi. Siksipä onkin sanottu, että jos olisitte tietäneet kuka se vanha Sarénska oikeastaan oli ja miksi hän oli tuleva, niin olisitte kunnioittaen kumartaneet häntä, olisitte talukoolla panneet hänelle uuden pärekaton ja tilkinneet visusti hänen asuntonsa. Unohtaen omat pyyteenne olisitte palvelleet häntä niinkuin lapset äitiänsä, olisitte jumaloineet häntä ja iloinneet jokaisesta päivästä minkä hän keskuudessanne vielä eli.

RAUDAN VAELLUKSET

Tuhansia, satoja tuhansia vuosia, kokonaisen iankaikkisuuden kylmän maan pimeissä onkaloissa maattuani he nostivat minut, kovan raudan, päivän lämpimään valoon. Minä en lämminnyt. Vuosituhansienko kostea koleus heidän lyhyinä päivinänsä lämpimäksi heltyisi? Ei. Kovuus ja tunteettomuus on ikuinen perintöosani. Heidän auringoistaan huolimatta se jää muuttumattomaksi luonnokseni.

Mutta he koettivat, kostoani pelkäämättä, nolata minut.

He viskasivat minut tulikuumaan pätsiin ja rautaista taipumattomuuttani ilkkuen sulattivat minut, mustan ja kylmän, valkeana hehkuvaksi velliksi, takoivat moukareillansa, löivät puristuksiin, venyttivät mielin määrin ja jäähdyttivät sitten kiskoiksi, joilla ristiin rastiin vyöttivät koko maapallon. Tai jäätyneitä meriä minun panssarillani puhkoivat. He viilasivat, porasivat, hioivat, kiillottivat minua, maan mustista mujuista nostettua, kunnes koneillansa ilmojen korkeuksissa pilviä piirtelivät.

Osa minusta kerrassaan joutui lyhyeksi putken tyngäksi valoisaan puodinikkunaan kaiken kansan nähtäväksi. Olin hiottu kuusisärmäiseksi, teräksen sinerväksi, kanssani mustan kiiluva koukkuvarsi, allani liipasin, ylläni tähtäin, sydämessäni kylmä lyijyluoti. Ja jos aurinko heijastelikin kiilto-osistani, se oli vain kylmää nau ruani kaikille lämmitysyrityksille. Valojen sammuttua, kun puotineiti lämpimillä käsillään tuli minuun koskettaneeksi, hän kiljahti kylmyyttäni kuin käärmeen pistoa ja veti kätensä pois.

Eräänä päivänä minut otettiin paikaltani. Ensin ottivat yhdet kädet, kääntelivät ja näyttelivät minua joka puolelta. Sitten ottivat toiset kädet, jotka vapisivat minua tunnustellessaan, nostivat povelleen, ja hetken kuluttua pistivät minut — en tiedä minne. Jouduin jonnekin, jossa oli taas pilkkosen pimeää. Pilkkosen pimeää, mutta ei kylmää, kuten maan syvissä sorauumenissa. Ei soraista, ei kosteaa eikä kylmää, vaan hentomielisen pehmeää, kuivaa ja lämmintä.

Mistä tämä uusi lämmin syntyi, en voinut ymmärtää. Se ei ollut tulen lämmintä, jonka jo olin kokenut; ei se myöskään ollut auringon lämpöä, joka oli minua puodin ikkunassa turhaan hyväillyt. Tämä oli jotakin toista, omi tuista, tasaisen hautovaa, viehättävää, kiihoittavaa lämmintä.

Jokohan he panevat minut viimeiselle koetukselle, ajattelin minä ivallisesti, ollen varma, että

lyhyessä ajassa jäähdytän kylmille sen ahtaan vaatekomeron, johon olin joutunut.

Mutta se ei onnistunut minulle.

Päinvastoin. Tässä hautovassa lämpimässä tunsin luonnollisen kylmyyteni auttamattomasti, aste asteelta minut jättävän.

Olinhan ilmeisesti joutunut uuden lämmönlähteen välittömään yhteyteen. Sillä tuossa vierelläni, ihan tuossa vain pehmeän vaateen takana, kuulin pimeässä äänettömyydessä salaperäisen palkeen hiljaisen käynnin: tuk, tuk, tuk, tuk... ihan-ihan lähelläni ja kuitenkin hiljaa kuin maan syvimmästä sydäimestä tullen. Enkä ainoastaan kuullut, vaan tuntemalla tunsin, kuinka palje joka sykinnällään vuoroin paisahti ja vuoroin kouristui, paisahti ja kouristui, ja kuinka se, kylkeäni vasten painautuneena, sykkiessänsä sai minut osalliseksi tahtinsa poljentaan.

Olisipa se sykintä hetkeksikin tauonnut, minä olisin ehkä sen lumoista päässyt ja jälleen kylmyyteeni kohmettunut. Mutta sen taika oli sen alituisuudessa. Se sykki lakkaamatta, yötä päivää, minkään vieraan voiman virittämättä, sykki ainaisesti, omasta salatusta voimastansa.

Missään maan onkaloissa en ollut vielä koskaan tätä ihmettä nähnyt.

Ja kiihtymykseni kasvaessa minut täytti ihmeellinen aavistus: Entäpä kun tämä pieni, sykkivä sykkyrä onkin sen voiman lähde, joka on minut maasta nostanut, joka on minua hehku-

vissa ahjoissaan sulatellut, joka on minut kiskoiksi takonut ja niillä maapallon vyöttänyt, joka jäätyneet meret minulla puhkaisee ja pilvienkin korkeudet piirtelee! Yhtaikaa niin suuri, niin mahtava, ja samalla näin pieni, näin uskollinen, näin lämmin, näin tutunomainen, näin rakkautteen kiihoittava!

Tämä salaperäisyys se hullaannutti minut kokonaan. Mieleni valtasi outo intohimo, sanomaton vetovoima salaperäiseen vieruskumppaniini, tuohon niin läheltä tuntemaani ja kuitenkin niin kiihoittavan vieraaseen, suureen, mahtavaan.

Mikä tuntehikas, yhä kuumeneva kiihkeys jo virtasikaan koko olemuksessani, ylettyen sydämeni kylmimpään ytimeen, sen lyijyluotiin asti. Minäkö se olin, rauta, tunteettomuuden, jäykkyyden, kylmyyden ikuinen vertauskuva? Kaksi vastakohtaa rinnakkain, kaksi ikietäistä vastakohtaa, ja kuitenkin rinnakkain! Olimmehan kuin sylityksin, sanoinhan sykintäsi liikuttaneen minua, ja kuitenkin — se, että vaate erotti meidät, oli minusta samaa kuin olisivat äärettömyydet erottaneet. Kiihtyvälle intohimolleni ei mikään läheisyys voinut olla kyllin läheistä. Täytyi saada olla rakastetussa olennossa itsessään, tulla yhdeksi hänen kanssaan, muuttua samaksi, ihan samaksi, tunkeutua hänen sisimpään ytimeensä, keskelle kuuminta sydäntä... Olin kuin suunniltani, olin menettänyt kaiken tasapainoni, en tajunnut enää omaa itseäni...

Ja aivan kuin vastaukseksi hullaantuneelle kiihkolleni tunnen, että sykintäsi alkaa lisääntyä. Tuk . . tuk . . tuk . . yhä nopeammin — yhä voimakkaammin . . .

Mikä onkaan mielessäsi, sinä elämän omavoimainen synnyttäjä? Mitä kallioperustuksia aikonetkaan puhkaista, mihin syvyysiin tunkeutua? Mitä merien ulapoita mielitkään mitata, mitä uusia lennon linjoja pilviin piirustaa?

Tuk . . tuk . . tuk . . yhä nopeammin — yhä voimakkaammin . . .

Ah, sinä hehkuun viettelevä elämä, sinä hulluksi tekevä, minä olen sinun, minä palvelen sinun aikomuksiasi, mitä ikinä aikonetkaan, palvelen venyväsyydelläni tai kovuudella, palvelen kestävyydelläni, kimmoavaisuudella, taipuvaisuudella, taipumattomuudella, kaikella mihin ikinä mielit minua käyttää, palvelen sinua, ainoata jumalaani, pyrkien sinuun kuin onneni mittaamattoman korkeaan huippuun.

Tuk . . tuk . . tuk . . yhä nopeammin — yhä voimakkaammin . . .

Jumalani, rakastettuni, tässä olen minä, tee minulla mitä tahdot, ota minut, ota!

Ja sykintäsi kohottua melkein rajuun jyskynnään, juuri sinä hetkenä kun jo luulin vaatteen väliltämme repeytyvän, tai maan ja taivaan yhteen sortuvan, tai aurinkojen syöksyvän vastakkain, tunsin että minut temmaistaan jälleen päivän valoon. Samat vapisevat kädet, jotka

olivat minut ottaneet, tunnustelevat minua, kääntelevät, ja nyt ... vapisten ... vapisten painavat liipasintani ...

Pamaus ... Tuli räiskähtää putkeistani ... Ja luoti lentää sydämeistäni hänen sydämeensä ...

Tunnen kuumaa veren pulpahtelevaa huuhtellen lyijyistä kylmyyttäni. Menen tainnukseen äärettömän tyydytyksen väreily koko olenossani ...

Mutta sinun sykintäsi? Miksi se hiljenee?

Tuk .. tuk .. tuk .. yhä hitaammin — yhä heikommin ...

Kaikki pysähtyy ...

Pari raukeavaa sykähdystä vielä, ja me hiljennemme ainiaaksi. Me kylmenemme ... me jäädynne ... painumme nurmen alle ... maan poveen ... takaisin soraiseen, kosteaan, kylmään pimeyteen ...

KYNTÄJÄ

Olipa kerran kaksi veljestä, molemmat yhtä rotevat, yhtä kauniit katsella ja elämässään yhtä hurskaat. He olivat rakastuneet samaan tyttöön, joka vain ei tiennyt kumman heistä valitsisi. Autuasta oli tytön ajatella päänsä painamista toisen tyyntä, leveätä maanviljelijän rintaa vasten, mutta yhtä ihanaa oli kuvitella toisen seuraamista tämän rohkeille seikkailuretkille. Eikä tyttö vain voinut mitenkään päättää. Mutta veljekset puolestaan rakastivat häntä yhtä palavasti kumpikin.

Niin syttyi suuri sota.

Toinen veljeksistä ihastui sotasanomien kuulutuksensa, sillä hänen mielensä oli aina palanut urotöihin.

Mutta toisella oli lapsuudesta asti ollut sellainen luonnon vika, ettei hän kärsinyt nähdä verta. Hän ei saattanut elukkaa teurastaa, eikä olisi suotta tappanut hyttystäkään. Ja kun nyt vain ajattelikin näkevänsä veriin haavoittuneita ihmisiä, saati itse upottavansa

rautapistimen pehmeään lihaan, niin olisi ennen vaikka elävältä hautautunut kuin rintamaan lähtenyt.

Ja tämän vastahakoisuuden nähtyään sanoi sotaan lähtevä:

— Jää sinä kotiin ja ota tyttö vaimoksesi, emmehän me molemmat kumminkaan voi häntä saada.

Ja läksi laulellen vainon maille ja sotaveikkojen parissa pian unohti kotisurunsa.

Mutta kun kotiin jäänyt katsahti tyttöönsä, oli tämä surullinen. Sillä eron hetkestä asti oli tytön sydän ollut lähteneeseen kiintynyt, eikä häntä enää yhtään viehättänyt kotiinjääneen turvallinen rauhallisuus ja leveä rinta.

Ja tämä itsekkin tunsi joutuneensa ikäänkuin alakynteen veljensä rinnalla, sekä koetti puolestaan parantaa asiaa niin hyvin kuin taisi. Hän meni kyntämään.

Auran rautainen vetoruoti päättyy moniläpiseen laattaan vetorenkaan ylentämistä tai alentamista varten. Jos tämä alennetaan, kyntää aura matalaan; jos ylennetään, syöpyy se syvempään. Hän nosti tapin paria pykälää ylemmäs, missä ei näkynyt yhtään sen entisiä jälkiä, ja käänsi hevoset vaolle.

Mutta neitonen ei paljoakaan maanviljelyksestä ymmärtänyt ja vähän välitti oliko kynnös syvää vai matalaa, höyryisivätkö hevoset vai olivat höyryämättä. Hajamielisenä hän katseli

kiitäviin pilviin ja ajatukset olivat kaukana, kaukana. Eikä mennyt pitkäkään aikaa ennenkuin häipyi koko seudulta — sen toisen veljen palaa-
mista odottamaan.

Ja kyntäjä jäi yksin auroinensa.

Kädet vaipuivat raukeina auran kurjelta ja suuri suru alkoi runnella hänen sydäntänsä. Mieli musteni, kapinaan pyrki Luojaa vastaan, joka oli hänelle verta kammoovan sydämen antanut. Mitä hänen nyt oli tekeminen voittaakseen rakastetun puolelleen, vieläpä omissakin silmissä miehestä käydäkseen?

Eikö taivas itse ollut kieltänyt veritöitä? — hän ajatteli. — Eikö ollut käskenyt rakastamaan lähimmäistä ja kieltänyt tekemästä toiselle mitä ihminen ei itsellensä toivonut? Ja miksi ne sotaherrat eivät jo tulleet ottamaan häntä kiinni ja rangaistukseksi tottelemattomuudesta polttaneet häntä roviolla, jotta hän olisi osottanut voimaansa ja hymyillyt liekkien keskeltä? Sen sijaan he sanoivat: antaa hänen olla, hän on urhon mieltä vailla. Niinkuin varmaan tyttökin oli ajatellut. Ja nyt näytti päälliseksi taivas-kin hänet jättäneen, koskapa pimitti hänen järkensä niin ettei osottanut hänelle mitään tietä.

Ja asiansa ymmärrykseen pääsemättä suuri mies jyskytti nyrkillä pääkalloansa kuin kolhiakseen sieltä esille selvää ihmisjärkeä. Kotkina ja haukkoina ja voimakkaina ilmapetoina huuhtoivat hänen kuumat ajatuksensa halki mai-

den ja taivaiden hakien sitä työtä, joka olisi voinut olla veljen työn veroinen ja kuitenkin veretön. Mutta hänen ajatuksensa eivät voineet mitään keksiä. Tulivat alas siipisatoina.

Mutta pelastuakseen järkeänsä kadottamasta ja jokeen hyppäämästä hän ei lopultakaan osannut muuta kuin vain jälleen käydä kyntämään. Raivopäissään hän nyt sentään asetti tapin ihan ylimpään läpeen ja lyyhistyen kumaraan, ruumiinsa painolla hevosiä auttaen työnteli auraa yhä syvemmälle. Vetohihnat pingoittuivat, pulistuiivat hevosten takareisien jänteet, selät alenivat, päät kaartuivat maata kohden. Kivet kiljuivat, teräs tulta iski, ryskyen katkeilivat auran tieltä piennarleppäin vankat juuret. Ja vaosta kiertyivät esille maan mustat mujut, jotka eivät ikinä ennen olleet päivän valoa nähneet, nousivat kosteasta pimeästä auringon paisteeseen jankon sitkeät savet, paneutuen rauhallisesti toinen toisensa viereen höyryämään ja lohkeilemaan.

Näin hän kynti päivän, kynti toisen, kynti kolmannen, ja yhä rajummin ponnisti voimiansa, niinkuin olisi pyrkinyt yhä syvemmälle omaan itseensä, niillä sanomattomilla ponnistuksillaan kitkeäkseen itsestään tuon kalvavan ala-arvoisuuden tunnon. Mutta se ei lähtenyt. Vieri viikkoja, se vain ei lähtenyt. Mitä syvemmäksi hän kynti, sitä selvemmäksi hänen sielunsa syvyyksissä erittyi sama kalvava sykkyrä.

Olisi kyntänyt enemmänkin, mutta pelot loppuivat. Silloin hän alkoi kaivaa ojia. Kaivoi ne koko lapionmitan syviksi, ja mitä oli vielä palamatonta lantaa kylän tunkioissa ajoi kaiken pelloille, hajoitti, äesti maahan ja alkoi kyntää vielä kertaalleen kaikki sarat.

Mutta mitään helpotusta hänen mielelleen ei vain lähtenyt. Eikä kaukaisimpanakaan aavistuksena hänelle ollut selvinnyt, mihin sankaritekoihin hänen olisi pitänyt ryhtyä.

Oli jo syksykin tullut, ja aamuisin maa oli joskus niin kovassa jäässä, että pinta kokkareina lohkeili auranterän edestä. Ja kun hän auraansa ravisteltuaan taas vain kohotti piiskansa pannaan parin käyntiin, horjuivat hevoset ja olivat väsymyksestä kaatua. Hän antoi niiden seista ja retvahti vihdoin itsekin pellon pientareelle levähtämään.

Mutta silloin puhalsi syksyn kolea viima pohjoisesta, sivellen hänen ohimojansa ja jäähdyttellen hiestyneitä selkälapoja. Ja kun hän siinä kotvan istuttuaan ja aina vain samaa mietittyään aikoi jälleen nousta kyntämään, oli ruumiissa sellainen raukeus, että hän tuskin pääsi pystyyn ja tuskin sai hevoset talliin. Ja kuume kaasi hänet kohta vuoteeseen.

Yöllä hän houraili ja luuli maanneensa jo toista vuorokautta. Kuvitteli hevosten nälissä ja janoissa kalvavan pilttuun tolppia, kun ei ollut apettajaa eikä juottajaa. Hän tahtoi nousta,

mutta pyörtyi aina makuulle takaisin. Ja uneksi, että häntä itseänsä oli hoitavinaan valkopukuinen pitsimyssy sairaanhoitajatar, joka ei ollut kukaan muu kuin hänen rakastettunsa — kaikessa suloudessaan ja ihanuudessaan. Tämäpä neiti se ei päästänytkään häntä nousemaan, vaan painoi aina alas, kiven kovaan kieltäen menemästä ulkosalle vilustumaan. Naisväki ei ymmärrä hevoshoidoa eikä käsitä, että mies, joka ei enää pysty sitä tekemään, on jo mennyttä kalua, sama vaikka kuolisi. Sentähden ei auttanut tässä muu kuin sysätä neiti syrjään ja nousta väkisin. Tyttö suuttui ja meni nyreissään ikkunalle, istuutuen selin häneen. Mutta hän heräsi valveille vasta ulos tultuaan, kun jäätävä tuuli lehahti ovesa vastaan. Ja ulos mennessään hän oli kovin hyvillään, ettei siis ollutkaan muuten kuin unissa rakastettunsa mieltä pahoittanut. Tallissa ei ollut hätääkään. Rauhallisesti hevoset rouskuttelivat pilttuissansa. Mutta pihalla pyrytteli pohjatuulen mukana hienon kirpelää lumenvitiä, ja hänen kuumeensa muuttui tallista palatessa kylmän puistatukseksi. Tupaan päästyänsä hän alkoi hakea lyhtyä mennäkseen halkoja pilkkomaan ja pannakseen uuniin lämmintä. Tuuli ulisi kaameasti piipussa. Lyhtyä ei pimeässä löytynyt. Ja niin vietti raukea väsymys paiskautumaan jälleen vuoteeseen peitteen alta lämmintä hakien. Tupa jäi pimeäksi ja kylmäksi.

Ja hän vaipui sikeään sikeään uneen, josta ei herännyt ennenkuin kaikki oli lopussa, vaivat päättyneet, tilit ruumiin kanssa tehdyt ja ero elämästä tapahtunut.

Tätä viimeistä heräämistään hän oli oikeastaan ruvennut tekemään sen johdosta, että oli nukkuessa ollut kuulevinaan oudonlaista kopiinaa, niinkuin jotakin puupalikkaa olisi jyskytely maata vasten. Toisen kerran oli kuin jokin olisi äkkiä hurahtanut hänen luotaan liikkeelle. Joskus taas kuului niinkuin jokin olisi suhisten lentänyt hänen pänsä yllä. Mutta sitten herättyä hän oli täydellisessä hiljaisuudessa, vaivattomana, ja vapaana kaikesta ruumiinsa tuntemisesta.

Silloin hän kohta ymmärsi olleensa jo aikoja sitten kirkkomaahan haudattuna.

Ja hän kohta myös tiesi, että se suhina oli ollut kevätuuulen, joka oli lehahtanut maanpinnan ylitse, ja että hurina oli ollut pyyparven, joka oli hänen hautansa päältä lentoon pyrähtänyt. Hän ei silmin nähnyt eikä korvin kuullut mitään, ja kuitenkin näki ja kuuli mitä ikinä tahtoi.

Mieluimmin hän olisi aluksi lähtenyt lentoon pyyparven mukana, riemuitakseen heidän kevät-riemuansa. Nähdä kaiken maan allansa, niittyineen, päilyvine vesineen, kylineen, kaupunki-
neen, ja voida olla missä ikinä tahtoo, — onko mitään suurempaa onnea?

Mutta oli jotakin, mikä pidätti häntä aivan kohta lähtemästä. Tuo outo kopina näet, jonka hän muisti myös kuulleen, sehän johtui siitä, että hänen veljensä, palattuaan jalkapuolena sodasta, harjoitteli kävelemistä oikeaan polveen kiinnitetyn puujalan avulla. Kovin kävi sääliksi tuo veli parka, ennen niin komea, niin reipas, liikkuvainen, nyt raajarikkona, kotinurkissa vain koluava. Ja niinkuin nyt kaikki oli näkyvää mihin ikinä vain katsoi, niin näkyivät veljen ajatukset hänelle yhtä selvään kuin näkyy aamun koitossa hämähäkinverkko, aidanseipäiden väliin kudottu. Veli ajatteli: »En ikinä, en ikinä voi jalattomana raajarikkona häntä vaimokseni saada. Elämäni on tähän päättynyt, kaikki toiveeni ovat sammuneet!»

Eihän tuollaista raukkaa mitenkään raskinut jättää, ja lentää pyyparven mukana, sillä tyttökin näytti todella päättäneen hylätä hänet. Kuljeskeli alakuloisena yksinäisiä metsäpolkuja tietämättä mitä tehdä mihin ryhtyä, sureskeli, istahteli mättäille itkemään. Tulipa kauan harhailtuansa kerran väsyneenä siihenkin paikkaan, missä oli katsellut sen vainajan kynnöstä, ja istahti pellonpientareelle itkemään. Ja nyt kun tytönkin ajatuksiin saattoi suoraan katsoa niinkuin lähteen pohjaan, ei ollut epäilemistäkään, ketä veljeksistä hän nyt oli ruvennut suremaan. Ja sentähden hienotuntoisuus esti vainajaa kauan katsomasta.

Silloin kulki siitä piennarpolkua myöten vanha vaimo, ja vainajan henki meni kohta vaimoon. Ja niinkuin ihmismieli joskus syyttää aiheetta läikähtää iloiseksi, niin katsahti vaimo kohta ilostuen sivulleen, huomasi tytön, pysähtyi ja sanoi: »Mitä sinä siinä turhia suret. Ja mistä sinä luulet tähän maailman aikaan parempaakaan miestä saavasi, kaikkihan ne ovat raajarikkoja, muutamissa kylissä ei ole ainoatakaan työhön pystyvää eloon jäänyt. Ja katsoppas heidän vaivaisia maitansa! Pellot kyntämättä, kylvämättä, köyhyyttä kaikkialla! Mutta oletko kuullut mitä vanhat ihmiset sanovat? Nämä tämän talon maat — he sanovat — ovat tulleet niin syvään kynnetyiksi, etteivät ainoastaan lapset vaan vieläpä lastenkin lapset voisivat siinä leipämurheista huolettomina elää ja ilakoida!» Nykäsi kylkeen ja meni menojaan.

Mutta vaimon sanoista kummallinen ajatus heräsi tytön mieleen: »Jos miehet ovatkin raajarikkoina, — ajatteli hän, — niin ehjiksihän sentään lapset ja lastenlapset syntyvät!»

Tyttö pyyhki kyöneleet silmistänsä ja alkoi jo vähän nähdä ympärillensä.

Ja tapahtui, että hän äkkiä rupesi ikäänkuin ymmärtämään maanviljelystä ja osasi aivan hyvin tehdä vertauksia huonosti ja hyvästi kynnettyjen peltojen välillä. Tuolla kaukana näkyivät harmaina ja hyljättyinä muun kylän sodan aikuiset kyntämättömät, kylvämättömät pellot. Mutta

tässä, aivan hänen jalkainsa luota, alkoi vihanta kauramaa, sinnempänä oli ohraa, välillä musta kesanto, viimeisimpänä rukiin oras, niin helakasti vihertävä, ettei hän muistanut ennen milloinkaan nähneensä. Kohta se siitä vaalenee ja alkaa lainehtia. Ehkä on siinä jo ruiskukkiakin.

Mutta kesannolla oli lukemattomia kiuruja maata nyppimässä. Ja vainajan henki meni kiurujen rintaan, ja nämä kohosivat kohta korkeuksiin ja alkoivat visertää niin riemukkaasti, että tytön mieli kokonansa ilahtui.

Hän nousi, meni taloon raajarikkoisen luo, otti häntä kaulasta, painoi päänsä hänen olkaansa vasten, ja vielä toisella kädellä hänen poskeensa silitellen sanoi: »En jätä sinua milloinkaan, en milloinkaan!»

Ja kiurut visertelivät ja pääskyt syöksähtelivät ilmoissa, valkoisten kevättilvien lentäissä kilpaa tuulen mukana, toinen toistaan ylempänä, sinitaivas ylimpänä.

MAGDA JA DOROTEA

Magda ja Dorotea olivat kumpikin leskiä. He elivät naapuruksina flaamilaisessa kylässä Belgiassa. Mutta Dorotean täytyi pian myydä pieni asumuksensa ja ainoa lehmänsäkin niiden suurten onnettomuuksien vuoksi, jotka häntä kohtasivat. Hänellä oli näet ollut kaksi poikaa, joista nuorempi, hänen lempipoikansa, vietiin sotaan kohta sodan puhjettua, eikä mennyt kuin kuukauden päivät, niin vanhempi pojista, se, jonka oli määrä jäädä kotiin äitiä elättämään, kuoli kuumeseen. Dorotea oli toivonut sodan pian päättyvän ja silloin hänen lempipoikansa palaavan kotiin, ja hän oli ponnistanut kaikki voimansa jaksakseen siihen ilonpäivään asti olla asumustaan ja lehmänsä myymättä. Mutta pian tuli tieto, että poika oli kaatunut, ja kun rykmentin haavoittuneita tuotiin kylään hoidettavaksi, nämä kertoivat onnettomalle äidille tarkalleen kaiken minkä tiesivät, sanoivat päivämäärän, nimittivät taistelukentän, ja osoittivat mistä kohdin oli haavoittunut.

Dorotea möi mökkinsä ja lehmänsä, ja köyhymistä välttääkseen rupesi karjakoksi naapurinsa Magdan luo.

Magda oli myöskin leski. Hän eli pienessä, varakkaassa kotitalossa nuoren poikansa kera, joka ainoana lapsena oli sotapalveluksesta vapaa ja jo innokkaasti isännöitsi aikamiesten töissä.

Dorotea oli tullut Magdan taloon itkien, ja milloin hyvänsä hänet nyt navetassa näki lehmää lypsämässä taikka sontaa luomassa, hänen kasvonsa olivat aina itkusta turpeina, silmät punaisina ja vetisinä, eikä hänen suustaan saanut muuta sanaa kuin minkä juuri työssä tarvitsi.

Magda vei hänet eräänä pyhänä kirkkoon, toivoen hänen mielensä siellä vähänkin rauhoittuvan. Mutta heidän seisoessaan muun väen mukana valkoiset sidemyssyt päässä kirkkomäellä kuunnellen kaukaista jymyä, jota toiset pitivät ukkosena ja toiset väittivät kanuunain paukkeeksi, Dorotea ei voinutkaan hillitä mieltään, vaan liinaansa silmiin tukkien purskahti taas itkuun.

Silloin Magda nuhteli häntä kaikkien kuullen ja sanoi:

— Aina sinä ruikutat; toinen ylpeilisi, kun oma poika maan ja kuninkaan edestä kaatui!

Ja kaikki katsahtivat toisiinsa ja rupesivat ihailemaan Magdan ylevää mieltä. Ja hänen kauniit sanansa joutuivat myös vallassäättyisten kuuluviin ja levisivät levenemistään, ja muuttui-

vat kaiken urhouden ja uhrautuvaisuuden leimaisanoiksi yli koko maan.

Mutta sota jatkui jatkumistaan, viljavainiot jäivät korjaamatta, pellot kyntämättä, tantereet monin kerroin peittyivät kaatuneiden ruumiilla, ja yhä oli tuoretta väkeä vieminen harveneviin rintamiin. Senvuoksi olivat kaikki vapautukset, etuoikeudet ja ikäraajat lakkautettavat ja sotaan otettava ukkojakin, jotka vain jaksoivat vielä kivääriä ja konttia kantaa. Nuorista otettiin vihdoin 16-ikäisetkin. Ja suuren innostuksen hetkenä päättivät kansanedustajat, Magdan kuuluisiin sanoihin vedoten, lakkauttaa senkin lain, joka sotapalveluksesta vapautti leskien ainoat pojat.

Magdan poika oli silloin juuri kuusitoista täyttänyt, vaikkei Magda ollut vielä oppinut häntä muuna kuin lapsena kohtelemaan. Ei ollut antanut hänen vielä ojia kaivaa eikä liioin suuren kääntöauran takana käydä, kun ranteet vielä näyttivät heikoilta.

Kun uusi sotalaki julistettiin, alkoivat kaikki kyläläiset uteliaina tutkia Magdan silmistä, mitä hän nyt sanoo, kun hänen oma poikansa sotaan viedään. Mutta Magda ei näyttänyt olevan miljänsäkään. Ei näkynyt kyyneltä, ei kuulunut vähintäkään huokausta. Pää tuntui olevan entistäkin pystympänä. Tosin hän oli ruvennut sairastamaan jotakin silmäin turvotusta, jonka joku väitti tulevan itkemisestä, mutta kukaan ei voi-

nut uskoa hänen itkeneen, koska päinvastoin hänen suupielissään oli aina sama ylpeä uhman hymy hänen sanattomana liikkueensa osaaottavien vieraiden seassa. Eivät myöskin mitkään hänen toimensa minkäänlaista mielenmasennusta todistaneet.

Kun aika lähestyi, pani Magda toimeen suuret läksijäisjuhlat poikansa kunniaksi.

Silloin vallasväen nuoret herrat ja neitokset tulivat ja koristivat hänen tupansa köynnöksillä ja valkoisilla ja sinisillä kukilla, ja muuan hienokätinen nuorukainen piti puheen, kertoen muinaiskreikkalaisesta äidistä, joka oli kaikki poikansa isänmaalliseen sotaan lähettänyt ja sitten heidän sankarillisen kaatumisensa sanoman suurimpana ilonaan ja kunnianaan vastaanottanut. Ja yksi valkopukuisista neitosista tuli takaa Magdan luo ja pani laakerin lehvistä sidotun seppeleen hänen päähänsä pyytäen, ettei sitä koko päivänä ottaisi.

Ja niin Magda seiso i heidän keskellänsä ihmeelliset lehvät päässä, huulet jähmettyneessä hymyssä, poskilla hyytynyt puna. Silmät tuijottivat liikkumattomina katonrajaan, niinkuin kiveen veistetyssä kuvassa.

Vain joskus harvoin hän ikäänkuin kavahti alemmas ympärilleen katsomaan, niinkuin olisi etsinyt jotakin. Ei hänen katseensa hakenut lähinnä olevaa vallassäätysten piiriä, vaan niitä kylän vaimoja, joita hän vallassäätysten tähden

ei voinut nähdä ja joiden kuitenkin tiesi seisovan näiden takana seinävierillä ovensuussa sankkana, matalana, köyryselkäisenä joukkona, joiden katse oli tänä ratkaisevana päivänä aamusta asti ollut haukkana häneen tähdättynä, herkeämättä, kysyvänä, urkkivana, ja odottavana. Hän ei nähnyt heitä ja kuitenkin tunsi heidän katseensa kuin tuhansien neulain pistämät sairastuneessa ruumiissa. Tunsi ja tiesi heidän vain odottavan hetkeä, milloin hänen voimansa pettävät ja hän kaikkien nähden purskahtaa itkuun, siten osottaen olevansa samanlainen ihminen kuin hekin, sillä heistä ei yksikään vallassäätyisten lailla uskonut, että muka jumalan luoma saattaa antaa ainoan lapsensa surman suuhun ja vielä pitää peijaisia, — kerrottiinpa kreikkalaisissa saduissa mitä tahansa.

Ja Magdan kuumeisessa mielessä tuntui yhä ihmeellisemmältä. Niinkuin hänen sydämesään olisi ollut käymässä hurja taistelu noiden hänen kyläläistensä ja vallassäätyisten välillä. Ihmeellisintä oli, että hän oli tuossa taistelussa olevinaan ikäänkuin vallassäätyisten johtajana omia kyläläisiään vastaan, joiden puolella hän kuitenkin kaikesta sydäimestä oli, vaikka kyllä salaa, ja jotka ikäänkuin koettivat häneltä varjella ja suojella hänen omaa poika raukkaansa, jota hän muka tahtoi tappaa, jotta vallassäätyläiset olisivat sitten voittaneet maan vihollisen. Hänen järkensä tahtoi mennä ihan sekaisin tällais-

ten mielikuvitusten tähden ja hänen täytyi sen-
vuoksi tuon tuostakin katsahtaa ympärilleen,
että todella kaikki seisoivat rauhallisina hänen
ympärillään, mitenkään taistelematta. Eikö edes
Dorotea taistellut? Eikö hänellä juuri äsken
ollut hiilihanko kädessä, jolla oli huitonut, sil-
mät raivokkaan veristyneinä, koettaen osua Mag-
daan, jonka luuli olevan pääsyyllisen poikansa
kaatumiseen? Ei, Doroteaa ei edes näkynyt.
Mutta Dorotea se tässä juuri olikin voitettava!
— Ja Magda hakemistaan haki Doroteaa kat-
seillaan, näyttääkseen hänelle voittoisan uhma-
hymynsä.

Mutta Doroteaa ei näkynyt missään. Hän oli
kumma kyllä koko ajan pysytellyt syrjässä ja
milloin he talousasioissa olivat toisensa kohdan-
neet, hän oli välttänyt Magdan silmiin katso-
masta, ikäänkuin olisi vain säälistä tahtonut sääs-
tää Magdaa katseensa ankaralta tuomiolta, usko-
matta, että Magda rohkenisi uhmaansa hänelle-
kin näyttää.

Magda ajatteli:

— Menenpähän läävään katsomaan, sielläkö
se Dorotea on vai missä.

Ja meni läävään ja näki Dorotean nousevan
lehmää lypsämästä, ja sanoi kohta:

— Dorotea hoi, teurastappa se parhain rotu-
porsaamme illalliseksi vieraille, muuten pito-
ruoka loppuu kesken.

Ja hän todella suuresti ihmetteli, ettei Doro-

tea hyökännyt hänen kimppuunsa, vaan nytkin Magdan katsetta välttään tottelevaisesti nousi ja sanaakaan sanomatta otti käteensä teurasveitsen ja sen terää tarkastellen meni lihavinta porsasta tavottamaan. Silmillään hän kaiken tämän rauhan näki, mutta todellisuudessa oli käymässä hirvittävä taistelu. Todellisuudessa he niinkuin kaksi vimmastunutta petoa raatelivat toinen toistansa, ja juuri nyt tällä hetkellä hirvittävämmän kuin koskaan.

Vai oliko hän, Magda, jo järkensä kadottanut, kun noin sekoitti todellisuuden ja mielikuvituksen toisiinsa? Tuossahan on todellisuus: Dorotea menee aivan rauhallisena porsasta hakemaan. Miksi Magda tahallaan kiusasi häntä, joka noin nöyrästi ja hiljaisesti hänen käskyänsä noudatti? Magdan kävi häntä vähän sääliksi, sillä Magda tiesi, että juuri se porsas, joka oli nyt tuomittu teurastettavaksi, oli Dorotean mielikki, jota hän oli aamusin sangossa peseskellyt ja lämpimäksi harjaillut, varmaan toivoen eläviksi jätettävän. Ja Magda ei tahtonut enää kiusata häntä, vaan puhui hänelle ystävällisesti, niinkuin olisi ollut elukan tähden huolissaan, ja käski pistämään kuoliaaksi äkkiä ja lopettamaan tuskattomasti, niinkuin teurastuslaitoksessa tehtiin.

Siihen sanoi Dorotea, ensi kerran katsahtaen Magdaan:

— Kas kun *elukkaa* armahdatte.

Ja juuri se seikka, että Dorotea hiukan korosti elukka-sanaa ja katsahti häneen, sai Magdan heti ymmärtämään pistoksen. Dorotea tarkoitti, että elukkaa käskette tappamaan tuskattomasti, mutta oman poikanne lähetitte sinne missä ei ihmiselle suinkaan tuskatonta loppua suoda. Eikö tämä ole taistelua! Taistelua elämästä ja kuolemasta! Vimmatuinta raatelua!

Ja Magda huomasi hakevansa jotakin rautaesinettä, jolla olisi lyönyt Dorotean hengettömäksi tuohon paikkaan.

Mutta vielä hän hillitsi mielensä ja ivallinen uhmahymy jälleen huulilla kysyi ikäänkuin vastaukseksi Dorotean sanoihin:

— Niin, niin, kuinka se kuolikaan sinun poikasi, enhän ole sinulta itseltäsi vielä kuullutkaan?

Dorotea kertoi nyt Magdalle mitä oli sotahaavureilta saanut tietää lapsensa kuolemasta. Pomminsiru oli osunut rintaan ja repinyt ruumiin auki alavatsaan asti. Poika oli kuitenkin elänyt kuusi tuntia, viruen kentällä päivänpaisteessa karpästen ruokana. Siellä hän oli vielä vaikerellut ja huutanut äitiä, kun he hänet löysivät ruumiiden seasta. Oli vasta paareille nostetuna pyörtynyt ja heittänyt henkensä.

Sen sanottuaan Dorotea pisti veitsen teuraselukan kurkkuun, josta kohta pulpahti lämmin verivirta, eikä hän voinut porsaans hirmuiselta kiljumiselta kotvaan jatkaa kertomustaan. Hän

vuodatti veren kiviastiaan, jota kädellään kannatteli haavan alla, ja mitään kiirettä pitämättä pisti porsaan kuoliaaksi vasta kun veri oli kuiviin vuotanut.

Porsaan vaijettua Dorotea aikoi vielä jotakin sanoa, mutta se oli myöhäistä, sillä sinä hetkenä Magda oli kadottanut järkensä.

Alkoi raivokkaasti huutaa ja lyödä päätänsä seinään ja läävän pylväisiin. Täytyi huutaa miehiä häntä pitelemään. Ja kun hänet vihdoin saatiin vuoteeseen ja rauhoittui, hymyili hän raukeasti, mutta ei tajunnut mitään, ei tuntenut ketään eikä ymmärtänyt sotaan lähtevälle pojalleen edes hyvästiä sanoa.

KAKSI KIRJETTÄ

Kuusi teosta, joihin on otettu mukaan kaikki hänen aiemmin ilmestyneet runot ja runokirjat. Teokset on jaettu kahteen osaan: runot ja runokirjat. Teokset on jaettu kahteen osaan: runot ja runokirjat.

Teokset on jaettu kahteen osaan: runot ja runokirjat. Teokset on jaettu kahteen osaan: runot ja runokirjat.

I.

Rakas Setä!

Kiitän teitä sydämellisesti, että olette suostu-
vainen kirjevaihtoon ja lupaatte minua
kuulla. Asemani on todellakin kamala. Se on
niin kammottava, että jos ajattelisimme merimie-
hen roikkuvan korkealla myrskyn huojuttamassa
mastossa, alaspäin, ainoastaan toisella jalka-
terällä enää riippuen maston ylimmässä tangossa
ja tuntien, kuinka varpaiden voimat yhä vähene-
vät ja hän kohta syöksyy syysmyrskyn pimeih-
in aaltoihin, niin sellainen tilanne olisi para-
ttiisi minun asemaani verraten.

Kuten tiedätte, minä en ole kuitenkaan mis-
sään laivassa enkä millään merellä. Ei myös-
kään nyt ole pimeä syksy, vaan mitä tuoksuvin
ja runollisin kevät.

Ei minulla liioin ole minkäänköisiä talou-
dellisia huolia, ei velkakuormaa eikä konkurssi-
uhkaa. Elämme, vaimoni ja minä, iloisessa kesä-
huvilassa, leveän, vuolaan virran varrella. Kaikki

on hyvin, olemme onnelliset, tuhannet ihmiset voivat tavoitella sellaista asemaa, missä me ulkonaisesti olemme. Terveysteni on myöskin mitä paras; syön, juon, uin aamusin raikkaassa virran vedessä . . .

Mutta sielussani on armoton intohimo, joka vie minua kadotukseni jyrkännettä kohden, niin, se vie minua kohden kadotusta, kukkia tielleni sirotellen, kirkkaan kevään ihanuuksissa, helkkyvässä päivänpaisteessa, käkien kukahdellessa, sinivirien läikkyessä joen sileällä pinnalla.

Niinkuin ukonpilven sähköinen salama leimahtaa kenenkään aavistamatta missä ja milloin, niin syttyy rakkaus naiseen keneltäkään hetkeä kysymättä. Se sattuu vanhaan niinkuin nuoreen, rikas rakastuu köyhään, korkea alhaiseen, niin valitsematta, niin »sopimattomasti», että koko heimo nousee haarniskaan, kiroten kehnon häpäisijänsä. Mutta rakkaus kukoistaa sittenkin, kuin viattomin kevätvuokko se kukoistaa ruskean talvijättörouhikon seassa, ja runoilijat vielä vuosisatoja heidän tarinansa jälkeen, kun koko suku ja sen ylpeys on unohtunut, heille kahdelle vain ylistyslaulujansa virittävät, heille kahdelle, jotka toisilleen uskollisina sylityksin sortuivat heimovihan jalkoihin.

Mutta *minun* rakkauteni — voi minua! — se ei runoilijoille kelpaa. Sillä minun rakkauteni vastaan ei ole köyhyys eikä alhaisuus, ei suku eikä heimo, vaan minä itse.

Kuinka voi olla itse omaa rakkauttansa vastaan? Eikö rakkaus ole elämän luoja, jonka tieltä kaikki inhimilliset arveluttavuudet ja sopimattomuuksien syyt väistykööt? Vai mitkä porvarilliset laitokset tai kirkolliset tai sovinnais-siveelliset avioliitot voisivat asettua jumalallisen rakkauden rajoittajiksi, tekeytyä sitä ylemmiksi voimiksi?

Tuo kaikki saattaa olla oikein, enkä minä tahdo asettua tätä ajan uutta käsitystapaa vastaan. Mutta se käsitys ei auta minua nimeksikään. Ymmärtäkäähän minua: minä *itse* en tahdo olla rakastunut. Ymmärtäkää, että syy tähän tahtooni ei ole mikään rikoksenteon tai moraalinloukkauksen pelko, vaan yksistään minä itse, no ylpeyteni, jos niin tahdotte, sanalla sanoen yksistään vain oma tahtoni, eikä mikään muu. Jos intohimoni johtaa minut siihen, mihin se aivan varmaan lopulta johtaa minut, niin minä hirttäydyn. Tämä merkitsee, että minä varmasti kerran hirttäydyn. Minä en voi vastustaa, minä hukun, minä hukun! Ketään neuvoo ei ole nykyaikaisissa opettajissa, jotka kaikki pitävät rakkautta korkeimpana. He eivät ymmärrä, että minä *itse* en tahdo. Käännyn nyt teidän puoleenne viimeisen pelastuksen toivossa. Te olette — suokaa anteeksi — vanhanaikainen. Sanokaa siis minulle miten vanhaan aikaan meneteltiin, kun tahdottiin päästä »luvatoman» rakkauden kahleista? Minä lupaan koet-

taa seurata neuvoanne, sillä olen valmis kaikkeen, ennenkuin tulee välttämättömäksi lopettaa elämäni . . . Auttakaa! Minä en tahdo vielä kuolla, tahdon vielä nauttia auringosta, en tahdo, en voi, en saa rikkoo suhdetta vaimooni . . . en tahdo, että vaimoni edes koskaan saisi tietää! . . . Voi minua, voi minua! Olin vähällä polttaa tämän kirjeeni!

II.

Rakas, rakas setäni!

Vastauksenne oli minulle mitä suurin yllätys. Olin niin varma siitä, mitä te minulle tulisitte neuvomaan, että jo ennenkuin olin vastauskirjeenne saanut, rupesin otaksuttua neuvoanne toteuttamaan: en koko aikana kertaakaan tavannut häntä ja ponnistin kaikki henkiset voimat ollakseni häntä edes ajattelematta. Sellaista jättiläistaistelua en ole vielä eläissäni käynyt. Taistelin epätoivon vimmassa ollakseni menemättä häntä näkemään, ja mitä enemmän taistelin, sitä hurmaavammaksi kävi minulle ajatus, että kohta joudun kuitenkin tappiolle, että kohta lankean, että kohta puristan häntä rintaani vasten . . . Ja taistelin taas tätä ajatusta vastaan ja sitten ajatuksen vielä hurmaavampaa etuajatusta vastaan ja sitten etuajatusten etuajatuksia vastaan . . .

Kun aukasematon kirjeenne oli vihdoin kädessäni, olin teihin melkein vihamielisellä kan-

nalla. Helppo on teidän, ajattelin, vanhan ukon, jaella neuvoja, kun ette enää muista miehuuden veren kuohuntaa.

Mutta avasin kirjeenne — ja sanomaton hämmästys valtasi minut, hämmästys, ilo, sydämen sykähtävä tykintä, helpotuksen ihana huokaus. Hurmaantuneena luin sananne: heittäkää turha taistelu, älkää vaatiko itseltänne mitään muuta kuin että rakkaudessaanne ette vahingoita häntä, että palvelette häntä parhaimmalla mitä teissä on, lähestykää häntä lähemmäksi kuin olette milloinkaan ennen lähestynyt, vielä lähemmäksi kuin pelkkä ruumiillinen hyväily, menkää aivan häneen itseensä . . .

Niin, niin juuri häneen itseensä! Mitä muuta olin koskaan toivonut, mitä muuta uneksunut, kuin mennä häneen itseensä, olla yksi olento hänen kanssaan, erottamattomasti, iankaikkisesti! Te lupasitte sen minulle, te avasitte minulle elämän portit . . .

Juoksin metsäpolkua myöten rannalle, sillä minulle sanottiin hänen olevan jonkun matkan päässä pyykin pesulla. Hiivin rantaa myöten, kävin kumarassa vanhojen, vettä kohden kallistuvien jalavain alitse. Sydän sykki kuin olisi ollut kourassani. Aivan oikein. Jo kaukaa näin hänet. Hän seisoi alushameisillaan ja paitahihasillaan rantakivellä huuhtoen vaatteita, ja hänen mellastuksestaan tyyni joenpinta läksi lainehtimaan ympyräkehinä pitkin vettä, hajotti

vastarannan suuren kylän ja metsät häälyviksi viiruiksi. Ei hän huomannut minua, vaikka olin jo niin lähellä, että tavallinen puhe olisi kuulunut. Pienet paidanhihat eivät ylettyneet edes kyynäspäihin, josta asti kädet muuttuivat yhä punertavimmaksi hänen läikytellessään kylmää vettä. Märkä jalkaterä, sekin punertavana, kiperiyti luisun kiven kylkeen niin että varpaiden nivelnystyrät kalpenivat . . .

Juosta esiin, ottaa hänet syliini, kantaa jonnekin pois — — valtoinaan sykkivässä rinnassani ei tällä hetkellä ollut mitään muuta mielihalua. Minua pidätti vielä vain vaistomainen pelko, että meidät nähtäisiin. Mutta vastarannasta ei silmä olisi erottanut, tällä puolella taas ei ollut ketään, ei ketään kuin me kaksi. Näin sopivaa tilaisuutta ei ollut minulle tarjoutunut vielä milloinkaan. Rohkea aikeeni jo edeltäpäin hurmasi minut sanomattomalla onnenriemulla, ja olin jo huutaa hänen nimensä, jotta hän olisi kääntynyt, hämmästynyt, punastunut, sitten ojentanut käsivartensa minua kohden ja ottanut minut vastaan.

Mutta samassa välähti minussa — kirjeenne vaikutuksesta — outo ajatus, minä tein itselleni kysymyksen: palvelenko sinua huutamalla nimesi ja ottamalla sinut syliini?

— Tietysti palvelen! — olin heti vastaamassa, — sillä tahdothan sinäkin yhtä palavasti juuri sitä samaa.

— Mutta tahdotkohan? — ajattelin minä ikäänkuin muka epäillen tätä päivänselvää asiaa ja rupesin sen todistamiseksi nopeasti luettelemaan mielessäni tuhansia tapauksia, jotka kaikki todistivat hänen olevan minuun hullaantunut yhtä mielettömästi kuin minä olin häneen.

Kuitenkin — luetellessani näitä todistuksia ja jokaista tapausta siten elävästi ajatuksissani toistaen en voinut olla panematta merkille erästä havaintoa, jonka olin itseltäni nähtävästi tahallani tyystin salannut ja josta nyt ensi kerran todella tulin tietoiseksi, siitä nimittäin, että hän kyllä tahtoi, mutta myöskin — *ei* tahtonut.

Ja kenties vielä aivan samassa merkityksessä kuin minä itsekin, sekä tahdoin, että en tahtonut. Sillä tahdoinhan minä, tahdoin intohimoisemmin kuin mitään muuta maailmassa, mutta millä hinnalla? Hirsinuoran hinnalla. Niin juuri, — hirsinuoran! Se on: minä tahdoin niin palavasti, että itsemurhankaan lähestyvä aave ei voinut minua hillitä.

Entäpä jos hänkin samalla tavalla sekä palavasti toivoi että kammosi! Jospa hänkin, raukka, minun tavallani taisteli ylivoimaista taistelua! Ja miksi ajattelin, ettei hän taistellut? Miksi ajattelin, että hänessä oli *vain* intohimoa, minussa sitävastoin paitsi intohimoa myöskin jokin toinen tahto? Eikö hänenkin ollut syytä kauhistua sitä mikä välttämättä oli tuleva? Miten kuvaili hän väliemme järjestyvän sitten kun *se*

oli tapahtunut? Suunnitteliko hän ehkä meidän hänen kanssaan karkaavan Amerikkaan . . . että hänkin jättää iäksi maansa ja kotinsa, särkee koko entisen elämäkuvansa . . . tai ehkä hän suunnitteli — mennä virtaan . . .

Kun olin tähän asti ajatellut, tapasi minut sellainen lamaus, että tuntui kuin olisivat kaikki jäseneni katkenneet ja kaikki hermojänteet luopuneet käskyvallastani. Ymmärsin yhdessä hetkessä, että ainoa tosipalvelus häntä kohtaan oli nyt hiipiä hänen huomaamattaan pois, erota hänestä ja olla enää hänelle näyttäytymättä.

☞ Mutta rakas, rakas setäni, siksihän kysyin neuvoanne, etten minä *voinut* erota hänestä! Ja te neuvoittekin lähestymään häntä. Mitä on semmoinen lähestyminen, joka tapahtuu siten, että etenee toisesta? Ja etenee vielä ikipäiviksi! Se olisi pelkkää sanasaivarrusta teidän puoleltanne. Ei, te lupasitte, te lupasitte. Tuossa hän on täyttänyt saavin märillä vaatteilla, hän koettaa, mutta ei jaksa nostaa saavia vedestä. Minä autan häntä, minä palvelen häntä, minun täytyy — täytyy saada lähestyä häntä . . .

Silloin lausuin minä kiihkeästi hänen nimensä.

Hän laski äkkiä saavin käsistään, ojentautui, katsoi ympärilleen. Ensimmäinen vaikutus oli kuin olikin kauhistus. Minä sen huomasin, vaikka se kesti vain tuhannen osan sekuntia. Hän vilkaisi vielä kerran ympärilleen ja samassa levisi hänen kasvoihinsa autuuden ilme, nousi

voimakkaan verevä ruusunpuna, suu, silmät hymyilivät ja rinta kohoili niinkuin rajusti hengästyneen.

Mutta mitä huolin minä siitä, kun olin kerran sen kauhistuksen nähnyt! Sillä se oli siinä, se oli siinä, se oli siinä! Nyt en enää voinut milloinkaan olla siitä kahdenvaiheilla.

Ja vaikka hän siis olisi hymyillyt vieläkin ruusuisemmilla huulilla, — vaikka hänen povensa olisi vieläkin tulisemmin kohoillut, — vaikka hän olisi ojentanut kätensä syleilyyn, oli minun rakkauteni ikipäiviksi haavoittunut — haavoittunut tuon ainoan, tuhannennen osan sekuntia välähtäneen kauhistuksen tähden.

Elämän käännekohdissa voivat monimutkaiset ajatus- ja päätelmäsarjat tapahtua silmänräpäyksen kestävässä tuokiossa. Niinpä minä nytkin, sinä lyhyenä tuokiona, kun sanaakaan sanomatta katsoimme toisiimme, koetin järjen sitovilla todistuksilla pelastaa rakkauteni: olisinhan voinut minäkin ensi hetkessä ilmaista kauhistusta, jos *hän* olisi odottamatta minut yllättänyt! Kuinka en olisikaan sitä osottanut minä, joka niin epätoivoisin ponnistuksin taistelin rakkauttani vastaan, — joka olin lisäksi varma hirtonuorasta! Mutta tämä ajatus ei auttanut minua. Hänen kauhistuksensa osotti, että hänkin siis todella taisteli rakkauttansa vastaan, ja se oli minulle kylläksi. Tunsin selvästi, että te olitte voittanut, rakas setä. Minä olin päässyt rak-

kaudestani. Minua jo melkein iletettiin, että hän noin huohotti, sillä jos kerran taistelee, niin miksi ei myös voita. Koetin vielä ajatella, että itse en ollut voittanut muuten kuin teidän avulanne, — että hän raukka oli yksin, mutta se ajatus vain pahensi asiaa. Sanalla sanoen, aivan helposti, ihan rauhallisesti virkoin hänelle, tullen hänen luoksensa viereiselle kivellet:

— Kuulehan, minä autan sinua.

Kävimme kumpikin saavinkorvaan ja kannoimme rantaan, sitten toisen saavin, sitten kolmannen.

Kun senjälkeen ensikerran katsahdin häneen, olivat hänen silmänsä täynnä kyyneleitä. Mutta ei ollenkaan loukkaantumisen kyyneleitä, vaan päinvastoin onnesta hymyilevän kiitollisuuden. Naisen herkällä vaistolla hän oli kohta tuntenut, että »minä tahdoin lähestyä häntä lähemmäksi kuin pelkkä hyväily oli», ja oli minulle rajattoman kiitollinen. Mitä te olitte minulle, se minä olin hänelle.

Juuri tämä hänen kiitollisuutensa, joka ilmeisimmin todisti minulle, että *hän todella tahtoi päästä rakkaudestansa minuun*, kylmensi minut lopullisesti.

Emme näe enää koskaan toisiamme. Jäljellä on vain rajaton, toistensa pelastaneiden ystävyys, joka ei riipu näkemisestä, ei etäisyydestä, ei ajasta.

OMENAPUU

(Ministerin Päiväkirjasta)

Omituista ajatella: olen vallan ja maineen hui-
pulla, mutta valtaa minulla on niin vähän,
etten mitenkään voi hankkia itselleni tilaisuutta
edes yhdeksi päiväksi poistua maalle nähdäkseni
miten omenapuut kukkivat, — joka aina on ollut
minun suurimpia halujani. Olen tähän humise-
vaan suurkaupunkiin sidottu aivan yhtä lähte-
mättömästi kuin sen kivimuurit maaperäänsä.
Enkö milloinkaan, enkö siis milloinkaan enää
saa nähdä sitä, mikä niin viehätti minua nuoruu-
dessani!

Muistan oleskelleeni nuorena muutamia kevät-
päiviä maalla juuri ennen viimeisiä yliopisto-
tutkintoja.

Luin kodikkaassa ullakkohuoneessa jotakin
viisaudenkirjaa, joka tahtoi vastata ikuisiin kysy-
myksiin mitä elämä on, mitä kuolema, mitä var-
ten minä, mitä varten maailma. Kirja kuului
kurssiin. Mikään kurssikirja ei saa koskaan pa-
kottaa syventymään itseensä. Johan nyt! Sil-
loinhan mieli sekoisi pois tasapainosta, joka on
välttämätön kaikkien muistettavien koossa pitä-

miseksi, suunnitelmat rikkoontuisivat ja edeltäpäin kullekin aineelle ja kirjalle lasketut aikajaksot, kunakin päivänä ja tuntina luettavat sivumäärät tulisivat laiminlyödyiksi ja seuraus saattaisi olla perin arveluttava. Mutta tämä vähäpätöinen kurssikirja, jonka sivumennen sanoen moni juristi jätti kokonaan lukematta, tahtoi väkisinkin pakottaa vaipumaan ajatuksiin, joka on sama kuin ampua aukkoja linnoituksen arimpuihin muureihin. Saatoin vaipua niin syviin mietteisiin, että herätessä kapasin päähäni niin kuin junassa istuja, joka on unohtanut minne matkustaa ja äkkiä tarttuu matkalaukkuunsa. Pahinta oli, että joskus tuntui kuin lukuni olisivat olleet tarpeettomat. Mitä varten kaikki tutkimukset! Veri kohosi päähäni ja tuskan hiki nousi otsalleni. Ja kun vielä katsahdin kelloon ja huomasin hukanneeni toista tuntia, niin viskasin pois koko viisaudenkirjan, — ja avasin kansantalouden.

Mutta silmäni kohta omituisesti väsyivät muistutusten pieniin kirjaimiin, tai oikeastaan siihen, että viisaukirjan ihmeelliset kysymykset kummittelivat yhä kansantalouden rivien välissä. Olin lukevinani arvoja, mutta, ajattelin elämän ja kuoleman kysymystä. Voiko mikään harmittaa ja väsyttää enemmän! En tahdo, en tahdo, en saa! Mutta ajatukset tulevat sittenkin!

Kärpäset surisivat lasilla, löytämättä ikkunan

avatulle puoliskolle. Ulkoa huokui tukahduttavan tyyntä ukonilman kuumuutta.

— Ei, — minä ajattelin, — täytyyhän ihmisen levähtääkin. Ja menköön siis tunti tai pari laskuistani. Läksin ulos. Ajattelin, että hetkinen ruohikossa viruminen ja sinitaivaaseen katseleminen kyllä haihduttaa epämiellyttävän ajatusten häiriön.

Jalkani toivat minut metsistyneeseen puutarhaan, jossa kasvoi vanha omenapuu niittyleinikköjen ympäröimänä.

Se kukki parhaallansa. Pitkälläni ollessa silmät alkoivat levähtäin katsella puun ihanuutta, mutta ajatukset — en tiedä milloin — pääsivät taaskin livahtamaan viisaustieteen aloille. Huomasin pian, että omenapuu oli kauttaaltansa kieoutunut sen verkkoihin.

Juuretko kukkia varten vai kukat juuria varten, ajattelin.

Nuoko vankat, vuosikymmenien kasvattamat juuret, joiden näen voimakkaina iskeytyvän maakamaraan, —

Nuoko näkymättömät, tuhatverkkoiset, pimeyksien haraajat, joita ajatuksissani seuraan maanalaisiin kosteuksiin, kolea vilun väristys ruumiissani, —

Tuoko vuoden vaiheissa karaistunut runko sammaltuneine emähaaroinensa, —

Tai nuoko oikullisen kulmikkaat oksat, jotka nähtävästi ovat joskus nousseet suorina vesoina

pystyyn vanhasta, raskauttaan painuneesta päähaarasta, mutta jo ensimmäisten hedelmäinsä taakasta kallistuneet alas, ja sitten vuosittain yhä runsaampia hedelmiä kantaen kovettuneet käyräisyyteensä, kunnes kannattivat vuorostaan omia pystykkäitään ja nyt kannattavat jo pystykkäittänsäkin pystykkäitä, —

Määräämättömätkö vuodet, pitkälliset syvyyksien valtaukset, loppumattomat taistelut pakasta, routaa, kuivuutta vastaan, myrskyissä taittumiset ja vaivaloiset uudestaan eheytymiset —

Nekö kaikki vain noita hennon keveitä valkokukkiä varten, jotka tänään kukoistavat ja huomenna lakastuvat?!

Katsoin ympärilleni täynnä outoa ihmetystä. Olin joutunut kuin keskelle suurta taikanäyttämöä, jossa kaikki on lumoavan ihanaa ja ilma väreilee salaperäistä jännitystä.

Mikä syvä hiljaisuus! Toinen puoli taivasta painuneena varjoihin. Mustat pilvet liikkumattomina, muodoiltansa uhkaavina. Ei äännähdä yksikään lintu. Ei mitään mehiläisten surinaa. Ovat myrskyn enteitä vainuten lentäneet peisiinsä. Mutta omenapuuni se yhä vain helkkää auringon paisteessa. Tuoksuvana, valkopunervana harsona sen kukat yltä yleensä hunnuttavat sammaltuneen rungon, niin ettei lehväin viheriätäkään ollenkaan pääse näkyviin, ja vain parista kohden alhaalta emähaarain välistä saat-

taa nähdä puun takaa toisia omenapuita. Näkyy myös osa sinervävarjoista koivikkoa. Mutta latvan puolella on kaikki valkean kukkavaahdon peitossa, joka piirtäytyy mustan pilven päälle kuin kuohuihinsa pysähtynyt koski.

En tiedä, en tiedä kukatko juuria varten vai juuret kukkia varten. En tahdo ajatella. Ihailen tätä luonnon pyhää vastaamattomuutta. Ihailen auringon hitautta, kun se liikkumattomana viipyy paikallaan, vaikka vielä tänään pitäisi ehtiä kiertää taivaanlaki, ennättää tuonne lännen maille, suureta, punertua ja painua tummain, kosteain saarten taa. Ihmettelen ja ihailen teitä, jotka voitte rajumyrskyn edellä seisoa liikkumattomina, voitte niin kokonaan unohtaa entisyyden kokemukset, että tämmöisenä hetkenä hymyilette rauhanne onnesta, nauratte, nautitte suuren luonnon sylissä, elätte niinkuin olisitte aina eläneet juuri tätä nykyhetkeä varten, niinkuin jokainen elämänne elävistä sykehdyksistä olisi juuri sitä mitä olitte tavoittaneet ja mitä ylempää ette mitään tiedä.

Ummistin silmäni ja luulin todellakin olevani mitään ajattelematta.

Itse asiassa kiihtyivät ajatukseni kiihtymistään.

— Miksi minulla — ajattelin — ei ole milloinkaan noin kiireetöntä, ihanaa pysähtymystä, vaan tulevaisten tapahtumain odotus järkyttää mieltäni ja oman kohtaloni arvoitus tekee nykyi-

syyden minulle vain astinlaudaksi, jolta tulevaisuuttani katselen.

Karkotin ajatuksen ja aloin silmät ummessa hengittää hurmaavaa tuoksua.

Muistan jo lapsuudestani, että aina kun äiti vei meidät maalle ja minä jouduin luonnon välittömään helmaan, minusta tuntui kuin se olisi väitellyt kanssani, toisin sanoen: se kutsui minua valtoinani antautumaan siihen samaan huolettomaan vapauden elämään, jota se itse elää, ja minä taas — vaikka hyvin ymmärsin miten sellainen elämä olisi ihmisellekin mahdollinen — aloin todistella kuinka mahdoton se oli äitini ja isäni ja sisarusteni ja koulunkäyntini ja lukemattomien muiden seikkain vuoksi, jotka sitoivat minua. Muistan myös ylioppilasvuosiltani, kuinka toverien humusta palattuani sama voimakas kutsu tulvahti minua vastaan, kun huoneeni ikkunasta yläkerrasta näin kuun loisteen bulevardilehmusten latvoissa. Ensi tuokiossa, hurmaantuneena siitä hurjasta rohkeudesta, jota askel minulta olisi vaatinut, minä todellakin ajattelin: Jospa teen sen kuin teenkin! Ja nyt ihan paikalla! Ajat hajotkoot liitoksisistaan, kaikki menköön nurinniskoin ja tulkoon minulle tuo tuntematon, hurmaava, uhmaava, autuaan sykähyttävä vapaus! — Mutta jo seuraavana hetkenä hymähdin itselleni. En ruvennut edes todistelemaan tällöisen askeleen mahdottomuutta. Mitä olivat lapsuuden äidit,

isät, koulunkäynnit niiden monilukuisten ja monimutkaisten seikkain rinnalla, jotka minua ylioppilaana sitoivat! Olin varma, ettei moinen kutsu, tunnelma — miksi sitä sanoisinkaan — enää liikahta minussa, joka tahdoin tuntea itseni vihdoin aikaihmiseksi. Mutta että nyt, täällä puutarhassa, täysikäisenä miehenä joutuisin samaan satimeen, se hämmästytti minua. Olinhan jo suorittamassa korkeinta lainopillista tutkintoa, siirtyäkseni sitten ministeriöön, jossa minulle suunniteltiin mitä loistavinta tulevaisuutta. Tutkinnoistani puuttui vain pieni osa valtiotaloutta ja jonkinlainen apututkinto viisauttieteessä. Matkustin näitä lukemaan maalle setäni, tilanomistajan luo. Sain siellä käytettäväkseni ullakkokamarin, josta näkyi vanha metsistynyt puutarha. Tunsin lukuihin hetkeksi väsähtäväni. Menin levähtämään puutarhaan. Paneusin pitkäkseni kukkivan omenapuun eteen. Tahdoin olla mitään ajattelematta. Ummistin silmäni, hengitin vain omenakukkain hurmaa- vaa tuoksua . . .

Avaan silmäni — ja katso ihmettä! Eivätkö nuo valkoiset oksat selvästi kutsu minua! Eivätkö ihan näkyvästi ojennu minua kohden kuin tahtoisivat ottaa syliinsä! Ja samassa sadat keltaleinikot heilahtavat ensi tuulessa ja alkavat sokin sokin iloisesti maanitella minua luoksensa! »Tule, tule! Älä omaa autuuttasi vaihda tulevaisuuden harhakuvaan! Nykyisyys on iankaikkinen! Ny-

kyisyydessä ei ole huolia, ei orjuutta, ei pelkoa! Nykyisyys on Jumalan elämä! Tule, lankea polvillesi, älä pelkää!»

Tämä jo melkein raivostutti minua. Ei, minä en tahdo noiden kohtausten enää uudistuvan, sillä ne lamauttavat voimani ja herpaisevat minua juuri silloin kuin enintä tarmoani kysytään. Mutta kun pelkällä olkain kohautuksella ja ajattelelmatta olemisellä en voinut siitä päästä, päätin kerrankin täysin tietoisesti ja järjen koko terävyydellä osottaa omenapuun kannan ilmeisen mahdottomuuden.

— Kaikki tuo ihanuutenne — sanoin omenapuulle — koko rauhanne ja nykyisyydessä elämisenne on teille mahdollinen siksi, että te olette vailla järkeä, että te ette voi nähdä tulevaisuuteen, ette tiedä mitään ukkospilvestä, joka teitä uhkaa. Mutta ihminen näkee tulevaisuuteen ja minulla on omat laskelmani: jos tahdon vapautta, niin hankin itselleni valtaa, — jos tahdon tehdä mitä kulloinkin mieleen juolahtaa, niin kokoon rikkautta, jos tahdon merkitä enemmän kuin hitunen miljaardien hitusten joukossa, niin kohtaan maineeseen, joka saattaa minut kaikkien ajatuksen esineeksi. Ihminen luo onnensa tulevaisuudella. Mutta jos ilman huolta huomisesta nyt paikalla antautuisin siihen mihin te minua kutsutte, niin kaikki minut kohta unohtaisivat, ruunun hakumies möisi tavarani ja koko nykyi-

syyteni olisi loppujen lopuksi pelkkää maantienkiertäjän onnea!

Näitä ajatellen poistuin omenapuun luota. Tunsin nolanneeni sen naurettavuuteen asti.

Sen jälkeen ovat vuodet vierineet, ajat seuranneet toisiansa loppumattomassa jonossa kuin ulapan tasaiset aallot. Olen kyttyräselkä vanhus. Olen jo aikaa sitten saavuttanut sen vallan, maineen ja rikkauden, jota silloin pidin välttämättömänä. Olenhan ministeri. Mutta yhä kuolee minulta nykyhetki, kuolee kuolemistaan, iankaikkisesti . . . Olen enemmistöjen orja, lapsikin voi vapaammin seurata tahtoansa kuin minä, mitkään rikkaudet eivät auta minua, ja mitä maineeseen eli toisten ajatuksissa olemiseen tulee, niin kannattaahan minua vallassa oleva puolue, mutta sen sijaan kaikki muut puolueet, toisin sanoen: kansalaisteni suuri enemmistö — pitää isänmaan onnena sitä päivää, jona ministeristöni kaatuu. Kammottavinta kaikesta on suuri salaisuuteni, jota ei edes vallitseva puolue saa aavistaa, se nimittäin, että olen jo alkanut tuntea ei ainoastaan ruumiillisten vaan henkistenkin voimieni vähenemistä, — salaisuus, joka tietysti ennemmin tai myöhemmin on tuleva ilmi. Tämä on vaikuttanut, että viime aikoina yhä useammin ja keskellä valtakunnallisten asiain ratkaisuakin olen tavannut itseni syrjäisiin mietteisiin vaipuneena, suoraan sanoen, olen ruvennut haudantakaisia ajattelemaan, niin että

jätän joskus kuulematta tärkeitä kohtia esittelijäsihteerin lausunnoista. Olenpa mennyt niinkin pitkälle, että olen kaivanut esille vanhan viisaustieteellisen kurssikirjan.

Mitään selvyyttä en ole saavuttanut.

Varma olen vain yhdestä ainoasta asiasta, siitä, että jos taivas on, niin ensimmäisenä, minkä siellä saan nähdä, on oleva omenapuu ja tuulessa heilahtelevat leinikot.

KÄRPÄNEN JA IHMINEN

Kärpänen lyö päättömästi itsensä lampun tulikuumaa lasia vasten. Se pyrkii valoon, ei usko muuta, ei tahdo muuta. Vaikka polttaa, vaikka siivet ovat pahasti kärventyneet ja se on jo usean kerran pudonnut seljälleen työpöydän viheriälle veralle surisemaan tai voimattomana jalkojansa liikuttelemaan, niin aina se hetken levätyään taas tointuu, ja toivoton, hurja lento alkaa uudelleen. Lamppuja puhdistessa poimii niitä usein viisi-kuusi hauraiksi kokkareiksi kärventynyttä lasin ja sydänkourun välistä. Tiedän, että niin on käyvä tämänkin, ja lystikseni nostan sen hyppysissäni varovasti ylös ja pudotan pimeään pöydän ja seinän väliin. Pysyköön siellä, jos elää mieli. Mutta eipä aikaa-kaan, jo matelee kärpänen jälleen esille lähteäkseen toivottomissa ympyröissä vinhasti kiertämään turmiontuottavaa liekkiä, ja taas jo sätkättää kuumassa pätsissä lasin ja kuvun välissä, jalkainsa, siipiensä kustannuksella ja koko elämänsä uhalla.

Tapanko sen raukan? Sillä eihän sen elämästä tuollaisena siipirikkona kuitenkaan enää mitään

tule. Ihminen on tuon kärpäsen jumala, jonka vallassa on sen henki. Korkeassa asemassani minä istun ja punnitsen, mikä olisi tuolle raukalle parempi, jättääkö elämään vai siirtää ikuisuuteen.

Kaunis jumala! Eikö ihminen ole muka itse koskaan polttanut siipiänsä? Enkö ole pyrkinyt väärää valoa kohden, vieläpä hyvin tietäen sen vääräksi? Enkö ole ollut siinä tilassa, että joku olisi voinut sanoa: tappaisinko sen raukan, sillä eihän sen elämästä kumminkaan enää mitään tule!

Voi sinä kärpänen, jospa vähillä jääneillä voimillasi vielä ymmärtäisit kömpiä takaisin tuonne pimeään, ummistaisit silmäsi ja unohtaisit öisen lampun, jonka minä, jumalasi, kaikissa tapauksissa kohta sammutan. Siellä koettaisit olla ajattelematta sitä, mikä sinua vetää luoksensa, mutta tuottaa sinulle turmiota. Tyynyisit edes hetkeksi, muutamiksi tunneiksi, niin saisit pian nähdä, kuinka esineet ympärilläsi alkaisivat selvitä ja valaistua, näkisit, kuinka vähitellen koko huone astuisi esiin hämärästä ja vihdoin uuden aamun kirkas valo tulvisi ikkunasta ja paistaisi valkoisille seinille. Ja sinä pääsisit siihen oikeaan, valoisaan vapauteesi, johon olet luotu ja joka on sinun elämäsi.

Ja ihminen itki, itki itkemistänsä, ei kärpästä, vaan omaa itseänsä.

ELÄIN JA IHMINEN

Västäräkki rupesi lentämään lahden yli ja kummallisesti laskeutui ennen vastaista rantaa. Tulin ajatelleeksi, että se hengästyí ja tuskin jaksoi päästä perille. Nekin hengästyvät ja väsyvät ja niiden pienet rinnat läpättävät. Liikuttava oli erittäinkin ajatus: »aikoi, eikä onnistunut!» Mutta ei yksikään västäräkeistä olisi huomannut, että joku heistä lakkasi olemasta. Ja minäkin tulin vain ihan sattumalta tunteneeksi tätä sääliä. Tottapa se rakastaisi ihmistä, jos tämä olisi sitä vastassa ja se näkisi, että ihminen sydän kurkussa odottaa sitä ja sitten ottaisi sen lämpimään käteensä, järjestäisi sen höyhenet, lohduttaisi, lepuuttaisi ja laskisi lentoon. Mutta nyt se ei usko, että on semmoista olentoa olemassa, joka ajattelee sitä säälien, sillä se ei näe häntä silmillänsä eikä kuule sen lohdutusta korvillansa.

Ihmisellä, joka myöskin väsyí ja rasittuu eikä pääse tarkoitustensa perille, on semmoinen usko, että on olemassa jokin, joka näkee hänen surunsa ja nyökyttää hänelle päätänsä ja kutsuu lepäämään ja opettaa hellästi mistä syystä yri-

tys ei onnistunut. Ja hän tuntee aina virvoitusta siitä uskostansa. Hän ymmärtää, ettei tämä olento voi olla hänelle silmin näkyvä eikä korvin kuultava, koska sen täytyy ennättää samaan aikaan kaikkialle. Kuitenkin on tämä olento istuttanut ihmisiin rakkauden toisiinsa, että he voisivat häntä silminkin nähdä ja korvin kuulla, ja nähdä ja kuulla niin paljon kuin itse tahtovat.

KOHTALO

Pikku lintu alkoi laittaa pesäänsä ikkunamme edessä olevan koivun kylkeen ja ihan alhaalle. Riemukkaasti, täynnä ihastuttavan tulevaisuuden toiveita se lenteli valitulle paikalleen nokassa mitä ihmeellisimpiä rakennustarpeita. Mutta tietäen kissamme tavat me katsoimme linnulle paraaksi poistaa sen tekeillä oleva rakennus, jotta se pesisi uudestaan jonnekin turvallisempaan paikkaan.

Irroitettu pesän tekele oli liikuttava nähdä ja käsissä pidellä. Millä vaivalla, millä taidolla, millä sanomattomalla kärsivällisyydellä siinä olikaan jos jonkinlaisia hienoja pikku korsia koottu ja nivottu omituisiin, harmaisiin kivisammaleihin, jotka sekä rakenteeltaan että väriltään pettävästi muistuttivat koivunrunгон harmaasammaleista alaosaa ja tasaisena verkkona ympäröivät laitteen ulkopuolta! Sisäpuolella taas oli hienoja untuvaisia, oli valkean koiramme karvasia ja muuta kaikkein hienointa ja pehmeintä mitä suinkin oli avarasta maailmasta löydetty ja nokassa tulemaan saatu.

Voipa kuvitella linturaukan epätoivoa, kun se näki ihmisen menettelyn! »Olin juuri saamassa kotini valmiiksi, ja tuo tulee ja rikkoo kaiken» — se ajatteli, ja olisi voinut ajatella vielä näin:

»Tökköpa tuo ihminen onkaan mikään eläimiä korkeampi olento! Onko tämän perästä yleensä enää mitään oikeutta olemassa?! Ja mikä järjellinen tarkoitus voi olla elämällä, kun se noin hävittää juuri sen minkä itse on linnun tehtäväksi pannut!»

Samoin ajattelee ihminen, kun kohtalon kova koura häntä lyö, ja harva jokaisessa tapauksessa jaksaa uskoa, että mitä kohtalo tehneekin se on vain hellää pesän nostelua pahan katin tieltä.

KEVÄT

Taas sama ihana kevät! Taas sen vinhat tuulet ovat alkaneet. Havupuut ovat oksiltaan pudottaneet lumipainot ja suhisevat latvojaan iloisesti heitellen. Järven valkoisilla jääkentillä juoksevat hattarain siniset varjot. Auringon säteet lämmittävät seiniä, räystää tihkuvat vettä, jääpuikot putolevat, peltojen talviset multakasat paljastuvat, kiurut visertelevät suvenpuoleisten pälvien päällä. Tuuli tyyntyy ja purojen ja lätäkköjen pinnat menevät riitteeseen. Pohjoispuolisten kallioseinäin lumimättäillä vi-vahtelevat kylmenevän iltataivaan punavärit, rannat täyttää teerien soidin, ilmat kaikki lauhkea metsänhaju ja keväistä vettä ahnehtien paljaspuiset niemet kuvastuvat taivaanrantoineen jäärailoihin ja rantasuliin. Taivas seestyy, ohentuu, vihertyy ja sen kalpeuteen syttyy vaaleanvihreä tähti tuikkimaan pakastuvassa avaruudessa. Mutta niin suuri on kuoleman kammo elämään heränneessä luonnossa, että yökin liittoutuu sen kanssa ja värähtelee valon kajastusta pimeimmänkin hetkensä ylitse, kunnes uuden

aamun airut säteensä taivaanlaelle heittelee ja kiurut jälleen viserryksiinsä viriävät.

Me tunnemme kevään aina samaksi mutta kevät ei tunne meitä.

Vanhukselle se sanoo: Kuinka? Näinhän sinut viimeksi reippaana ja vielä nuortena eikä sinun ollut mikään vaiva ojentua suoraksi ja itsellesi ja muille vakuuttaa, että käyräisyytesi on vain satunnaista luuvaloa. Nyt olet harmaantunut ja ojentuminen tuntuu sinusta vaivalta. — Vanhus vastaa ihmiskärsimyksistä tietämättömälle, hymyilevälle, aina samalle keväälle: Talvi on ollut välillä.

Ja miehelle sanoo kevät: Kuinka? Näinhän sinun viimeksi omin käsin kauraa kylvävän, kevyesti ojaa luovan ja ilomiellä peltoasi äestävän. Nyt käyt kainalosauvoin, kunniaristi rinnallasi, toinen jalka poikki polven alta. Vieras kyntää peltoasi ja alakuloisena kuuntelet sinä kiurujeni taivaista viserrystä. — Mies vastaa huoaten: Talvi on ollut välillä.

Ja neitoselle sanoo kevät: Kuinka? Näinhän sinun viimeksi punaposkin juoksentelevan vuokkoja poimimassa, näin naurusuussa keltakukka-seppelettä sitovan. Nyt olen tullut tuhat kertaa raikkaammin tuulin ja hehkuvammin sätein ja sinun poskesi on kalpea, huulesi veretön. Hajamielisenä katsot olemattomuuteen, kauas, kauas, kukkiani näkemättä, tuuliani tuntematta. — Ja neitokin tahtoisii vastata iki-ihanalle, aina

samalle keväälle, mutta sana katkeaa ja hän hyrskähtää itkuun ja itkee kesken päivän paistetta, kiurujenkin visertäessä, purojen soudessa ja tuhansien aurinkojen hyppiessä kevätkosken iloisissa pyörteissä . . . Talvi on ollut välillä.

SATU

Elipä muinaisina aikoina kaukana Egyptin erämaassa buddalainen erakko, ja hänen oli joskus käytävä Aleksandrian suuressa kaupungissa niitä sairaitansa lohduttelemassa, jotka eivät voineet hänen luoksensa erämaahan tulla. Silloin hän, kaupungin hälinässä kulkiessaan ja päästäkseen kuulemasta sen vietteleviä ääniä, laulunloilotuksia ja tanssin säveliä, tukki korvansa tappuroilla. Hän myös ummisti suunsa kaiken herkullisen ravinnon tarjouksilta, jopa painoi silmäluomensa alas ollakseen himoitsematta meloneja, ananasseja ja harvinaisia viinirypäleitä, jotka houkuttelevina pullistuivat kauppiaiden koreista, roikkuen yli reunain. Ja hän työnsi pumpulia sieraimiinsa, kun oli kulkeminen ravintolain ohitse rasvaisten liharuokain höyryssä, tai milloin tunsii ilmassa katunaisten tekotuoksua. Mutta jos joku sulotar ohimennäkseen lähestyi häntä, kiristivät erakon ummistuneet silmäluomet yhteen mykkyrään kulmakarvain kanssa, ja oli vain ryppyistä nahkaa, silmiä ei ollenkaan.

Kaupunkilaiset nauroivat häntä ja katupojat matkien kulkivat hänen kintereillään, tappurapumpulit muka korvissa, ilvehtien ja pilkkasanoja huudellen.

Mutta tuskaiset, vaivaiset, maailman murjomat, jotka vain kynnelle kykenivät, hiipivät salaa hänen luoksensa erämaahan, taivaista lohdutusta kuullakseen hänen huuliltaan. Ja siellä ei hänen korvansa ollut tukittu, vaan auki valituksille, hänen silmänsä eivät olleet ummessa, vaan katsoivat kirkkaasti ihmismielen syvyyksiin, ja hänen suunsa osasi ihmisten kanssa sekä nauraa että itkeä, jopa maistella toisinaan melonejakin tai mitä muuta vaeltajat hänelle kulloinkin kantoivat.

Niinpä kerran taas kaupungille mennessään, varhaisena aamuna, kreikkalaisen ylimystön vielä nukkuessa meluisan Apollojuhlan jälkeen, hän oli juuri tulemassa tulliportin luona olevan ulkoravintolan ohi, jota he sanoivat Jumalatarten Kylpyläksi. Se oli kallioluolaan rakennettu ja sen kaareutuva holviaukko oli riippuvissa viini-lehvän köynnöksissä. Sammaltuneita kääpiökuusen ja karahkatammen juuria kiemurteli louhikkoseinän rakosissa, mutta edustalla oli taivassalla sileä tekotanner hiottuja kivilaattoja, jonka äärillä, lehmusten varjostossa, jumal-impää marmorista. — Silloin tulvahti luolan pimeästä aukosta, soitellen ja meluten, joukko nuoria öitsi-

jöitä, kukkaseppeleet päässä, kaulatuksin juopuneiden naistensa kanssa.

Erakko loi silmänsä alas maahan, ja kitarankielten sätkytyksen vuoksi otti taskustansa tappuratukot korviin.

Mutta nousevan päivän punertaessa, kirkkaan aamukasteen tippuessa köynnösten lehdiltä, lehmusten tuoksussa, jatkuvan mellastamisen halu virkosi öitsijöissä. Vallattomina he ottivat erakon kiinni ja väkisin taluttivat tantereelle. Ja he huusivat luolaan:

— Fryyne, Fryyne, tule jo! Sinä et sano vielä milloinkaan nähneesi miestä, joka olisi voinut suloasi vastustaa, mutta täällä on yksi, joka ei sinullekaan silmiänsä avaa, joka ei tahdo kuulla mesiääntäsi ja on ihosi ihanilta tuoksuilta kaikki aistimensa sulkenut.

Silloin Fryyne, hetääreistä ihanin, valkoiseen vaippaan kääriyneenä, tuli ulos luolan suulle ja leikkiin valmiina käski ottaa tappurat erakon korvista ja sieraimista.

He tekivät niin.

Ja Fryyne antoi vaippansa solua maahan.

Mutta erakon silmät pysyivät ummistuneina.

Fryyne naurahti. Hän helisti helojansa, jotka olivat hänen ranteisiinsa ja jalkanilkkoihinsa kiinnitetyt. Ja kohta soittajat istuivat maahan puolipiiriin hänen ympärillensä. Ja erakon korvissa alkoivat öitsijäin huilut soida, kitarankielet laulaa, ja sormikalistinten näppäillessä tanssin

sykähtävää poljentoa alaston jalka kevyesti lipsahteli hiotuilla kivilaatoilla.

Mutta erakon ajatukset menivät ajastaikojen taakse. Hänen ummistuneiden silmänsä yössä syttyivät palamaan taivaan kynttilät, joita tähtitarhain tuhannet haltijahenget kannattelivat, toisten soitellessa ylistys- ja riemusäveliä Buddha jumalan syntymisen johdosta. Ja nuori, kuninkaallinen äiti ilmestyi keskeltä taivasta, kuulakaiden hyöhenpilvien sisästä, rinnat paljaina, sillä hän oli juuri päässyt imettämästä jumalan poikaa. Silloin koko taivas helisi riemusta ja täynnä pyhää ihastusta erakko huusi suurella äänellä:

— Oi pyhä äiti, ihanaa on lapsen sinun rintojasi imeä, mutta vielä ihanampi on rikollisen miehen sinun viattomilta huuliltasi armoa kuulla!

Nämät ihmeelliset, naisen äidillisyyttä jumaloivat sanat satuttivat Fryyneä, sillä ne häpäisivät hänen aiheetonta alastomuuttansa, ja äimistyneenä hän hetkeksi pysähtyi. Mutta öitsijäin nauru ja mahdollisen tappion häpeä yllyttivät hänet vielä intohimoisempaan tanssiin. Ja hypellessään hän lähestymistään lähestyi erakkoa, kieputteli tuoksuavia huntujansa hänen pänsä ympärillä, sieppasi vihdoon maljan kuohuvaa viiniä ja koko ruumiillaan painautuen häntä vastaan nosti viinin hänen suullensa, kiehtovalla äänellään hänen korvaansa puhuen: — »Juol»

Ja hänen äänensä oli suloinen kuin vuodatettu öljy.

Soitto vaikeni. Jännittyneinä, polvillansa nelinryömin soittajat lähestyivät, nähdäksensä kumpi voittaa.

Mutta erakon huulet pysyivät ummistuneina, ja Fryynen kallistaessa pikaria hänen siitä juodakseen, vuoti viinin punainen mehu miehen leualle ja maahan.

Nyt eivät öitsijät enää voineet himojansa hilitä, vaan kilpailen ryntäsivät Fryynen käsiä ja jalkoja suutelemaan, ja yksi heistä huusi erakolle:

— Ellet ihanaa Fryyneä nähdäksesi ole tahotonut silmiäsi avata, älkööt ne ikinä enää mitään muutakaan nähkö!

Ja temmaten tupesta tikarinsa hän aikoi iskeä erakolta silmät puhki.

Mutta Fryyne sai inhon rakastajiinsa. Suojellen erakkoa hän raivokkaana työnsi heidät syrjään ja huusi:

— Ei pojat, säästäkää hänen silmänsä, tämä mies miellyttää minua paremmin kuin yksikään teistä, ja niinkauan kuin hänen kätensä eivät ojennu minua ottaaksensa, älköön teistäkään kukaan ikinä minuun koskeko!

Näin sanottuaan Fryyne kääriytyi vaippaansa, hunnutti kasvonsa ja pakeni heidän seurastaan.

Senjälkeen eräänä päivänä paimenet näkivät mustiin puetun naisen vaeltavan kaupungista

erämaan hietikoille ja edetessään pienenemistään pienenevän, kunnes oli kadonnut näkymättömiin.

Mutta erämaassa oli erakolla tapana istua keitaan palmujen alla opettamassa uskolaisiansa, jotka istuivat piirissä hänen edessään maassa, jalat ristikkäin, selkä suorana, hartioilla valkoiset mekot, valkoinen vyö kallon ympäri kääritynä, tarkasti kuunnellen ja mieleensä painaen hänen selostuksiansa Nirvanan ihanasta olo-tilasta, jonka saavutettuansa ihminen vihdoinkin pääsee lihan himoista, vallan ja rikkauden pyyteistä kaikkien ajatustensa herraksi. Ja taaempänä seisoivat vaivaisten ja katuvaisten joukko esille pääsyä odotellen, että pyhä erakkoprofeetta, oppilaansa päästettyään, panisi kätensä heidän päällensä ja vapauttaisi heitä ruumiillisista vaivoista, heitä henkisen tilan ahdingoista.

Ja tapahtui, että näiden katuvien joukkoon oli ilmestynyt mustiin hunnutettu nainen, joka vuoronsa tultua nöyrästi lähestyi erakkoa ja syvään häntä kumarrettuaan paljasti kasvonsa.

Miehet joka suunnalta kurottautuivat esille tuon naisen häikäisevää ihanuutta nähdäkseenä likempää.

Mutta erakko sanoi ankaralla äänellä:

— Kuka olet, nainen, ja mitä sinulta on kaupungissasi puuttunut, jota olet tullut erämaasta hakemaan? Mene pois minun kasvojeni edestä!

Silloin Fryyne kävi polvillensa ja kumartaen otsansa maahan sanoi:

— Sinua olen tullut palvelemaan, pyhä mies. Älä aja minua luotasi, vaan laske siunaava kätesi minun pääläelleni, että tulisin ansiokkaaksi sinun väsyneitä jalkojasi pesemään ja sinun kituvaista ruumistasi öljyillä voitelemaan.

Ja erakko ajatteli: missä olenkaan tämän äänen ennen kuullut?

Ja suuri vavistus tuli erakon kaikkiin jäseniin, sillä tästä äänestä, joka oli suloinen kuin vuodattettu öljy, hän tunsi naisen Fryyneksi, ja kun Fryynen kumartaessa vaipan rintaurros höltyi alas, ei hän ollut edes Buddan äidilläkään nähnyt mitään ihanampaa.

Erakon pää vaipui raukeasti taaksepäin. Kasvot taivasta kohden hän hiljaa ummisti silmänsä ja huoattuaan sanoi vaivoin kuuluvasti:

— En kaipaa palvelijaa, joka itse olen kaikkien palvelija.

Mutta miesten joukossa nousi nurina näiden sanojen johdosta, ja he puhuivat keskenään: sopineeko pyhän miehen ajaa luotaan katuvaista?

Ja koko seurakunta vaatimalla vaati Fryynen jäämistä.

Kunnes erimielisyyden ja pahennuksen välttämiseksi erakko vihdoin salli Fryynen jäädä koetteeksi keitaalle, itse puolestansa vain kaikin voimin koettaen karttaa Fryynen näkemistä, jopa ajattelemistakin. Mutta silmänsä jos voikin sulkea, korvansa ja nenänsä jos voikin tappu-

roilla tukkoa, aivoihinsa ei voi sentään saada tappuroita. Pian Fryyne osasi tekeytyä kaikille tarpeelliseksi. Hän kulki keitaalla kaikissa ovissa, tuli ja meni mielin määrin, ja kun yöllä ei enää kulkenut, kulki sentäänkin erakon ajatuksissa, ja kaikki hunnut vaipuivat maahan, kaikki soljet irtautuivat, kaikki vaipat aukesivat, Fryy-
nen alastonna astuskellessa niille niityille, joita hurskaus oli luonut, noustessa pyhyiden vuorille vapaasti kuin sumupilven hajottua valkoinen karitsalauma nousee tuoreelle nurmelle.

Ja herättyänsä erakko ajatteli: jos toimittaisin Fryy-
nen takaisin kaupunkiin, eikö se synti painaisi toki vain hiekkamurusena pahennuksen rinnalla, minkä minulle tuottaa Fryy-
nen näkeminen?

Ja niinpä erakko, Fryy-
nen koetusajan kuluttua, päätti toimittaa hänet takaisin kaupunkiin, ja ilmoitti päätöksensä miehille.

Mutta miehet sanoivat:

— Jos sinä Fryy-
nen ajat luotasi, aja sitten meidät ensin, sillä tämä Fryyne ei ole suinkaan meitä huonompi hurskauden harjoituksissa.

Ja koko seurakunta huusi: jos Fryyne menee, me menemme kaikki!

Silloin erakko, päästäksensä Fryy-
neä joka päivä näkemästä, päätti rakennuttaa hänelle korkean majan erillensä muusta keitaasta ja osoitti miehille vuoren, jolle maja oli pystytettävä, mutta itse ei mennyt asumusta katsomaan,

eikä edes sen valmistuttua käynyt sitä suitsutuksilla ja pyhien vesien priiskoituksilla siunauksissa.

Kului aikaa puoli vuotta. Jo tulee Fryyne alas vuorelta erakon luo, valittaen ja näin sanoen:

— Sinä olet minulle majan rakennuttanut ja hyvä on minun vuorella kilejä paimentaa, mutta öisin kuulen hiipiviä askeleita asumukseni ympärillä ja sydämeni on täynnä pelkoa miesten himon tähden, sillä päivällä he laaksossa rukoilevat sinun armoasi, mutta yöllä he nousevat vuorelle minun armoani rukoilemaan.

Erakko käski Fryynen mennä takaisin vuorelle, mutta miesten hän käski rakentaa korkea kivipatsas kivenheittämän päähän majasta, ja kutsuttuaan puheillensa uskollisimman miehistänsä, joka oli taitava jousen käyttäjä, antoi hänelle tikapuut, näin sanoen:

— Sinun on kiivertävä patsaan päähän ja sieltä ammuttava jokainen, joka öiseen aikaan Fryynen majaa lähestyy.

Ja nyt ei erakko luullut tarvitsevänsä sen koommin enää Fryyneä puhutella. Sillä Fryynen ääni vietteli häntä vielä enemmän kuin näkö.

Mutta aamulla Fryyne tuli jälleen laaksoon ja kumarrettuaan erakolle, sanoi:

— Sinun miehesi osaa tikapuita käyttää yhtä ovelasti kaikkialla, sillä viime yönä, kuun paisaessa ikkunaristikoni takaa, näin hänen päänsä varjon permannolla.

Silloin erakko näytti Fryynelle toisen miehen, joka oli saanut myrkyllistä nokea silmiinsä ja kadottanut näkönsä. Ja erakko sanoi:

— Tämän sokean miehen lähetän yöksi majasi eteen, sillä hän on tarkkakuuloinen kuin metsäkauris ja hän on sekä oveasi että ikkunatasi vartioiva.

Mutta Fryyne katsahti mieheen ja sanoi:

— Hän tietää majani katolla vielä nokisen savuluukunkin, jota en ole ylettynyt yöksi sulkemaan.

Ja erakko kutsui luoksensa taitavan keihästäjän, joka tultuansa tervehti heitä vasemmalla kädellä, pitäen oikeaa kättänsä vaipan alla.

— Tämä uskollinen mies — sanoi erakko — lävistäköön keihäällänsä jokaisen, joka yöllä kolkuttaa ovellesi, tai kurkottaa ikkunaasi, tai kiipeää majasi katolle savuaukkoa mittaamaan.

Mutta Fryyne näytti erakolle sormuksen, sanoen:

— Voineeko mies vasemmalla kädellä keihästä käyttää, sillä minä hyppäsin eräänä yönä vuoteeltani permannon luukulle, kun luulin kellarista rotan nousevan, mutta rotalla oli tämä sormus kaulassansa. Epäluotettavat ovat kaikki sinun miehesi ja sopineeko pyhän lähettääkään uskollisiansa näin koville koetuksille? Mutta jos itse nousisit vuorelle, ei sinun tarvitsisi patsaan päässä vahtia, vaan antaisin sinulle vaikka oman vuoteeni ja itse nukkuisin nurkassa.

Erakko kauhistuen perääntyä ja sanaakaan suustansa saamatta vain käsin torjui Fryynen pöyristyttäviä ehdotuksia.

Mutta Fryyne lankesi polvilleen ja molemmat kätensä häntä kohden ojentaen rukoili:

— Jos vain yhdeksikin yöksi tulisit luokseni, pyhittyisi vuoreni ja majani ja vuoteeni, sillä he pitävät pyhänä sen maan, jolle jalkasi astuu, ja pyhänä vuoteen aluksen, jolle sinä pääsi kallistat, eikä kukaan enää ikinä uskaltaisi untani häiritä. Oi sinä kaikkien palvelija, miksi minua et tahdo palvella, vaan jätät turvattomaksi yökulkijain käsiin! Katso, päivä on jo lännen puolella ja minä palaan itkien majalleni.

Ja sydämen säälin repimänä, mutta päätänsä kovin pudistellen erakko meni uskollistensa luo ja kerrottuaan heille Fryynen mahdolloman vaatimuksen käski heidän valita itse keskuudestansa mies, joka ottaisi noustakseen patsaalle vahtimaan. Mutta yöksi olisivat tikapuut tuottavat laaksoon ja vasta aamuisin mies päästettävä patsaalta.

Miehet vetäytyivät syrjemmäksi arkaluon-toista vaalia keskuudessansa toimittamaan, mutta eivät voineet päästä mihinkään päätökseen. Ja kauan neuvoteltuansa he vihdoin tulivat erakolle sanomaan:

— Ellet sinä voi Fryynen pyyntöä täyttää, emme sinua enää uskokaan pyhäksi, sillä ihmi-

selle se tosin olisi mahdotonta, mutta pyhälle on kaikki mahdollista.

Nämä sanat kuultuansa erakko painui vain yhä syvemmäksi laaksoon, ja löydettyänsä vanhan roviopaikan hän heittäysi siihen suullensa ja tahri itseänsä tuhkaan ja ripotteli sitä päähänsä ja vaikerteli haikeasti, näin sanoen:

— Oi, miksi, miksi ihmiset vaativat pyhittänsä enemmän kuin pyhät itsel! Oi Fryyne, Fryyne, kuinka voipi se mies, joka on Buddan unohtanut, puhdistaa sielusi Buddan temppeleiksi! Oi uskolliset mieheni, kuinka johdan teidät ajatusten herruuteen ja kuinka himonne sammutan, kun omat ajatukseni tulella palavat!

Ja auringon jo laskiessa erakko näki mielessään keitaansa kukistumisen, sen saman keitaan, jonka ympärille hän oli ikänsä kaiken unelmoinut kerran pyhän kaupungin syntyvän, jonka vuorelle ajatellut pyhän luostarin kelloineen ja kultakupuneen ja jota kohden haaveillut karavaanijoukkojen vaeltavan. Ja tämän hävityksen järkyttävä näky tärisytti niin perin juurin hänen olentoansa, että hän ponnahti pystyyn, karisti tuhkan päältänsä, pesi ja suki itsensä, kääri valkoisen turbaanin pänsä ympäri, otti hartioilleen maahan ylettyvän valkoisen kauhtanan ja mitään enempää ajattelematta painalsi ylämäkeen.

Ja hänen noustessansa hulmuavin liepein vuorelle, kiitollinen seurakunta soitti vaskisia kelloja

ja miehet makasivat kasvoillansa vuoren juurella hänen sielunsa puolesta rukoillen. Tätä he tekivät koko yön.

*

Yötä seuraavan aamun valjetessa, kun majassa ei vielä mikään liikahtanut, valkoinen kilauma portin ääressä jo odotteli myöhästyvää emäntäänsä, laitumelle päästäkseen. Fryyne vain nukkui, autuas tyydytyksen hymy huulillaan, lammasten määkynätä kuulematta. Vaan kun ovi vihdoin paiskautui auki, säikähtivät kilit pahasti ja juoksivat hajallensa, sillä majasta tuli mies, jota ne eivät vielä milloinkaan olleet vuorella nähneet. Ja taaempana jälleen laumaan kokoonnuttuansa ne yhdestä silmää uteliaasti katsoivat miestä. Mutta mies ei tehnyt kileille pahaa. Hän vain rupesi nopeasti risuja kokoomaan, ja sylillisen niitä koottuansa vei ne patsaan juurelle. Sen tehtyään hän asetti tikapuut nojalleen pylvästä vastaan risujen päälle, sytytti risut palamaan ja kiipesi patsaan päähän. Kun tikapuut olivat palaneet poroksi, kääri hän valkoisen turbaanin päänsä ympäriltä, riisui vaatteensa ja heitti nekin alas rovioon. Sitten asettui polvilleen ja jäi liikkumattomaksi jalkainsa päälle istumaan.

Ja kansa riensi joka suunnalta tätä ihmettä katsomaan. Ja he puhuttelivat häntä, mutta hän ei vastannut mitään, istui vain kädet ristissä,

katse kohden taivasta, niinkuin armoa rukoilevainen.

Ja he kutsuivat Fryynen esille ja kysyivät:
— Miten tämä on tapahtunut?

Mutta Fryyne peitti kasvonsa ja vastasi:

— En tiedä, milloin pyhä mies on luotani lähtenyt, sillä minä nukuin sikeästi.

Ja he suuresti ihmettelivät tätä tapausta.

Ja muutaman päivän kuluttua joku heistä sanoi: hän on varmaan pyhimys, mutta voihan pyhimyskin olla sekä janoinen että nälkäinen. Ja he panivat kastetun sienen riu'un päähän ja nostivat hänen huulillensa. Mutta erakko hiukan vain imaisi, ja ruokaa ei ollenkaan ottanut suuhunsa.

Ja päiväinen paahtoi hänen selkensä ruvelle, ja tulivat rankkasateet ja liuottivat verille, ja taas aurinko kärvensi ruvelle.

Kunnes hän eräänä aamuna tipahti henge-tönnä patsaalta alas maahan.

Ja miehet kaivoivat hänelle haudan patsaan alle, sanoen keskenään:

— Hän antoi henkensä opettaakseen meille millä uskollisuudella meidän on tämän naisen viattomuutta varjeltava.

Ja juhlamenin he pyhittivät haudan patsainensa.

Ja Fryynen he myöskin pyhittivät.

He suurensivat vuorimajaa, rakensivat lisäkammioita ja rukoushuoneita, ja piirittivät kivi-

muureilla, luostariksi pyhiä naisia varten, mutta Fryynen he asettivat näiden naisten päälliköksi. Vielä he rakensivat luostarimuurien ulkopuolelle kultaisen aidan pyhän patsaan ympärille ja nupittivat aidan ristikot timanteilla, jotka he olivat löytäneet tuhkasta ja uskoneet profetiansa kyyneleiksi. Mutta aitauksen portinavaimen he jättivät Fryynen haltuun, että hän päästäisi pyhälle haudalle kenen katsoi siihen ansiolliseksi.

Ja keitaan maine levisi valtakunnasta valtakuntaan, ja vaeltajia tuli maan kaukaisimmista ääristä luostaria ja pyhää pylvästä katsomaan, sillä puhe kävi semmoinen, että jolla oli taskussansa murunenkin patsaasta rapaunutta kiveä, hän voitti kaikki pahat henget eikä mikään kiusaus häneen pystynyt. Ja suuren väentulvan vuoksi oli laaksoon pian rakennettava tilavia majataloja yöpaikoiksi vaeltajille ja vaatteiden ja jalkineiden varastohuoneita vaelluksissa ryyssistyneille ja ravintoloita nälkäisille ja juomaloita janoisille. Ja karavaanijoukot, tullen ranta-kaupungeista, poikkesivat keitaalle, tuoden kirjaituja messukaapuja, kalliita suitsutuskuppeja, Persianmattoja maahankumartajille ja kultalevyjä luostarin kupukatoille. Ja kauppiat asettivat telttansa torille ja levittivät kirjavat vaatekatoksensa kujien äärelle rakennusten suojaan, ohikulkijoille myöden ryynejä ja jauhoja, viinejä ja mausteita, helmiä ja päärly-

nauhoja, kankaita ja kudoksia, silkkiä ja samettia ja monenmoista sekatavaraa. Ja niinpä oli pyhän paikan ympärille syntymässä uusi kaupunki, jonka omat kamelit jo välittivät kauppaa kaukaisten maiden kanssa.

Ja Fryyne ajatteli: en muuta ikinä enää takaisin entiseen kaupunkiini, siellä kaikki minut hylkäisivät, kun vanhenen, mutta täällä mitä enemmän vanhenen, sitä enemmän kunniani kasvaa. — Ja hän tunsu suurta kiitollisuutta erakko vainajata kohtaan, joka oli hänelle uhrikuolemallaan näin loistavan tulevaisuuden valmistanut. Sillä Fryyne kukoisti kaupungin pyhänä kuningattarena ja hänen valtansa oli niin suuri, ettei yksikään vaeltajista, olipa vaikka ylipappi tai katuvaime sadanpäämie, päässyt pyhän haudan ääreen ensin häntä kumartamatta ja häneltä portinavainta rukoilematta.

Niinpä hän kerran istui mukavasti luostarinsa parvekkeella varjostimen alla, kahden nunnan viuhuttaissa hänelle palmunoksia, kun hän ihmeeksensä näki kyttyräselkäisen kääpiön, joka vaeltajien tietä tullen ei poikennutkaan luostariin, vaan meni suoraa päätä kultaiselle aitaukselle ja rupesi sen porttia auki kolistelemaan.

Fryyne naurahti ja lähetti toisen munnista opettamaan muukalaiselle maan tapoja ja kääntämään puheillensa, mutta itse meni huoneeseen, jossa pyhät savut suitsusivat, ottaaksensa vaeltajan vastaan.

Ja muukalainen astui huoneeseen ja Fryyneä kumartamatta sanoi:

— Eikö pyhän erakon sydän hänen eläesänsä ollut avoin vaeltajalle, miksi on nyt hänen hautansa avaimella lukittu?

Fryyne vastasi:

— Etteivät kaikki maantienkoirat kävisi sitä nuuskimassa ja sitä saastuttaisi. Avain on minulla, ja minä annan sen kenelle tahdon, tai olen antamatta, ketä en katso sitä ansainneeksi. Sano siis ensin kuka olet ja millä asioilla kuljet.

Ja vähän aikaa mietittyänsä vieras puhkesi puhumaan:

— Tiedä siis, että maallisesta herruudestani ei ole mitään puuttunut, mutta ajatusten herruutta olen puolet ikääni turhaan tavoitellut eikä yksikään tietäjä ole osannut sitä viisaudenkiveä minulle antaa. Mutta kaikki kertomukset koottuani, jotka tästä erakosta maailmalla kerrotaan, olen katsonut hänet pyhäksi, ja siitä saakka olen yötä päivää, nälkäisenä ja janoisena, ryysyissäni vaeltanut tänne tullakseni ja pyhästä patsaasta kivipalasen lohkaistakseni. Mutta mikä pyhä sinä olet, korskea nainen, että asetut tuomariksi pyhän miehen ja hänen etsijänsä väliin, jaellen kiviä lemmikeillesi ja kieltäen niiltä, joita vihaat? Eikö hän sinua katsonut mitättömäksi silmissänsä? Tiedän hänen tulleen pyhäksi, koska oli sinun kauneuttasi halveksinut.

Silloin tuli Fryyneen kova halu kertoa tälle

miehelle suuri salaisuus, josta ei yhdelläkään kuolevaisella saanut olla vihiä. Oli hän sitä osannut salata keitaan miehiltä, oli osannut vaieta mahtavien vaeltajien edessä. Mikä ihme saattoikaan hänet nyt tuon kääpiön edessä aivan vapisemaan ilmaisemisen halusta? Ja mikä sai hänen suustaan pulpahtamaan varomattoman vihjauksen: — Paljon sinä tiedät, mutta yhtä et sinä sittenkään tiedä.

Mies ei kysynyt, vaan sanoi närkeästyen:

— En ole tullut sinun salaisuusi kuuntelemaan, vaan ripusta koreasti avain portinpieleen, ja mene itse ja peitä pääsi häpeän ja katumuksen tuhkaan, silloin ehkä minäkin sinua kummarran.

Mutta näiden nöyryyttävien sanojen jälkeen alkoi salaisuuden ilmaisemisen halu mennä Fryynellä yli hänen voimiensa. Hän hyräili karkoittaakseen ajatuksensa, hän polki jalkaa maahan, hän väänteli ja käänteli itseänsä, mutta näitä hänen tehdessänsä sanat omin päin tulivat mieleen, itsestään kypsyivät lauseiksi ja pyrkivät suuhun. Hän puri palmikkonsa päätä, ettei suu puhuisi. Sanat menivät kielelle. Hän joi kiehuvaa vettä, ettei kieli kertoisi. Sanat tulivat huulille ja olivat jo puhkeamaisillaan puheeksi, kun hän juuri lankeemuksensa edellä hädissään keksi keinon vaaran torjumiseksi.

Hän lankesi polvilleen muukalaisen eteen, sanoen:

— Ah, minä näen, että sinä olet pyhä mies, ja katso, erakon kuoleman jälkeen ei minulla ole ollut mitään rippi-isää, jolle olisin syntini tunnustanut. Mutta sinä näytkin olevan mies, joka et ole salaisuuttani ilmaiseva, et edes henkesi menettämisen pelosta, ja sinulle, rippi-isälleni, minä voisin sen uskoa.

Nähtyänsä Fryyinen nöyryneeksi, mies lauh-tui ja istuen katuvaaisen eteen sanoi isällisesti:

— Puhu, lapseni!

— Sinä yönä, — sanoi Fryyne kuiskaten, — jona erakko nousi vuorelle, että vuori pyhit-tyisi, ja tuli majaani, että majani pyhittyisi, ja lepäsi vuoteellani, että vuoteeni pyhittyisi, olin minä hänen käskystänsä jakanut huoneeni kah-teen osaan verhoilla. Ja hänen maatessansa minä työnsin luukun ikkunan eteen, ettei kuu paistaisi hänen silmiinsä. Ja tuli pilkkosen pi-meä. Ja kun yö oli kuuma, riisuin minä pi-meässä hiljaa kaikki vaatteet yltäni ja hiivin verhon taakse nurkkaan, maatakseni alastonna oljilla. Enkä hiiskunut sanaakaan, en halkais-tuakaan, sillä hän oli ankarasti kieltänyt minua mitään äännähtämästä. Ja kun kuulin hänen valvovan, olin nukkuvinani, etten hänen un-tansa häiritsisi. Mutta erakko huokaili huokaile-mistaan, ja vihdoin sanoi: »Oi Fryyne, vaihta-kaamme vuoteemme, sillä tämä päänalus tuok-suu hyasinteille ja peitteesi balsamiöljyille ja minua kovasti vaivataan.» Minä en vastannut

mitään ja olin vain nukkuvinani. Erakko yhä huokaili ja voihki, kunnes keskiyön aikaan kuulin hänen sanovan: »Oi Fryyne, vaihtakaamme vuode ja salli minun nukkua oljilla, sillä pahat henget kovin kiusaavat minua, soitellen korviini huiluilla ja kitaroilla.» Minä en nytkään äännähtänyt ja olin jälleen nukkuvinani. Mutta kukon jo kiekahdaissa ja kilieni määkiessä erakko, unohtaen oman kieltonsa, huusi valittaen kovalla äänellä: »Oi Fryyne, Fryyne, miksi et vastaa mitään rukouksiini!» Ja puhumisen luvan näin saatuani minä sanoin: »Ah, hurskas isäni, helpompi on pyhän ajaa luotansa pahalaiset kuin minun nousta vuoteeltani, sillä kuuma yö on hervoittanut kaikki jäseneni enkä jaksa nousta nostamatta.» — Silloin — oi hän oli uljaampi ja voimakkaampi kaikkia miehiä, joita olen ikinäni nähnyt — hän nosti minut käsivarsillensa, kuule minua: hän nosti minut käsivarsillensa!

— Ja mikä siis oli syntisi? — kysyi rippi-isä.

— Syntinikö — sanoi Fryyne kumartaen päänsä muukalaisen polvia vastaan: — Hänen taakkaansa keventääkseni minä kiedoin käteni hänen kaulaansa, mutta kun hän laski minut vuoteeseeni, en minä hellittänyt kättäni, ja hän suuteli minua, ja me vaivuumme yhteen. Sitten nukuin sikeään uneen ja kun aamulla myöhään heräsin, olivat patsaan tikapuut jo palaneet ja kansa huusi minua pylväspyhimystä katsomaan. Ja minun silmissäni hän oli nyt kaikkia pyhi-

myksiäkin uljaampi. Oi minun urhoni, oi minun aurinkoni!

Ja polviltansa nousten Fryyne sanoi:

— No, ymmärrätkö nyt, mikä osa minulla, naisella, on tuon suuren miehen historiassa? Ja tässä on sinulle portinavain, mene nyt ja hae sinäkin itsellesi murene hänen pyhydestänsä.

Mutta avainta laskiessaan muukalaisen käteen Fryyne ihmetteli hänen muuttunutta muotoansa ja sanoi:

— Miksi ovat poskesi ja huulesi kalvenneet ja miksi kasvosi venähtäneet pitkiksi? Etkö siis vieläkään ymmärrä, että ilman minua ei olisi tätä patsasta eikä pyhimystä, ei olisi tätä luostaria eikä koko tätä kaupunkia kultineen ja rikkauksineen?

Mutta muukalainen heitti halveksien avaimen Fryynen jalkoihin ja sanoi murtuneena:

— Näen, ettei ole pyhää miestä maan päällä, ja kaikki teidän kivenne ovat pelkkää soraa.

Näin sanoen muukalainen meni menojansa samaa tietä, jota oli tullutkin. Mutta ennen kaupungista lähtöänsä hän poikkosi ravintolaan, jossa oli vaeltajia. Ja siellä hän suruihinsa joi paljon kuohuvia viinejä ja päihinsä tultuaan, vuoroin itkien vuoroin rallatellen, kertoi kaiken minkä Fryyne oli hänelle tunnustanut.

Ja pian alkoivat puheet käydä suusta suuhun, ensin kuiskutuksin, sitten julkisesti, ja kohta oli kaupunki kuin kuollut. Iltaisin nähtiin pa-

luulle lähtevän pitkiä vaeltajajoukkoja, jotka puheet kuultuansa eivät olleet avainta pyytäneetkään, ja jotka olivat patsaalla käyneet, viskelivät kivet taskuistansa. Kauppiaat kokosivat telttansa ja läksivät muille markkinoille. Karavaanit kääntyivät puolitiessä muille keitaille. Kaikki kadut tyhjenivät. Siellä täällä kujain päissä akat vielä neuvottelivat. Sitten läksivät keitaan omatkin miehet, ja viimeiset lähtiessään heittelivät kivillä luostarin ikkunat säpäleiksi. Mutta kaupungin peräti tyhjettyä rosvot tulivat ja ryöstivät luostarin kalleudet, veivät kultaisen aidan ja kaasivat patsaan, senkin alta vielä aarteita hakeakseen, ja he löysivät vain luita.

Ja Fryyne kulki köyhänä ja kärsimystensä vanhentamana kaupungista kaupunkiin, ei kuitenkaan kerjäten, sillä hän ainoa oli ottanut mukaansa kiven rakkaan erakkonsa haudalta, ja tämä kivi neuvoi hänelle ihmeellisen ennustus-taidon, jonka avulla hän osasi ihmiskohtaloita arvata. Ja niin hän sai niukan toimeentulonsa ihmisiltä, jotka häneltä tulevaisuuttansa tiedustelivat.

Mutta vielä ikäkulunakin taivaltaessaan, selkä köyryssä, kaksin kepin edestänsä maata tunnustellen, hän yhä katumistaan katui, että oli sille kääpiölle ilmaissut pyhyiden salaisuuden ja siten kauniin kaupunkinsa hävittänyt.

SISÄLLYS.

Huligaani	5
Koti (näytelmä)	57
Taivas ja maa	77
Raudan vaellukset	87
Kyntäjä.....	95
Magda ja Dorotea	107
Kaksi kirjettä.....	119
Omenapuu	131
Kärpänen ja ihminen	143
Eläin ja ihminen	147
Kohtalo.....	151
Kevät	155
Satu	161

Uutta kertomakirjallisuutta

HULIGAANI

Kirjallisuutemme vanhan mestarin Arvid Järnefeltin uusi novellikokoelma. Hinta 30:—, sid. 40:—.

VANHA KYNTTILÄNJALKA

Ester Ståhlbergin, »Sunnuntai»-romaanin tekijän, kertomuskokoelma. Hinta 30:—, sid. 40:—.

KARULIINAN POIKA

Iiska Heikkiläisen nykypäivien ilmiöitä kuvaileva suuri satiirinen maalaisromaani. 3 osaa: I Karuliinan poika, II Synnynäinen polsevikki, III Rikasmies. Kukin osa à 20:—, yhteensid. 65:—.

PROFEETTA

Artturi Leinosen voimakas ja järkyttävä romaani Etelä-Pohjanmaalla viime vuosisadalla esiintyneestä hurmahenkiliikkeestä. Hinta 35:—, sid. 45:—.

AURINGON NOUSUN MAAHAN

Heikki Toppilan, uuden suuren pohjalaisen kertojan »maalaiskuvauksen renesanssia» todistava romaani. Hinta 22:—, sid. 30:—.

MAA VAI TAIVAS

Viimeaikaisilla teoksillaan kertojiamme eturiviin nousseen Elsa Hästeskon mielenkiintoinen romaani sielunelämän salaperäisestä maailmasta. 38:—, sid. 50:—.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ